

tv-15 naš TOVARIS

Št. 9
3. marca 1983
Leto XXI

glasilo zveze združenj borcev nov in zveze rezervnih vojaških starešin slovenije

Kurirčkova pošta

V torek, 1. marca, je kakor vsako leto spet krenila na pot kurirčkova pošta, in sicer po petih progah iz petih občin v Sloveniji: Koroška »K« je krenila iz Ribnice na Pohorju, Primorska »P« iz Pirana, Dolenjska »TV« iz Krškega, Gorenjska »G« z Jesenic in Štajerska »S« iz Nedeljice pri Lendavi. Množične aktivnosti ob tem predstavljajo obliko usposabljanja pionirjev za splošni ljudski odpor in družbeno samozaščito in s tem svojevrstno obliko ohranjanja ter razvijanja revolucionarnih izročil. Te aktivnosti so del pionirske pripadnosti vsem pridobljenim revolucionarnim vrednotam ter pripravljenost te vrednote predvsem razvijati in ne le ohranяти. Sicer pa več o nekoliko drugačni letošnji kurirčkovi pošti preberite v naslednji številki TV-15 na mladinski strani.

Živa Drole

Svoboda, pogum in mir!

Minuli teden so krajanje krajevnih skupnosti Ihan proslavili krajevni praznik v spomin na dogodek, ko je 24. februarja pred 39 leti na Oklem, na kraju, kjer danes stoji spomenik, padlo 72 borcev Kamniško-zasavskega odreda in okrožnega komiteja KPS - Kamnik. V spomin na ta dogodek in morijo, delo izdajalcev, je bil minuli četrtek 24. februarja tradicionalni pohod na Oklo, že 24. po vrsti. Spominske slovesnosti ob spomeniku so se udeležili številni krajanje, zlasti mladina, enote TO, osnovnošolci podružnične osnovne šole Karel Destovnik-Kajuh in predstavniki borčevskih in družbenopolitičnih organizacij domačjske in kamniške občine.

Vse je toplo pozdravila slavnostna govornica Andreja Krivec, članica kulturne organizacije iz Preloga pri Ihanu, najmlajši iz osnovne šole pa so slovesnost popestrili z bogatim kulturnim sporedom.

»Svoj dom, svojo deželo bomo gradili naprej, učili se bomo, svetli ideali naše preteklosti pa nam bodo kazali pot in nas opominjali. So besede, od katerih se da živeti: svoboda, pogum in mir!« so bile misli, izrečene na lanski spominski slovesnosti. Kako resno jih je sprejela mlajša generacija, pa sta potrdila letošnji pohod in spominska slavnost na Oklem.

Jože Čurin

Smučine povezale preteklost in sedanost

Na nedeljskem osmem Trnovskem maratonu se je na Črnem vrhu nad Idrijo zbralo 1830 smučarjev - tekačev. Med njimi so bili tudi številni udeleženci narodnoosvobodilne vojne. Več o maratonu preberite na 7. strani. Foto: M. Kranjec

Ob dnevu žena, 8. marcu

Žene v bojnih vrstah narodnoosvobodilnega boja Jugoslavije

V našem narodnoosvobodilnem boju so se v velikem, častnem številu z orožjem v roki bojevale tudi ženske. Z bojnimi tovariši so z ramo ob rami pokazale pravi pogum, požrtvovalnost in bojno sposobnost vsa leta okupacije Jugoslavije. Prenesale so vse napore, trpljenje in strahote okupatorjevega divjanja in s svojimi žrtvami in junaškimi dejanji pripomogle k zmagi naše vojske.

V boju za osvoboditev domovine so bile za junaške podvige razglašene tudi narodne herojinje. V Jugoslaviji je prejelo 91 partizanskih bork tak časten naslov. Dalje je 3344 udeleženk v našem boju proti fašizmu nosilk spomenice leta 1941.

Ne smemo pa pozabiti, da so se mnoge ženske izkazale v vojnih veščinah, ravnanju z orožjem in strategiji, in je med NOB doseglo oficirski čin 2000

bork. Tako žanjemo na tem področju tudi vse priznanje in občudovanje naprednih sil v svetu, zlasti odporniških gibanj drugih evropskih narodov proti fašizmu, saj je bila Jugoslavija avantgarda, ki je rekla fašizmu svoj odločni »NE«.

Po vojnem obdobju so mnoge žene-mladinke v aktivni službi JLA nadaljevale v sodelovanju pri razvoju oboroženih sil Jugoslavije. Dosegle so tudi višje oficirske čine, ena celo čin generalmajorja. Partizanske bolničarke so se v nemajhnem številu po vojni šolale v vojaških šolah in akademijah in postale zdravstvene delavke, višje medicinske sestre in tudi zdravnice. Nekatere so se odločile za tehnično stroko in delujejo tudi v višjih vojaških ustanovah in štabih kakor tudi vojno-znanstvenih institutih ter so si pridobile naslov inženirk pa tudi znanstvenic. V JLA se ženske izobražujejo tudi kot rezervni oficirji in se seznanjajo s sodobnim orožjem in modernimi vojno-tehničnimi pripomočki.

Seveda pa se ženske uveljavljajo tudi v zahtevnem poklicu ljudske milice in tudi opravljajo razno odgovorno in težavno delo pri varovanju reda in obrambi naše družbene ureditve. Tako naše ženske v Jugoslaviji doprinašajo časten delež v graditvi in obrambi domovine ter varovanju naše samoupravne skupnosti in zaslužijo vse priznanje.

Angela Prijatelj

Sindikati in napredno delavsko gibanje

Počasi gre na bolje

»Na kongresu Zveze komunistov Slovenije so zvezo sindikatov kritizirali, da premalo skrbi za ohranjanje tradicij delavskega gibanja. Tudi v sindikatu smo ugotovili, da v okviru prizadevanj ustreznih komisij pri ZKS, SZDL in ZZB NOV ne opravljamo svojega dela, in zato nastajajo praznine pri zbiranju gradiva in pisanju«, je na nedavnem posvetovanju članov sveta za tradicije delavskega gibanja in predsednikov komisij pri občinskih svetih ZS dejal predsednik tega telesa Vinko Trinkaus.

Predsedstvo ZS se je za poživitev te dejavnosti odločilo, da zaposli dva sodelavca in komisijo preimenuje v svet, ki je po sestavi in nalogah enak drugim svetom. Priporočilo, da naj bi komisije ustanovili tudi pri občinskih organizacijah, je naletelo na različne odmeve. Ponekod je naletelo na razumevanje, drugod spet na pomisleke, da takšno telo pri občinskih sindikalnih svetih ni potrebno. Ti pomisleki so temeljili predvsem na dveh stališčih. Pri socialistični zvezi imajo skupno komisijo in imajo mlado industrijo, brez tradicij.

Komisije so kljub podobnim v okviru SZDL potrebne, ker imajo sindikati tudi v okviru te posebne naloge. Čeprav ustanovitev komisije še ni zagotovila, da bo delo steklo takoj, ni tudi nobene zagotovila, da bo karkoli opravljeno, če se na območju občine nihče ne ukvarja s tem. Zavedati se moramo, da tradicije delavskega gibanja niso le obdobje do leta 1941 ali do 1945, ampak je to tudi povojno obdobje do današnjih dni. Zlasti pa je to še posebej pomembno za mlado generacijo, ki bi po takšnih pojmovanjih ne imela tradicij, preteklosti in zgodovine. Zato je potrebno ustanoviti komisije pri občinskih sindikalnih svetih ter tudi pri organizacijah združenega dela.

Prve naloge komisij, so v tem, da zagotovijo ohranitev dokumentov, da si prizadevajo, da noben pomemben dokument ne izgine. Ob tem je pomembno, da zberejo, ohranijo in do-

kumentirajo čim več izjav veteranov delavskega gibanja, ki so pomembna dokumentacija dogodkov in osvetlitev, dopolnitev dogodkov, ki jih ni mogoče tako polno obdelati tudi v primeru, če so na razpolago izvirni dokumenti. Za to delo bi morali bolj spodbujati tovarniška glasila in lokalne časopise, pritegniti zgodovinarje in se povezovati z višjimi in visokimi šolami, da bi študentje v seminarskih in diplomskih nalogah obdelali pomembne dogodke iz zgodovine delavskega gibanja. Da bi to zbiranje dobilo globlji smisel, bi morali izdati več knjig, brošur in objaviti več člankov v časopisih. Pri republiškem svetu letos načrtujejo izdajo vsaj dveh brošur: **Tri stavke 1883, 1903, 1923**, ki jo bosta napisala doktorja Franc Rozman in Miro Stiplošek, ter brošuro o **okrogli mizi o Delavski enotnosti**. Premišljajo pa tudi o pisanju knjig o povojnem delovanju sindikatov.

Letos bo svet namenil tudi več pozornosti obletnici velikih stavk. Sodeloval bo pri pripravi programa za proslavo, ki bo 3. julija v Zagorju ob Savi. Izdal bo brošuro in pripravil okroglo mizo o stavkovnem gibanju, ki bo v Trbovljah.

Več bi morali tudi storiti za spremembo praznovanja različnih obletnic v organizacijah združenega dela, kjer je glavni poudarek na

proizvodnji, dohodku, zaposlenih, ne pa na delavcih, gibanju, ljudeh, ki so to ustvarili. Ena izmed nalog komisij bi bila tudi, da pomagajo pri vsebinski zasnovi proslav, da si prizadevajo dobiti tudi izvirna umetniška dela, vplivajo na novo vsebino proslav...

Za oživljanje tradicij delavskega gibanja bi bilo priporočljivo, da bi prirejali razstave v delavskih središčih (od konca lanskega leta potuje po naši republiki razstava o delavskem tisku), če bi začeli tudi prostore sindikata in delovnih organizacij opremljati s fotografijami ter dokumenti iz preteklosti.

Lado Pohar iz republiškega odbora ZZB NOV je dejal, da so bili borci prav tako pred dilemo, ali naj tudi pri drugih družbenopolitičnih organizacijah ustanovijo komisije za tradicije. Zdej te dileme ni več. Po njegovih besedah delo sveta pri ZB ni usmerjeno samo v zgodovino, ampak na temelju te razreševati naše sedanje težave in probleme.

V **Novi Gorici** so imeli komisijo že v prejšnjem mandatu, vendar ni naredila veliko. Menijo, da bi morali v komisiji pri SZDL združiti predstavnike in tam načrtovati delo, da ne bi prišlo do podvajanj. Menijo tudi, da vodstvo sindikata zanemarljivo to problematiko, češ, da so druga vprašanja pomembnejša. Povezali so se tudi z muzeji, vendar kam dalje od povezave niso prišli.

V **Mariboru** obstaja komisija za tradicije delavskega gibanja že dalj časa, delati pa je začela šele letos. Imeli so nekatere probleme zaradi razdelitve v občine. Zdej pa so komisije ustanovili tudi po občinah, tista na ravni mesta pa bo samo koordinirala delo občinskih.

Novomeška komisija deluje že dve leti. Eno leto je iskala samo sebe, zdaj pa so si zastavili takšen program dela, ki mora dati določene rezultate. Menijo, da se komisije ne podvajajo, ampak se samo dopolnjujejo. Izdali bodo brošuro o delavskem gibanju na njihovem območju in odkrili spominsko ploščo na hiši, v

vov, kot so kraje, špekulacije... Delovne ljudi moramo usposobiti, da bodo lahko razpoznavali prave vzroke in posledice takšnih dejanj, ustreznim organom pa omogočiti, da bodo lahko odgovorno uresničevali zaupane jim dolžnosti in naloge.

Tako kot v prejšnjih letih bo tudi letos nosilec političnomobilizacijske aktivnosti socialistične zveze. Pri tem bodo druge družbenopolitične organizacije ter družbene organizacije in društva prevzeli svoj del nalog in odgovornosti v skladu s svojo družbeno vlogo. Vse organizacije in skupnosti so v letošnjem letu dolžne, da posebej temeljito in odgovorno preučijo politične in varnostne razmere v svojem okolju. Na tej podlagi naj sprejmejo ustrezne programe in ukrepe za izboljšanje preventivno-samozaščitnega stanja.

Cilj aktivnosti Nič nas ne sme presenetiti mora pomeniti spreminjanje in izboljšanje sedanjega stanja na področju družbene samozaščite. S političnimi prizadevanji ter še bolj zavzetim in načrtnim delom moramo torej prispevati k vsebinski in organizacijski rasti in krepitvi narodne in civilne zaščite samoupravne delavske kontrole, inšpekcijskih in sodnih služb ter drugod. Le če bomo to resnično dosegli, bomo lahko rekli, da je bila akcija Nič nas ne sme presenetiti letos resnično uspešna.

Leon Mokotar

RADIO ŠE POMNITE - TOVARIŠI

Pred bližnjim dnevom žena - 8. marcem bomo v oddaji »Še pomnite, tovariši« - na sporedu bo v nedeljo, 6. marca, ob 9. uri na 1. programu Radia Ljubljana - govorili o delovanju slovenskih žena v okupirani Ljubljani, še posebej o dobro organiziranih številnih ženskih demonstracijah v Ljubljani pred štiridesetimi leti, ki so imele velik politični odmev in pomen.

Delovanje žena v Osvobodilni fronti, v Antifašistični fronti žena, delovanje mladink-skojevke je bilo neprecenljive vrednosti: zbirale so obleko in hrano za partizane, sanitetni material, obveščevalne podatke o sovražniku in domačih izdajalcih, bile so kurirke frontovskih in partijskih organizacij na terenu, zbirale so hrano in obleko v okviru Slovenske narodne pomoči za nepreskrbljene partizanske družine ali družine ilegalcev, internirancev in drugih. Zavestna opredelitev za cilje Osvobodilne fronte in vera v zmago nad fašizmom sta jim dajali moč, da tudi v zaporih, v koncentracijskih taboriščih niso klonile.

kateri je delovalo delavsko prosvetno društvo Svoboda.

Posvetovanje o delu komisij za preučevanje tradicij naprednega delavskega gibanja je pokazalo, da je to področje dokaj zanemarjeno. O tem priča tudi dejstvo, da so komisije ustanovili šele pri dvajsetih občinskih sindikalnih svetih. Po drugi strani pa je pokazalo, da se stvari premikajo na bolje. Tako je tudi prav. Kljub našim gospodarskim težavam, ne smemo pozabiti naše preteklosti. Ta nam mora biti primer, kako lahko z odkrepanjem, samodisciplino, potrpljenjem in tovarištvom premagamo še tako velike ovire.

Bojan Kuntarič

5. seja predsedstva RO ZZB NOV Slovenije

Tekoče naloge

V sredo, 2. marca, je bila v prostorih RO ZZB NOV Slovenije na Vrtači v Ljubljani peta seja predsedstva RO ZZB NOV Slovenije. Sprejeli so listino o ohranjanju, razvijanju in prenašanju vrednot NOB in revolucije na taborniško organizacijo, spregovorili o programski usmeritvi glasila ZZB NOV in ZRVS Slovenije »TV 15« za leto 1983, ocenili akcije NNNP 82 in spregovorili o izhodiščih akcije NNNP 83 ter o vlogi ZZB NOV pri uresničevanju družbene samozaščite, sprejeli informacijo o usmerjanju mladine v vojaške poklice ter razpravljali o financiranju temeljnih pravic borcev, vojaških invalidov in družin padlih borcev s predlogom SR Slovenije za spremembo tehnike financiranja.

Več o seji in razpravi bomo zapisali v prihodnji številki.

Za resnično uspešnost

Na seji predsedstva republiške konference SZDL so sprejeli informacijo o uresničevanju in izhodišču za letošnjo akcijo Nič nas ne sme presenetiti. Ta aktivnost vse bolj prerašča v trajno sestavino vsesplošnega uresničevanja koncepta splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite. Njena največja vrednost je predvsem v stalnih naporih in prizadevanjih za usposabljanje čim širšega kroga delovnih ljudi in občanov, za potrebe obrambe in samozaščite. Aktivnosti v zvezi z akcijo Nič nas ne sme presenetiti pomenijo tudi zavzeto udeležbo subjektivnih sil in drugih odgovornih dejavnikov v procesu podružbljanja vseh sestavin obrambnega koncepta. V tem smislu so te aktivnosti dosegle svoj namen in jih velja razvijati in bogatiti tudi v prihodnje.

Socialistična zveza bo vzpodbujala predvsem tiste aktivnosti, katerih temeljni poudarki bodo v še bolj načrtni preventivni dejavnosti za preprečevanje vseh možnih oblik povzročanja in nastajanja družbene škode. V vsakem okolju bi se morali obnašati in delovati tako, da bi že v kali onemogočili in preprečevali vsakršno družbeno škodljivo ali sovražno delovanje. Ustvarjati moramo družbenoekonomske, samouprav-

ne in varnostne pogoje, v katerih ne bo prihajalo do dejanj, ki bi lahko ogrozili varnost ljudi, družbeno in osebno premoženje ter napadali sistem in vrednote socialističnega samoupravljanja. Konkretna pozornost in skrb bo namenjena predvsem nadaljnjemu razvoju in usposabljanju narodne zaščite, civilne zaščite, doseganju večje prometne varnosti, požarne varnosti in izboljšanju zaščite in varstva pri delu.

Zlasti skrbi za prometno in požarno varnost bomo v prihodnje namenili večjo pozornost. Ugotavljamo namreč, da kljub sprejetim stališčem na teh področjih v zadnjem letu nismo storili izboljšanja. Zlasti zaskrbljuje dejstvo, da kljub redkejšemu prometu, narašča število nesreč s smrtnim izidom ali hudimi telesnimi poškodbami.

Poleg posebej poudarjenih konkretnih usmeritev in aktivnosti pa želimo v 1983 letu v okviru najširšega razumevanja družbene samozaščite tudi vsestransko podpreti družbena prizadevanja za nadaljnjo krepitev samoupravne delavske kontrole, inšpekcijskih služb ter preiskovalnih in sodnih organov. Zahtevna in zapletena družbenoekonomska situacija je povzročila porast nekaterih nezakonitih dejanj in poja-

Proti idejnim odmikom javno in odkrito

naš komentar

O idejnih gibanjih v naši družbi dolgo nismo podrobneje spregovorili. Vsaj ne v zvezi komunistov. Očitno se nam zdaj to maščuje. V časopisih in revijah je veliko zapisov filozofov, sociologov in drugih teoretikov, ki so zapustili zvezo komunistov in ki danes v bistvu propagirajo protisamoupravne in protisocialistične ideje.

Takim pogledom se doslej nismo odločneje postavili po robu, in to je tisto, kar najbolj zaskrbljuje. Ljudem večkrat ni povsem jasno, kdo ima prav in kdo to idejno praznino izkorišča v prid sil, ki nam niso naklonjene in ki ne širijo samoupravnih odnosov.

Zmeda je še toliko večja, ker je vse več pojavov različnega ocenjevanja istih pojavov v družbi. V nekem okolju delo, denimo, ocenijo kot nacionalistično, v drugem pa ga povzdigujejo. Ocenijo ga kot velik znanstveni in kulturni dosežek. To ne ustvarja samo nepotrebne idejne zmede, marveč zaostruje tudi mednarodne odnose. Ne gre le za Golubnjačo, marveč tudi za mnoge druge stvari.

Številni ta čas zahtevajo, da se zato natančno ugotovi, katera kritika je protikomunistična, in bi jo spričo tega veljalo ostro zavrniti, in katera je upravičena in potrebna. O tem bi morali v zvezi komunistov jasno spregovoriti. Zdej mnoga partijska vodstva bežijo od tega idejnega razmejevanja. O idejnih stališčih bi morali spregovoriti tudi v socialistični zvezi. Toda ta organizacija je mnogim v državi zgolj dekoracija, namesto da bi se v njenih sekcijah spoprijeli z različnimi stališči. Javne tribune so se v preteklosti marsikje spremenile v zbirališča tistih, ki ne želijo razvoja samoupravne Jugoslavije.

Toda - kot je bilo te dni nekajkrat rečeno - ne gre toliko za te opozicijske sile. Težava je v tem, ker na te tribunah ni komunistov, ki bi se spopadli z njimi. Seveda ob upoštevanju argumentov in na podlagi programa. Verjetno se komunisti ponekod niso pripravili upreti stališčem, ki so v nasprotju s politiko zveze komunistov. Še bolj verjetno pa je, da jim primanjkuje znanja, da niso dovolj usposobjeni za tako idejno bitko.

Mnogi ta čas napadajo tudi naš politični sistem in zahtevajo določene spremembe. Načenjajo vprašanja, ki smo jih že zdavnaj razčistili. Toda v organih zveze komunistov tudi o tem vačidel ne spregovorimo, čeprav je jasno, da imamo dolgoročni program razvoja in da nam tu niso potrebne nobene spremembe. Nimamo pa izdelanih vseh sistemskih rešitev, ki so nujne za konkretno akcijo. Zato bi bilo treba govoriti o konkretizaciji posameznih sistemskih rešitev, o dopolnjevanju in o razvoju političnega sistema socialističnega samoupravljanja, ne pa o njegovi reviziji.

Vsevpred napadamo samoupravno interesno povezovanje. Govorimo o sisomaniji, o porajanju vzporednega državnega aparata in podobno. Nihče ne more reči, da ni v praksi cele vrste napak. Ustanovljamo interesne skupnosti, ki nimajo nič skupnega s svobodno menjavo dela (na primer na področju gospodarskih odnosov s tujino, cen itn.). Povečuje se število uradnikov, čeprav je bilo od vsega začetka rečeno, naj bodo v sisih le ljudje, ki bodo sklicevali seje skupščin in drugih organov. Toda ne. Posamezniki danes ne napadajo teh napak, marveč celoten sistem samoupravnega interesnega organizi-

ranja. Napadajo svobodno menjavo dela. In kaj nam preostane, če ukinemo to menjavo. Proračunsko financiranje! Vse skupaj naj bi potemtakem znova prenesli v roke države, ki bi delila denar po svoje, mimo delovnih ljudi in občanov.

Ko se pogosto pridružujemo kritiki samoupravnega interesnega organiziranja, moramo vedeti, zakaj gre in kam nas lahko peljejo razprave, ki ne upoštevajo narave naših družbenoekonomskih odnosov in položaja človeka v združenem delu. Ni pa to pomembno samo na tem področju. S podobnimi kritikami se danes srečujemo tudi pri samoupravnem združevanju dela in sredstev, pri uresničevanju načela solidarnosti itn. Ljudje so zaradi tega večkrat v dilemi. To je razumljivo, zato je nujno poenotiti poglede na posamezna temeljna vprašanja družbenega razvoja. Pri tem ne bi smeli ostati le pri načelnih ugotovitvah. Pri deklaracijah, s katerimi smo se pogosto zadovoljili v preteklosti, ki pa na konkretna vprašanja niso mogle dati potrebnih odgovorov.

Z vsemi temi pojavi bi se morali spoprijeti javno in odkrito. Zato zveza komunistov mora v idejno ofenzivo. Ne gre za to, da bi pozornost speljalevi z žgočih gospodarskih vprašanj na nekakšne vzporedne teme, kot to nekateri že očitajo zvezi komunistov. Javno razčiščevanje teh pojavov lahko veliko prispeva k poenotenju akcije na vseh področjih družbenega in gospodarskega življenja in odgovori na številna vprašanja, ki danes begajo ljudi in ki ne prispevajo k učinkovitejšemu odстранjevanju težav.

Darko Marin

Vojaški invalidi izenačeni z drugimi zavarovanci

Oskrbovanje vojaških invalidov z ortopedskimi in drugimi pripomočki od 1. januarja 1983 dalje

Ob obravnavi in sprejemanju sedaj veljavnega zakona o temeljnih pravicah vojaških invalidov in družin padlih borcev v skupščini SFRJ v decembru 1981 je bilo pogosto poudarjano, da se naj pomembnejša novost nanaša na zdravstveno varstvo. Tedaj se SR Slovenija ni strinjala s predlaganimi rešitvami glede bodoče ureditve zdravstvenega varstva vojaških invalidov in z njimi izenačenimi borci. Vseskozi se je zavzemala, da bi bil prenos zdravstvenega varstva na samoupravne interesne skupnosti popoln, to se pravi prenos uveljavljanja in financiranja te pravice. S tem bi bili podani možnost in osnova, da bi se v samoupravnih interesnih skupnostih zdravstvenega varstva sporazumeli in dogovorili, podobno kot za borce NOV, za ustrezno ureditev zdravstvenega varstva teh oseb.

S sprejemom omenjenega zveznega zakona pa je bila takšna možnost izključena. Najpomembnejše opredeljuje »usodo« vojaških invalidov zakonska določba, da se jim zagotavlja zdravstveno varstvo na nivoju zdravstvenega varstva delavcev v občinski zdravstveni skupnosti, kjer uveljavljajo zdravstveno varstvo. To pomeni, da so vojaški invalidi v pravicah iz zdravstvenega varstva sedaj izenačeni z zavarovanci delavci v okolju, kjer živijo. Le zdraviliško in klimatsko zdravljenje je še ostalo v pristojnosti federacije kot posebna temeljna pravica. Tudi sredstva bo federacija vračala zdravstvenim skupnostim le v višini povprečnega stroška na uporabnika zdravstvenega varstva v posamezni občinski zdravstveni skupnosti. Ta sredstva pa ne bodo zadostovala in bo treba razliko pokrivati iz sredstev solidarnosti v okviru zdravstvenih skupnosti.

Namenoma smo omenili problematiko v zvezi s prenosom uveljavljanja zdravstvenega varstva vojaških invalidov v zdravstvene skupnosti, da bi lažje razumeli tudi področje oskrbovanja z ortopedskimi in drugimi pripomočki po novih predpisih. Tudi to je del zdravstvenega varstva, ki ga vojaški invalidi od 1. 1. 1983 uveljavljajo v zdravstvenih skupnostih pod pogoji in na način, ki je predpisan za uporabnike – delavce v samoupravnih splošnih aktih zdravstvenih skupnosti. Gre za ortopedske in druge pripomočke – ortotična in protetična sredstva, očne in slušne pripomočke, ortopedsko obutev, invalidske vozičke, sanitarne in druge priprave, ki so medicinsko napotene. V samoupravnem sporazumu o uresničevanju zdravstvenega varstva oziroma prilogi, ki je sestavni del tega sporazuma in je v fazi sprejemanja, je podrobnejša opredelitev teh pripomočkov, standardnih materialov za njihovo izdelavo in dobo trajanja.

Ob primerjavi zveznega pravilnika o oskrbovanju vojaških invalidov z ortopedskimi pripomočki, ki je veljal do 31. 12. 1982, in omenjenega samoupravnega splošnega akta zdravstvenih skupnosti lahko izsledimo nekaj razlik, vendar ne toliko in takih, ki bi za vojaške invalide pomenile bistveno zmanjšanje, oziroma bi bili za to zdravstveno ogroženi. Zlasti še, ker je bila v

omenjeni dokument zdravstvenih skupnosti vnešena tudi pravica do posebne naprave za varno vožnjo (saksomat) samo za vojaške invalide, ker drugi uporabniki zdravstvenega varstva te pravice nimajo.

V primerjavi s prejšnjim predpisom bodo vojaški invalidi tudi po novem dobivali v glavnem vse potrebne ortopedske in druge pripomočke, razen nekaterih drobnih, manj pomembnih, ki so bili sicer po zveznem predpisu predvideni, vendar jih ni moč šteti za medicinsko nujno potrebne pripomočke oziroma priprave. Nekaj razlik je tudi v dobi trajanja posameznih pripomočkov, pri čemer so nekateri roki daljši, drugi pa tudi krajši kot po prejšnjem predpisu. Je tudi nekaj pripomočkov, ki so novi oziroma jih prejšnji predpis ni vseboval, po novem pa jih bodo lahko uveljavili tudi vojaški invalidi.

Omenimo še nekaj najpomembnejših novosti. Vojaški invalidi po novih predpisih ne bodo prikrajšani za noben življenjsko pomemben ortopedski ali drug ustrezen pripomoček.

Predvidena ni le pravica do usnjene kape, usnjene telovnika oziroma volnenega puloverja za TBC bolnike ali invalide s poškodovano hrbtnico ter usnjene rokavice, podložene s krznom. Predpisi skupnosti zdravstvenega varstva nadalje ne vključujejo pravice do magnetofona, ure ter palice za slepe invalide ter metalne ploščice za pisanje z Braillovo pisavo. Po odločitvi Zveznega komiteja za vprašanja borcev in vojaških invalidov bo pripomočke za slepe vojaške invalide še naprej urejal zvezni predpis tako, da tudi glede tega ne bo problemov.

Glede dobe trajanja imajo predpisi zdravstvenih skupnosti za posamezne pripomočke nekoliko daljši rok trajanja. Tako je bil npr. za protezo rok po zveznem pravilniku dve leti, sedaj je za zgornjo okončino tri leta, za spodnjo okončino dve leti, za kopalno protezo pa je enak rok trajanja pet let. Za ortopedske in specialne čevlje je rok trajanja sedaj 12 mesecev, dodatno pa je predvideno še elektronsko protetično in ortotično sredstvo. Samo za vojaške invalide je vključena pravica do naprave za varno vožnjo – saksomat, za kar so predpisani enaki pogoji kot po prejšnjem predpisu, trajnostna doba pa je določena na 7 let.

Novo pravico za vojaške invalide pomeni tudi aparat za omogočanje glasnega govora, katerega rok trajanja je štiri leta. Poleg tega je predvideno še več drugih pripomočkov in sanitarnih priprav. Predvsem oskrbovanje z očesnimi pripomočki in sanitarnimi napravami je po predpisih zdravstvenih skupnosti bolj ustrezno in sodobneje urejeno kot po prejšnjih zveznih predpisih o vojaških invalidih. Pripominjamo pa, da so za posamezne ortopedske in druge pripomočke predvideni standardi materialov in če uporabnik zahteva izdelavo pripomočka iz boljšega materiala, kot to določa samoupravni splošni akt skupnosti, plača razliko v ceni sam.

Izenačitev v pravici do zdravstvenega varstva z drugimi uporabniki se nanaša tudi na postopek in način uveljavljanja pravic vojaških invalidov do ortopedskih pripomočkov. Zato od 1. 1. 1983 zanje v celoti velja samoupravni sporazum o postopku in načinu uresničevanja pravic iz zdravstvenega varstva (Ur. l. SRS, št. 6/81). Glede na to, da prihaja do nejasnosti, bomo strokovne službe občinskih zdravstvenih skupnosti takoj ponovno opozorili, da obveste zdravstvene delovne organizacije, ki izdelujejo ortopedske pripomočke na posameznem območju, da se pri uresničevanju pravic vojaških invalidov v celoti ravnajo po omenjenem sporazumu ter da invalidov po nepotrebnem ne pošiljajo na druge organe in skupnosti.

Potrebe uporabnikov po pripomočkih praviloma ugotavlja zdravnik ustrezne specialnosti, ki uporabnika zdravi, in mu tudi predpiše naročilnico za nabavo ustreznega pripomočka. Kadar gre za očne pripomočke, gre vojaški invalid v najbližjo zdravstveno organizacijo k okulistu brez napotnice, ta mu izda recept, s katerim nabavi pripomoček. Za ortopedske in ortotične ter druge pripomočke mora najprej k svojemu izbranemu zdravniku (zdravnik, ki ga zdravi) v zdravstveni dom, ki presodi utemeljenost zahteve po ortopedskem pripomočku in mu nato izda napotnico za ustreznega specialista (ortopeda, fiziatra, nevrologa, kriurga itd.). Ta izda recept oziroma naročilnico za potrebni ortopedski ali ortotični pripomoček.

Če gre za telesne okvare oziroma pripomočke, ki jih izdeluje Zavod za rehabilitacijo invalidov v Ljubljani, se bodo invalidi oglašali neposredno v specialističnih ambulantah tega zavoda, kjer je vsakodnevna ordinacija, tam dobili ustrezno naročilnico in z njo v isti hiši in istočasno izvršili tudi naročilo ortopedskega in drugega pripomočka.

Če gre za zamenjavo pripomočkov pred iztekom trajnostne dobe, mora zdravnik – specialist pridobiti mnenje konzilija ustrezne klinike, nakar izda naročilnico za nov pripomoček.

Pripominjamo, da se pri vojaških invalidih, ki so prejeli ortopedske pripomočke pred 1. 1. 1983, prav tako uporabljajo predpisi zdravstvenih skupnosti, v trajnostno dobo pa se šteje čas od prejema zadnjega pripomočka.

Za vsa podrobnejša pojasnila naj se vojaški invalidi obračajo na strokovne službe zdravstvene skupnosti v občinah, ki bodo s posebnim pismom ponovno opozorjene na ustrezno ravnanje in postopek pri uveljavljanju te oblike zdravstvenega varstva. Enaka napotila bodo posredovana tudi občinskim upravnim organom in zdravstvenim organizacijam združenega dela, da bi bilo ob uvajanju novosti čimmanj zapletov in težav.

Malči Žitnik

Odgovor je odveč

Če ni vprašanja, je odgovor odveč. Nihče se ne vprašuje, kako in kaj je s tem praznikom, ki ni praznik, a ga vendar nekako praznujemo ali obhajamo, vsekakor pa o njem govorimo, čeprav, ne vem kako bi rekel. Govorimo ali pišemo o tem nekako sramežljivo, če že ne skorajda nespodobno, ali pa kar – najrajši – molčimo. Kdo ve, ali o tem ni kaj reči ali pa le zato ponavljamo, kar je vsako leto ponovljeno, prav zaradi tega, da ni treba povedati nič drugega. Sicer pa poznamo publico: ko srce govori, beseda molči. To menda pove, da je čez in čez dovolj, če smo ganjeni. Ali pa tudi: Nekako bomo tudi to prenesli – en dan v letu! Pa bo spet mir, vse lepo in prav. Torej pozabimo! No, tudi ta nasvet je čisto odveč.

Tako je torej kot na kakšnem sestanku: Ali ima kdo kakšno vprašanje? Potem pa, seveda, »vse tiho je bilo«. Slišali smo le, da je padla bucika. Zato ne bomo »diskutirali« ali »razmišljali«. To je prav in pravilno, zakaj če že gre za ta kočljivi datum, ki ni praznik in ne vemo, ali je delavnik, je prav tako kočljivo, kaj reči, kot pa molčati. Kočljivo je načenjati, kaj in kako je s tistim majhnim ali z velikim razločkom med ženskami in moškimi, ker so mnenja tudi o tem različna. Kdor je dovolj pogumen, bo trdil ali si vsaj potihem mislil, da ni nobenih razločkov. Rekli smo amen: Ženske so enakopravne! Namreč tudi to je mogoče povedati različno: Ženske morajo biti enakopravne z moškimi, ne glede na to, kako je s to enakopravnostjo. Nič novega ni, če nekateri moški celo menijo, da enakopravnosti sploh ni, češ da niso enakopravni z ženskami. Za to pa se nikar nič ne menite, saj veste, kako neresni so moški – zmeraj in ne le 8. marca. Znano je, da nekateri moški (upajmo, da ne vsi!), žensk ne spoštujejo kdo ve kaj. Menda je bil uveden 8. marec zaradi tega. Razlage so mogoče tudi drugačne. Naše drage, ugledne in enakopravno-neenakopravne tovarišice imajo lepo priložnost enkrat na leto povedati svoje mnenje o vsem tem. Če so preveč plemenite, dobrasrčne in zmeraj vseodpuščajoče, je to pač njihova pravica; njihova krivda je, da 8. marec ni splošni spokorni dan robatih, nespodobnih, krivičnih, odurnih, nasilnih, zaničnih, oblastniških moških. Menda je na ta dan vse pozabljeno, poravnano že z enim samim nageljnom ali s kozarčkom kdo ve kakšne tekočine.

Odgovora ne bo, čeprav bi se utegnili zgoditi celo to, da bo kdo z nageljni sodobnega odrešenosti potlačeni, ponižani in razžaljeni (recimo: žensk) ustvaril temeljni traktat ali tirado (poglejte v slovar tujk!) o pomenu, pomembnosti, zgodovinskosti, nujnosti, usodnosti in skrivnostnosti 8. marca. Na svetu je vse mogoče. Celotno enakopravnost, ne glede na to, kaj si zamišljamo s to besedo. Da, mogoče je dragim, najljubšim itd. tovarišicam zagreniti celo ta njihov dan, god ali kar je že. No, če jim bomo pa podarili recimo zavitek (kave?) pralnega praška, nam bodo sprale še to sramoto!

efes

Papandreu poziva k nacionalni spravi

Bivši partizani se vračajo

Po štirinajstih letih se je iz ruskega mesta Pensa, 600 kilometrov južnovzhodno od Moskve, napovedal 77-letni Markos Vafiadis, drugače Mark Ivanovič. Svojo grško domovino naj bi obiskal v kratkem.

Mož, ki je tako dolgo živel v tujini, se preživlja kot urar. Oženil se je z Rusinjo in ni nihče drug kot legendarni general Markos, partizanski komandant v grški državljanski vojni 1946–1949.

Ko je sreča grškim partizanom obrnila hrbet, so morali zapustiti domovino. Večina se jih je naselila v vzhodnoevropskih državah. Od skupno okrog 35.000 bivših borcev z družinami si je okrog 10.000 poiskalo delo na Češkoslovaškem, 9000 jih je odšlo na Poljsko, 7000 v Sovjetsko zvezo, 4000 v Bolgarijo, 3500 v Romunijo in okrog 2000 v NDR.

Vse te bivše partizanske borce zdaj grški premier Andreas Papandreu vabi, naj se vrnejo domov. Političnim beguncem nudi možnost, da obiščejo svojo domovino, ali pa se v njej za stalno naselijo. Tistim bivšim partizanom, ki so jim prejšnji režimi odvzeli državljanstvo, obljublja, da jim bodo popravili krivico in jim državljanstvo vrnilo.

Papandreu želi tako narediti konec »nacionalnim trenjem« in ozračje državljanske vojne naj bi zamenjala »nacionalna strpnost in razumevanje«. Tako močno in dolgotrajno kot v Grčiji se je travma bratomorne vojne v Evropi ohranila verjetno le še v Španiji. Razdor se je začel že v času italijanske in nemške okupacije, ko so se začeli spopadati levo usmerjeni Grki z desničarji.

Pozimi leta 1944 so se okupatorji umaknili, toda osvoboditev je Grčijo obšla. Kot je zapisal pisatelj Johannes Gaitanides, sta spiti strani svobodo izkoristili za bratomorno vojno.

Leta 1945 se je z britanskim posredovanjem ponesrečila vstaja prokomunističnih oziroma prosovjetskih sil v Atenah. Partizani so se umaknili v gozdove in tako se je začel srdit boj proti konservativni vladi v Atenah.

Oba tabora sta med seboj kruto obračunavala. »Volkovi drug drugega ne zro«, piše grški veliki pesnik Nikos Kazantzakis, ki je bil kot socialist med državljansko vojno na strani rdečih, »Grki pa to počno«.

Sele ko je Stalin izpolnil obljubo dano Churchill, da ne bo več posegal v zahodno vplivno območje, in je Moskva nehala podpirati grške partizane, so bili ti poraženi in so morali zbežati v tujino.

Skoraj 10.000 mož in žena s 25.000 otroki se je podalo na Vzhod. V domovini pa se je začel lov na pristaše in simpatizerje, ki so jih zlasti vojaške oblasti preganjale in zapirale v ječe in taborišča. Tako usodo sta doživela tudi pesnik Jannis Ritsos in komponist Mikis Teodorakis.

Levičarji niso smeli opravljati svojih poklicev in so bili tako izločeni iz javnega življenja. Boj proti polkovnikom, ki so leta 1967 polastili oblasti in Grčiji vladali sedem let, je zbližal Grke vseh barv doma in v izgnanstvu. Konservativec Karamanlis, ki je postal ministrski predsednik po strmoglavljenju vojaške hunte, je dopustil, da se je 27 let prepovedana grška KP vrnila iz ilegale v javnost.

V času, ko so bili na oblasti konservativci, se je iz tujine v Grčijo vrnilo le kakih 22.000 partizanov z družinami. Več jih kljub pozivom ni prišlo, ker je bil vsak povratnik izpostavljen dolgotrajnim zasliševanjem. Namesto osebne izkaznice so dobili le nekakšen osebni opis z žigom »Brez dovoljenja za delo«. Kdor je premostil to oviro, se je znašel pred drugo, namreč pred 10-odstotno brezposelnostjo in dotokom 150.000 novih brezposelnih letno.

Še danes dela doktor filozofije s taškentske univerze kot luški težak, strojni inženir iz Poljske kot gradbeni delavec in profesorica ruske literature kot šivilja. Le malokateremu povratniku je uspelo spet pridobiti posest, hišo ali zemljo, ki so jo morali leta 1949 po begu iz domovine zapustiti. Ta posest je najpogostejše v lasti kmetov brez zemlje ali pristašev desničarskih strank.

Gmotni položaj povratnikov je tem slabši, ker iz dežela, iz katerih so se vrnili v Grčijo, ne smejo ponesti niti imetja niti prihrankov. Stanovanja morajo bodisi brez odškodnine prepustiti drugim, bodisi za petino vrednosti prodati državi. Romunija od tujcev, tako tudi od Grkov, ki se želijo repatriirati, zahteva povrnitev stroškov šolanja oziroma izobraževanja, vrhu tega se morajo emigrantizati vselej obvezati, da nimajo nobenih zahtev do države-gostiteljice.

Papandreu se je glede vračanja beguncev znašel pred istimi težavami kot njegovi predhodniki. Nekaj več pa je vendarle dosegel, da je namreč tudi bivšim partizanom priznan status odporniških bojnikov proti vojnim okupatorjem, s čimer imajo pravico do rente.

Toda kljub temu da je Papandreu dosegel poenostavitve formalnosti ob vrnitvi, nihče v Grčiji ne verjame, da bi se bivši partizani začeli trumoma vračati. Neki funkcionar združenja beguncev je Papandreua poziv označil celo kot »darilo brez vrednosti«.

N. Z.

Tone Ulrih-Kristl o razvijanju tradicij NOV in prenašanju na mlado generacijo

Mladi in stari skupaj

Znani partizanski borec Tone Ulrih-Kristl je vseskor med najbolj poklicani, da spregovori o negovanju in razširjanju tradicij NOV in njihovem prenašanju na mlajše rodove. Kot podpredsednik mestnega odbora ZZZB NOV Maribor in predsednik komisije za razvijanje in ohranjanje revolucionarnih tradicij NOV se s to problematiko srečuje pri svojem delu. Za to delo ima bogate izkušnje, ki si jih je pridobil kot borec in mitraljezec Stajerskega bataljona leta 1941, kot namestnik komisarja Šaleške čete, borec Pohorskega bataljona in na številnih političnih funkcijah, ki jih je opravljal med vojno. Bil je sekretar šaleško-mislinskega okrožja, sekretar pohorskega okrožja KP, sekretar mariborskega

okrožja in nazadnje sekretar okrajnega odbora okraja Lennart v Slovenskih goricah.

»V Mariboru smo še kar dobro razumeli napotilo, da je treba dejavnost razvijanja in ohranjanja revolucionarnih tradicij NOV prenesti v okvir SZDL. V Mariboru je bil pri mestni konferenci SZDL ustanovljen svet za ohranjanje tradicij, v katerem smo zastopani predstavniki vseh političnih in družbenih organizacij,« je dejal Tone Ulrih-Kristl v pogovoru za TV-15. V tem svetu usklajujemo delo in se pogovarjamo o zadevah, ki so vedno v središču pozornosti (spomeniki NOB in spominska obeležja in njihovo vzdrževanje, Titova celica v Mariboru itd.). Z ustanovitvijo novih občin se je povečalo število ljudi, ki obravnavajo

problematiko, saj imajo vse občinske konference SZDL in vse občinske organizacije ZB takšne komisije.

V komisiji pri mestnem odboru ZZZB NOV Maribor si prizadevajo, da bi navezali čim bolj tesne stike z mladimi.

Borci iz mariborskih občin se že doslej aktivno vključujejo v delo z mladimi, saj sodelujejo na raznih partizanskih pohodih, pripovedujejo mladim o svojih doživetjih med vojno ter jim pomagajo z nasveti. Velik je njihov prispevek tudi pri delu v posameznih taborniških odredih, v raznih organih SLO in družbene samozaščite ter drugod. Tudi na obrambnih dnevih na posameznih šolah so zraven borci. Res pa je, da so nekatere šole bolj iniciativne in pogo-

sto vabijo borce k sodelovanju, medtem ko v posameznih šolah niso tako iniciativni. Posamezne šole se povezujejo tudi z domicilnimi odbori posameznih partizanskih enot.

Pri pripovedovanju spominov mladim običajno podrobno opisujejo posamezni boj in vojaške spopade, premalo pa se mlade ljudi opozarja tudi na delo terenskih aktivistov, kurirjev, obveščevalcev in drugih ljudi, ki so omogočali razvoj partizanskega boja. Tudi v zaledju je bila še vrsta drugih ljudi, ki so s svojim delom omogočali razvoj narodnoosvobodilnega gibanja in oboroženega boja. Zlasti v današnjem času pa bi morali mlade ljudi opozarjati tudi na vrline, ki so krasile partizane: tovarištvo, pogum, odločnost, predanost ciljem revolucije, ljubezen do domovine in druge vrline. Očitno je, da v pripovedi o partizanskih bojih te elemente premalo vgrajujemo.

Tudi partizanska pesem je imela pomembno vlogo v partizanskem boju in je v okviru dobro organizirane in vodene kulturne dejavnosti

prispevala pomemben delež k večji borbenosti enot in k veri borcev v dokončno zmago za osvoboditev domovine, za pregon okupatorjev in za nov družbeni red. S petjem partizanskih pesmi pa po besedah T. Ulriha-Kristla ne moremo biti povsem zadovoljni, saj je v programih pevskih zborov v Sloveniji premalo partizanskih borbenih pesmi.

Partizanske pesmi še najbolj pojejo pionirji v osnovnih šolah in v nekaterih pevskih zborih. Partizanski pevski zbor v Mariboru igra na tem področju pomembno vlogo, saj je pod vodstvom prof. Milka Homerja dosegel precej uspehov in se uveljavil s partizansko pesmijo. V veliko pomoč je pevskemu zboru uprava doma JLA v Mariboru, ki daje svoji sekciji - Partizanskemu pevskemu zboru Maribor na razpolago prostore za vaje in drugo dejavnost. Tone Ulrih-Kristl želi, da bi se v pevski zbor vključilo še več mladih pevcev. Poleg partizanskih pesmi pa v tem zboru prepevajo tudi narodne in umetne pesmi, čeprav je poudarek na partizanskih.

Mariborski borci sodelujejo tudi na vsakoletnih prireditvah Kurirčkove pošte, na prireditvah festivala Kurirček v Mariboru in drugih krajih. Prizadevajo si, da bi vzpostavili boljše stike z mladino na srednjih in visokih šolah. Pozitivno ocenjujejo tudi rubriko o NOB pri Večeru in radijsko oddajo radia Maribor s partizansko tematiko. Ob tem pa Tone Ulrih-Kristl posebej opozarja tudi na pomen glasila TV-15 ter poudarja, da se je to glasilo temeljito lotilo problemov, ki so povezani z razvijanjem in ohranjanjem revolucionarnih tradicij. V zadnjem času je problematika razvijanja tradicij, dela organizacij ZB in ZRVS, SLO in DS bolj navzoča tudi z mariborskega področja, kar je za ta uredniški kolektiv. Letos bodo mariborski borci nadaljevali svoja prizadevanja za podružbljanje SLO in DS in za nadaljnje razvijanje tradicij NOV in njihovo prenašanje na mladino. Več bodo storili tudi za poživitev dela koordinacijskih svetov za razvijanje tradicij pri krajevnih skupnostih.

M. K.

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGA

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGA

Ljubljana Bežigrad - Vojaški invalidi in njihove zakonske pravice

Sprašujemo se, zakaj vojaškim vojnimi invalidom omejujejo že pridobljene pravice. Odbor združenja vojaških vojnih invalidov iz Savskega naselja se je letos posebno pripravil za svojo delovno skupščino. Poprej so pretresli vsa vprašanja, ki tako močno vplivajo na njihovo zdravljenje in ortopedske pripomočke za normalno življenje, zato je bila skupščina nadvse obiskana. Prišli so vsi, razen bolnih.

Predsednik Ivan Opaškar je govoril o delu odbora, o nadaljnjih nalogah, predvsem pa o zakonskih pravicah invalidov. Med drugim je dejal: »Mnogo konferenc in sestankov je bilo sklicanih zaradi vprašanj, stabilizacijskih prizadevanj, uresničevanja vloge SZDL, delegatskega sistema, socialne politike, izobraževanja, vendar vidnih rezultatov ni. Videti je, da se največkrat zadovoljimo z dobro razpravo, potem pa gre zopet po starem. Za zdravljenje VI in nosilcev partizanske spomenice v zdraviliščih je dodeljeno na ravni federacije 632,8 milijona din ali 13 odstotkov več kot lani. Od tega je Slovenija prejela 49 milijonov. Sprašujemo se, če bo to dovolj, ker vemo, da nam zveza dolguje še od lani. Verjetno zopet ne bodo vsi upravičenci mogli uresničiti svoje pravice do klimatskega zdravljenja, to pa tudi zato, ker nas omejuje pravilnik. Zakaj tako sprašujemo, če vemo, da vsako leto umre okrog 5 odstotkov invalidov?!

Preberite pravilnik o zdravstvenem in klimatskem zdravljenju vojaških vojnih invalidov in druge akte s tega področja, pa boste videli, da se zožujejo že pridobljene pravice. Način pridobivanja ortopedskih pripomočkov je prenešen na socialno zavarovanje v Miklošičevi 24, soba 43, pritličje levo, pri tovarišici Mariji Okoren. Verjetno bodo tudi tu omejitve. Mi se s tem ne strinjamo, posebno še zato ne, ker našega glasu nikjer ne upoštevajo, čeprav se pri tem vsi sklicujejo na delegate in bazo.

V razpravo je takoj posegel podpredsednik občinskega odbora ZZZB NOV Ivan Božič, ki je dejal, da je za Bežigradom 528 vojaških vojnih invalidov in nosilcev partizanske spomenice. Lani je bilo vloženih in odobrenih 272 vlog invalidov za klimatsko zdravljenje. Zdravstvena komisija 1. stopnje je od tega odobrila le 134 vlog.

Na koncu so sprejeli letni načrt dela in nagradili s knjižnimi nagradami letošnje jubilarce. Ob 60-letnici so bili nagradjeni: Silvo Gombač, Silvo Bergant, Vlado Bevc, Boris Cergolj, Greta Drobnič, Janez Tepina in Mate Antonija, za 70-letnico pa Oto Hudeček, Mirko Mahnič in Kristina Petrič.

Dušan Rebolj

Zavodnje - Letna konferenca ZZZB NOV

V nedeljo, 6. februarja 1983, so se zbrali člani Združenja borcev NOV Zavodnje po proslavi kulturnega praznika, ki jo je pripravil s pestrim programom KUD Ivan Napotnik v kulturnem domu. Obravnavali so poročilo o delovanju Združenja v preteklem letu in zasnovali program dela za leto 1983.

Iz poročil predsednika, blagajnika in nadzornega odbora je bila razvidna aktivnost delovanja borčevske organizacije, ki je bila v preteklem letu v raznih akcijah in udeležbi na vseh proslavah in prireditvah zelo uspešna zlasti v skrbi za borce. Združenje borcev NOV Zavodnje šteje 64 članov in članic. Zadalogo si je nalogo, da letos priskrbi borčevski prapor.

Kolikšna je skrb naše družbe za borce in aktiviste NOB, nam pove podatek, da prejema 14 borcev in

aktivistov NOB občinsko mesečno priznavalnino in da prejema h kmečki pokojnini dve tovarišici - kmetici varstveni dodatek od 1. 1. 1983 dalje po 3.940,00 dinarjev. Letne konference so se udeležili predstavniki družbenopolitičnih organizacij, krajevne skupnosti in mladine, zastopniki občinskega odbora ZZZB NOV Titovo Velenje Ivan Gušič, prvoborec in Miloš Volk, ki sta seznanila navzoče o naših nalogah po akcijskem programu OO ZZZB NOV Titovo Velenje in o dogajanjih v svetu in v domovini, kar so navzoči z zanimanjem in odobravanjem vzeli kot obvezo za prihodnje še uspešnejše delo.

Miloš Volk

Šoštanj - Letna konferenca

Člani Združenja borcev NOV Šoštanj so se sestali na letni konferenci 12. februarja, da so ocenili delo združenja v preteklem letu in začrtali smernice za prihodnje delo. Konferenca se je udeležilo 84 članov, zaradi bolezni pa se jih je opravičilo 53. Konferenco je začel predsednik ZB Alojz Furst, ki je pozdravil zastopnike OO ZZZB NOV Velenje, KK SZDL, SKS, ZSMS, ZVVI in članstvo.

O delovanju združenja je izčrpo poročal sekretar združenja, ki je podal tudi blagajniško poročilo, poročilo nadzornega odbora pa je podal predsednik. Iz poročila je bilo ugotovljeno uspešno delovanje na vseh področjih v skrbi za borce in člane ZB, pri obujanju tradicij NOB s predavanji, pohodi po poteh NOV, pri vzdrževanju vseh spominskih obeležij NOB, pri raznih prireditvah in srečanjih borcev na raznih proslavah in v raznih akcijah, ki so jih bili organizirali KK SZDL in krajevna skupnost, kar potrjuje, da je v družbenem življenju in pri urejanju raznih krajevnih problemov čutili vpliv in pomoč članov borčevske organizacije. V razpravi po poročilih so bili nakazani nekateri problemi, ki naj bi jih krajani in krajevne skupnosti urejevali za večjo varnost v prometu, za lepši videz in urejenost mesta, za večjo varnost ljudi in imetja s tem, da bi v Šoštanju odprli izpostavo ljudske milice.

Predsednik KK SZDL Šoštanj Franc Pečovnik je navzoče seznanil s programom dela SZDL, ki je bil sprejet na konferenci. Zaprošil je za sodelovanje pri uresničevanju sprejetega plana dela v organiziranih akcijah krajevnih skupnosti.

Na konferenci je podal program dela OO ZZZB NOV Velenje Stane Šmajdl, dopolnili pa so ga še s programom dela, ki ga je pripravilo združenje za leto 1983.

Miloš Volk

Radlje ob Dravi - Zvesti tradicijam NOB in njihovim podružbljanjem

V občini Radlje ob Dravi borčevska organizacija, ki šteje 718 članov, ne le da zvesto spremlja številne in raznovrstne pojave, temveč si še kako prizadeva pri reševanju teh problemov prispevati tudi svoj delež. Precej njenih članov je vključenih v delegatski sistem in borci sodelujejo v vseh samoupravnih interesnih skupnostih od krajevnih, občinskih do samoupravnih interesnih skupnostih. Povprečna starost borcev v tej občini je 65 let, nekateri so bolni. Njihova družbenopolitična dejavnost zaradi tega ne pojenjuje in je še vedno ena glavnih aktivističnih jeder.

Občinski odbor, mladina, pripadniki JLA in druge družbenopolitične organizacije, vsako leto ob raznih praznikih ali manifestacijah pripravijo pohode po partizanskih poteh Pohorja in Kozjaka. Ob takih priložnostih obiščejo spomenike in druga obeležja, položijo vence, pripravijo proslave ter se pogovarjajo z borci in aktivisti, ki so se med vojno zadrževali v teh krajih. Ob takih priložnostih precej mladink in mladincev sprejmejo kot prostovoljce v teritorialne enote.

Ker imajo v tej občini borci Lackovega odreda in Zidanškove brigade svoj dom, je to še ena prilagodnost več, da se med seboj še tesneje povezujejo. Osnovna šola v Breznem nosi ime Lackovega odreda. Taborniki na Muti ob pomoči borcev vsako leto pripravijo taborniški tek, posvečen padlim borcem Lackovega odreda. Vsakokrat, ko se zberejo v Bistriškem jarku na to tekmovanje, jim predstavnik te enote ob tabornem ognju spregovori o bojih. Vsakoletne kurirčkove pošte se udeležuje veliko borcev. V občini imajo stalno mladinsko delovno brigado Miloša Zidanška, ki je lani na delovni akciji v Beogradu dosegla zelo lepe delovne uspehe.

Veliko odmevnost je imela proslava lani v Ribnici na Pohorju z organizacijo zgodovinskega simpozija »Pohorje skozi stoletja«. Na njej so sodelovali tudi sami borci občine Radlje.

Razen tega borci sodelujejo pri vsakoletnem kolesarskem maratonu, posvečenem Pohorskemu bataljonu, ki ga organizira kolesarski klub Branik Maribor, poleg tega še pri teritorialni obrambi, narodni zaščiti. Pravzaprav povsod tam, kjer borci s svojimi izkušnjami lahko največ pripomorejo.

V občini imajo tudi disperzer za borce, kiga vodi dr. Nikolaj Šimnic z medicinsko sestro Amalijo Fric, in deluje sicer enkrat na teden, pa vendar so borci zadovoljni. Patronažna služba je doslej obiskala najmanj 15 borcev.

Drago Milavec

Lendava - Uresničevanje nekaterih nalog

Koordinacijski odbor za spremljanje in izvajanje določil družbenega dogovora o varstvu, urejanju in vzdrževanju grobov borcev, o spominskih in spominskih obeležjih ter drugih objektov in obeležjih iz NOB in revolucionarnega delavskega gibanja je med drugim pregledal program dela za leto 1982. Še vedno urejujejo lastništvo nekaterih zgodovinskih objektov. Obnovljen je bil spomenik padlemu borcu 1. prekmurske čete Nikolaju Lečku v Gaberju. Obnova spomenika Štefana Kovača-Marka v Nedežici je delno že izpeljana. Postavljena je bila spominska plošča borcu Prve prekmurske čete Jožetu Zdravcu v Turnišču. Pokroviteljstvo nad obeležjem je prevzela osnovna šola Štefan Kovač, Turnišče. Sodelovali so pri arheološkem izkopavanju v Dolnjem Lakošu. Velika in zahtevna naloga pa je vzdrževanje, obnavljanje in urejanje objektov pa je glavje zase. Tak problem je Copekov mlin v Mali Polani. Popravljen je bila tudi streha zidanice Miška Kranjca v lendavskih goricah. Lotili so se tudi zbiranja dokumentacijskih in arhivskih dejavnosti s področja stavbarstva in vinogradništva. Obnovljeno je bilo grajsko obzidje in okolica gradu nad Lendavo.

Jože Žerdin

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGA

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGA

Nekatere presenetljive ugotovitve delovne skupine predsedstva RK ZRVS

»Obiski so koristni za vse!«

Od lanskega novembra obiskuje nekatere občinske konference Zveze rezervnih vojaških starešin delovna skupina predsedstva republiške konference ZRVS. Do zdaj je obiskala šestnajst občinskih organizacij po vseh slovenskih regijah. V delovni skupini, ki ima ponavadi od treh do šest članov, je bil večkrat tudi pomočnik sekretarja republiške konference Vojko Stembergar.

Zakaj je predsedstvo RK ZRVS ustanovilo takšno skupino in kdo so njeni člani?

»Delovno skupino smo ustanovili zato, da bi vzpostavili neposreden in konkreten stik z občinskimi konferencami in hkrati tudi z drugimi družbenopolitičnimi strukturami v neki občini. Naši obiski torej niso ozko vezani za ZRVS, ampak so večstranski. S temi obiski naj bi spoznali, kako organizacija dela, in ugotovili, ali so sklepi republiške konference izvedljivi na terenu. V sedanjih fazi dela je skupina obiskala povprečno po tri občinske konference na mesec. Sestavljajo jo pa člani sekretariata predsedstva RK in člani predsedstva iz regije, v kateri je občinska organizacija. Ponavadi gre z nami tudi predstavnik revije Naša Obramba.«

Čemu pa namenjate največ pozornosti v pogovorih?

»Predvsem preverjanju uresničevanja programov dela republiške in občinske konference ZRVS. Občinskim vodstvom poskušamo pomagati reševati probleme, s katerimi se srečujejo pri delu. Prav

tako pa izmenjujemo izkušnje ter preverjamo nekatere nove oblike dela. Tu gre predvsem za podiranje stanovskih pregrad in plotov. Pri tem mislim na strokovno usposabljanje in zanemarjanje samozaščitnega izobraževanja. Naše notranje in zunanje razmere nas silijo v to, da se obnašamo zelo samozaščitno in da temu namenjamo veliko pozornosti tudi pri usposabljanju rezervnih starešin.«

Pravite, da se pogovorov udeležujejo tudi predstavniki občinskih skupščin in družbenopolitičnih organizacij. Zato verjetno tudi obravnavate sodelovanje z ZRVS in usklajenost obrambnih načrtov vseh teh organizacij?

»Dosedanji obiski so pokazali veliko usklajenost obrambnih načrtov s teritorialno obrambo in občinskimi sekretariati za ljudsko obrambo. Na žalost pa so premalo povezani, kar je nekoliko presenetljivo, s SZDL in jugoslovansko ljudsko armado. Veliko več bi moralo biti usklajenosti tudi na ravni komitejev za SLO in DS. Zavzemamo se, da mora program dela občinske konference

ZRVS temeljiti na oceni varnostnopolitičnega stanja v občini. Na vseh obiskih smo tudi ugotovili, da so člani ZRVS pomemben dejavnik pri obrambnem usposabljanju prebivalstva. Mislim,

»Delovna skupina obiskuje,« pravi Vojko Stembergar, »tiste občinske konference, o katerih sodimo na podlagi gradiv, ki jih dobivamo, da ne delajo najbolje.«

da smo na tem področju dosegli največ. Tako pri usposabljanju članstva in prebivalstva se izvajalci (predavatelji) poslužujejo sodobnih tehničnih sredstev in učil. Sama preverjanja znanja rezervnih starešin pa so organizirani tako, da so v to vključeni tudi mladina, člani komitejev za SLO in DS in drugi. Dogaja se, da pride k preverjanju znanja v neki krajevni organizaciji celo štiristo in več ljudi. Na žalost pa se to ne

dogaja v mestnih krajevnih skupnostih. S tekmovanji in tovariškimi srečanji se naša organizacija odpira in prerašča cehovsko zaprtost.«

»Kaj pa meni delovna skupina o delu izvajalcev (predavateljev)?«

»Nismo najbolj zadovoljni. Menimo, da večini izvajalcev manjka andragoško-pedagoško znanje. Vse kaže, da se bodo morali izvajalci sestajati skozi vse leto in se sproti seznanjati z notranjo in zunanjo politično problematiko. Več pa bomo morali storiti za njihovo pedagoško izobraževanje, kar pa bi rešili s krajšimi tečaji in seminarji.«

Kakšno pa je obrambno izobraževanje mladine in kadrovanje za vojaške poklice v občinah, ki ste jih obiskali?

»Dobro je usposabljanje mladih v osnovnih šolah, in to tam, kjer dobro delajo obrambni krožki. Nikakor pa ne moremo biti zadovoljni s stanjem v srednjih šolah. Tu so sicer nekateri specifični problemi, ki pa se jih da rešiti ob malo dobre volje. Odlične rezultate pri obrambnem usposabljanju pa dosegajo na mladinskih delovnih akcijah. Pri kadrovanju smo ugotovili veliko pomanjkljivosti. Gre za premajhno usklajenost dejavnosti na tem področju. Vsi, ki so odgovorni za to, začnejo

delati šele, ko so že znani razpisni pogoji in še takrat vsak po svoje. Ta akcija pa more biti usklajena in trajna.«

Kaj pa so pokazali obiski na področju obveščanja javnosti o delu ZRVS na terenu?

»Enotni smo si, da to področje dela najbolj šepa. Nismo zadovoljni tako z obveščanjem znotraj organizacije kot tudi javnosti. Dejstvo je, da je veliko odvisno od človeka, ki vodi komisijo za informativno dejavnost. Skozi pogovore jih skušamo usmerjati in jim svetujemo, naj v te komisije vključujejo ljudi, ki želijo delati na tem področju. V marsikateri organizaciji so te probleme skušali reševati tako, da so za predsednika izvolili poklicnega novinarja. To ni rešitev, saj takšen človek pogosto ne more priti niti na predavanja, kaj šele, da bi se poglabljeno ukvarjal s problematiko dela ZRVS.«

Kako pa bi ocenili obiske same?

»Obiski so zelo koristni za obe strani. Predvsem zaradi tega, ker na njih sodelujejo vodstva družbenopolitičnih organizacij in drugih obrambnih struktur v občini. Ta se seznanjajo s problematiko, vsebino in cilji naše organizacije. Na terenu odkrito in samokritično ugovarjajo pomanjkljivosti pri svojem delu in se jih zavedajo ter jih skušajo odpraviti. Na osnovi pogovora pa delovna skupina predlaga ukrepe za boljše delo.«

★

To so le nekateri problemi, s katerimi se srečuje delovna skupina predsedstva RK ZRVS. Prav gotovo jih je še veliko, ki pa jih v tem pogovoru nismo zajeli, o njih pa kdaj drugič. Tisti dan, ko smo se pogovarjali z Vojkom Stembergerjem, je delovna skupina odšla na obisk v koroško regijo.

Bojan Kuntarič

Vzorno delo civilne zaščite

Za civilno zaščito v idrijski občini in njeno samozaščitno, obrambno vlogo pri zaščiti in reševanju prebivalstva, materialnih, kulturnih in drugih dobrin v vseh razmerah je tudi minulo leto pomenilo nadaljnji korak k načrtnemu in kontinuiranemu delu vseh nosilcev, posebno organizacij združenega dela in krajevnih skupnosti. Prizadevanja na tem področju so pokazala pozitivne rezultate. Še posebno pozornost pa so namenili usposabljanju za dejanske potrebe, ki jih narekujejo naravne in druge nesreče. Te so namreč v minulemu letu večkrat ogrožale območje Idrije. Zato so zahtevale celotno in odgovorno delovanje občinskega štaba CZ. Ta je bil v pripravljenosti skoraj tri mesece, o svojem delu pa je sproti seznanjal občinski izvršni svet ter mu posredoval več predlogov za odpravo posledic poplav.

Poleg nenačrtovane dejavnosti, če temu lahko tako rečemo, pa je občinski štab za CZ skupaj s štabi po krajevnih skupnostih pregledal stanovanjska poslopja z vidika požarne varnosti. Akcijo so nenapovedano izvedli v času pomanjkanja goriva. Med vidnimi nalogami, ki so jih lani še opravili, je tudi kadrovska pomladitev občinskega štaba ter njegovo enotedensko usposabljanje v republiškem centru za obrambno usposabljanje v Poljčah. Trenutno že ugotovljajo, da so v celoti pripravljeni za delovanje na vseh področjih dela civilne zaščite. Na področju usposabljanja pa so tudi skoraj

v celoti izvedli program, ki so si ga zastavili na začetku leta. V organizaciji občinskega odbora RK so izvedli tečaj za prve medicinske pomoči, pet skrajšanih tečajev za splošne ekipe in 2 za ekipe za socialno delo. V organizaciji občinske gasilske zveze pa so izvedli 8 tečajev za 170 slušateljev. Med njimi je bilo veliko takih, ki še niso vključeni v gasilske enote CZ. Toliko torej o praktičnih dejavnostih, ki so bile vse sestavni deli akcij NNPP v minulemu letu.

Seveda pa še vedno nimajo urejenega področja normativno pravnega urejanja CZ, ki zadeva usklajevanje občinskih predpisov z republiškim in veznim zakonom o SLO in DS. Pričakujejo skupno posvetovanje o uresničevanju novega zakona o SLO in DS na področju graditve zaklonišč. Tako imajo kljub nerešenim vprašanjem na tem področju v občini tri zaklonišča osnovne zaščite s skupno zmogljivostjo 450 zakloniških mest, ki so popolnoma urejena, in šest zaklonišč osnovne zaščite s skupno zmogljivostjo 700 zakloniških mest, ki so delno urejena.

Toliko torej o narejenem v minulemu letu. V prihodnje pa bodo največ pozornosti namenili organizaciji splošnih enot CZ v stanovanjskih soseskah. Po zakonu o SLO in DS mora namreč samoupravna stanovanjska skupnost skrbeti za izvajanja preventivnih in drugih ukrepov za zaščito in reševanje stanovalcev in prebivalcev.

Filip Šemrl

Pogovor s sekretarjem mestne konference ZRVS Maribor

»Krajevne organizacije morajo delati bolj samostojno!«

Konec januarja letos je minilo pet mesecev, od kar je prevzel dolžnost sekretarja mestne konference ZRVS Maribor 39-letni Zlatko Kline, rezervni kapetan, sicer pa še vedno predsednik krajevne konference ZRVS Franc Rozman-Stane in podpredsednik občinske konference ZRVS Maribor Tabor. Ta mesec bodo sklicali mestno konferenco ZRVS, na kateri bodo po poprejšnjih občinskih konferencah ZRVS preučili razmere, ocenili stanje v organizaciji in si zastavili nekatere nove naloge.

Ob koncu minulega leta je imela mestna organizacija ZRVS v Mariboru 6771 članov, ki so vključeni v 61 krajevnih konferenc ZRVS v šestih mariborskih občinah. Razen tega dela v krajevnih skupnostih, ozdih in na šolah skupaj 38 aktivov ZRVS. Med člani je 49 žensk in 13 tovarišev, ki nimajo čina, opravljajo pa pomembne dolžnosti v SLO in družbeni samozaščiti.

Govorec o uresničevanju programa dela za minulo leto, je Zlatko Kline dejal, da so krajevne in občinske organizacije ZRVS opravile pomembno delo. Letne programe dela so uresničile okoli 90-odstotno. V vseh krajevnih konferencah so preučevali protidiverzantsko in protiteroristično delovanje in praktično prikazali tudi blokiranje in uničenje

sovražnikove diverzantsko-teroristične skupine. Prav tako so bila dobro obiskana predavanja o okupacijskem sistemu v sodobnih razmerah. Napredek je bil dosežen tudi pri idejnopolitičnem izobraževanju in zlasti pri oceni političnega, varnostnega in gospodarskega položaja.

Po krajevnih konferencah in posameznih občinah so pripravili orientacijsko-taktične pohode, na katerih so preverili znanje in streljanju, topografiji, radiološki kemiji, ki zaščiti, v prvi pomoči in telesno sposobnost vsakega posameznika. Na teh pohodih je sodelovala tudi mladina, ki se je povsod dobro izkazala. V nekaterih krajevnih konferencah so na teh pohodih sodelovale tudi ekipe ZZB NOV. V prihodnje bodo na te pohode in druge

akcije pritegnili še več mladine in drugih občanov ter delovnih ljudi.

Letošnji program dela v krajevnih konferencah, v občinah ter na ravni mesta že uresničujemo. Prve štiri teme so posredovali rezervnim starešinam in vsem drugim občanom in delovnim ljudem.

Ugotavljajo, da je bila letos udeležba na predavanjih boljša kot prejšnja leta. Sedaj se v organizacijah ZRVS pripravljajo še na praktično temo. Prikazali bodo diverzije na objekte na časovno zasledenem ozemlju. S predstavniki JLA se pogovarjajo, da bi le-ti pripravili metodsko zglede vajo za vse občine. Prav tako se s predstavniki JLA dogovarjajo, da bi JLA povabila rezervne starešine kot opazovalce na razne večje vaje.

V mestni, občinskih in krajevnih konferencah ZRVS iščejo po besedah Zlatka Kline nekatere nove in privlačne oblike dela, da bi pritegnili čim več rezervnih starešin, mladine in drugih občanov. Prizadevajo si, da bi vključili v organiza-

cijo čim več žensk. Posebno skrb posvečajo tudi pomlajevanju vodstev krajevnih in občinskih organizacij. V Mariboru bodo morali poživiti delo na področju informativno-propagandne dejavnosti, kar velja zlasti za posamezne občinske in krajevne konference. Člani ZRVS v mariborskih občinah so aktivno vključeni v številne družbenopolitične organizacije, delegatske skupščine, samoupravne organe in razna društva. Vidno mesto zavzemajo zlasti v predavateljskih aktivih za področje SLO in DS. Lani je iz mariborskih občin napredovalo v višji čin okoli 300 članov organizacije na predlog krajevnih, občinskih in mestne organizacije ZRVS, na predlog vojaških poveljstev in sekretariata za ljudsko obrambo. Mestna konferenca ZRVS si bo tudi v prihodnje prizadevala, da bi občinske in krajevne konference delale čim bolj samostojno in razvile čim več lastnih pobud in ustvarjalnega dela, saj se bo to bogato obrestovalo pri nadaljnjem napredku in razvoju organizacije.

M. K.

O brigadi Fontanot

Pomemben prispevek k zgodovini italijanskih partizanskih enot v NOV in POS

Zadnje dni decembra lani so v Trstu predstavili knjigo **LA BRIGATA FRATELLI FONTANOT - Partigiani Italiani in Slovenia**, (Založba La Pietra - Milano), ki jo je napisal Giorgio Jaksetič. To je prva sistematična zbirka dokumentov in pričevanj o eni od treh italijanskih partizanskih formacij, ki so bile ustanovljene in so stalno delovale na operativnem ozemlju NOV in PO Slovenije. Drugi enoti sta: 14. garibaldinska brigada Trieste (to je tržaška brigada, v zgodovino katere spadata tudi Proletarska brigada z goriške fronte ter italijanska formacija, ki je delovala v slovenski Istri do januarja 1944. leta) in bataljon Alma Vivoda (maj-november 1944).

Najprej kratka predstavitev avtorja, ki ga sicer mnogi borci poznajo iz Devetega korpusa, iz Črnomlja in iz Trsta. Giorgio Jaksetič-Adriano se je rodil v Trstu 1901. leta v italijanski delavski družini. Že kot študent, takoj po prvi svetovni vojni, je postal aktiven političen delavec v socialistični, pozneje komunistični stranki, tako da so ga fašisti, ko so prišli na oblast, začeli preganjati. Že leta 1927. je bil obsojen na leto in pol ječe in tri leta konfinacije na otoku Ponza. Ko se je vrnil v Trst, po prestani kazni, ni našel zaposlitve in je bil prisiljen oditi v emigracijo. V Parizu je deloval v odboru za pomoč španskim prostovoljcem, dokler ni tudi sam vstopil v Dvanajsto brigado Garibaldi v republikanski vojski. Z drugimi »Spanci« je spoznal francoska taborišča in nato ponovno konfinacijo na otoku Ventotene. Na dom v Trst se je lahko vrnil šele po kapitulaciji Italije. Vključil se je takoj v politično delo v vodstvu tržaške federacije komunistične partije in že aprila meseca je moral zapustiti delo na terenu in se je priključil partizanom-takrat ustanovljene garibaldinske tržaške brigade. Postal je njen politični komisar v obdobju velike ofenzive enot Devetega korpusa na postojanke okupatorja v Soški dolini in Baški grapi. Razvoj dogodkov je zahteval, da se vrne v paritetični štab pri Devetem korpusu kot predstavnik italijanskega uporniškega gibanja. Pozneje je bil referent za italijanske enote pri Glavnem štabu NOV in POS. Ob osvoboditvi Trsta je bil postavljen za namestnika komandanta komande

mesta s činom majorja JLA. Bil je glavni urednik glasila KP za Julijsko krajino »Il Lavoratore« in član CK KP Julijske krajine. Po letu 1948. je deloval kot profesionalni politik za KPI v Rimu in Bolzanu, nato pa je bil lektor za italijanski jezik na univerzi v Budimpešti. Po upokojitvi živi ponovno v Trstu in sodeluje z inštituti za preučevanje zgodovine delavskega gibanja.

V knjigi o »fontanotovcih« se avtor izogiba vsakega avtobiografskega pripovedovanja ali ocenjevanja stvari iz poznejših spoznanj. Naslanja se izključno na vire, ki so mu bili dostopni iz raznih arhivov v Italiji in pri nas, na zapiske in poročila, ki jih je sam hranil ter na pričevanje borcev. Precej gradiva je črpal iz časopisa »Il Corriere partigiano«, ki ga je sam uredil v Črnomlju, ter iz mladinskega glasila brigade in članikov iz stencasov. Posebno pomoč pa je dobil v personalni kartoteki (skoraj za vse borce brigade Fontanot), ki jo hrani Inštitut za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani.

Morda se prav zaradi tega, ker se Jaksetič naslanja na dokumente, ki jih je zbral s pomočjo sodelavcev, ta knjiga nekoliko razlikuje od podobnih monografij o partizanskih brigadah. V tej knjigi je namreč del, kjer opisuje bojno pot brigade, relativno skromen, medtem ko je iz črpnopisane življenje in kompleksna problematika fontanotovcev pred ustanovitvijo brigade, ko so bili razporejeni v tri, oziroma 4 bataljone na širšem področju Bele krajine s statusom delavskih enot v zaledju.

Pošten odnos do gradiva, ki ga namerava obravnavati, izkaže avtor s tem, da začne pripovedovati razvoj dogodkov od tistih dni, ob koncu julija 1944, ko se je začel množičen prihod mladih delavcev iz Trsta in mestec slovenske Istre v Tržaško brigado. Hote se izogiba zgodovine nastanka partizanskih enot italijanskih borcev na Krasu in Istri... »Kdo bi to prebral in koliko bi to stalo«, pravi v uvodni besedi. Vodilne osebe v knjigi so tisti mladi ljudje, ogromna večina delavcev, ki so zapustili delo v ladjedelnicah ali deloviščih TODT in se zatekli v partizanske enote predvsem zato, da se izognejo obvezni rekrutaciji v okupatorjevo vojsko. Dokumentirano je, da jih je prišlo v Tržaško briga-

do 1250. Večina jih je prišla k partizanom v poletni obleki, celo v kratkih hlačah, s sandali, brez opreme za prenočevanje in brez orožja. Pred štabom brigade, toda v večji meri pred predstavnikom v paritetičnem štabu, se je postavilo izredno odgovorno in zahtevno delo. Jaksetič pri opisovanju ne dramatizira, vendar je razumeti izredno napetost, ki jo je tedaj doživljal, ko so mu skoraj vsako uro sporočali o skupinah, ki so se zbirale na raznih krajih na Krasu in v Vipavski dolini. In vrh vsega so tedaj divjale boji na širšem področju Devetega korpusa in sama Tržaška brigada je bila v hajki. Zahvaljujoč izredni organiziranosti terena in zalednih služb, je bilo mogoče preskrbeti najnujnejše, da so te skupine lahko varno prešle prvi stik s partizansko realnostjo. In dodatno k temu, ravno v tem obdobju, so prihajale na ta teren k Tržaški brigadi druge skupine borcev in sicer tisti Italijani, ki so ostali po kapitulaciji Italije v enotah slovenskih partizanov, ter tisti, ki so bili v sovražnikovih postojankah, ki so jih prav v tistem času naše enote napadale in likvidirale. Po aprilskem sporazumu naj bi vsi ti borci prišli v Tržaško brigado. Bili so zvečne bivši vojaki iz krajev Italije izpod frontne črte na polotoku, slabo opremljeni in slabo oboroženi.

V tem položaju je prišlo do sestanka predstavnikov partizanskih formacij in predstavnikov nekaterih strank, ki so v Trstu sodelovale po vzoru drugih krajev Italije v uporniškega gibanju, to je CLN (Comitati Liberazione Nazionale). Naj povemo, da tedaj te stranke v Trstu niso sodelovale z OF, ki je bila najbolj množično in najaktivnejše protifašistično gibanje tudi v mestu samem. Jaksetič opisuje ta sestanek v Koritu na Krasu in ugotavlja, da ni bilo realno pričakovati resne pomoči iz te strani. Medtem štab Devetega korpusa ocenjuje vojaško varnostno politično situacijo in odloči, da se Tržaška brigada in novinci napotijo na osvobojeno ozemlje v notranjost Slovenije. Jaksetič se kot predstavnik italijanskega uporniškega gibanja strinja, da gredo novinci na osvobojeno ozemlje, ne pa Tržaška brigada, ki naj bi ostala, kakor je bilo dogovorjeno, aprila meseca. Tako se tudi sporazumeje, da ostane Tržaška s svojimi 350-400

borci na teritoriju 9. korpusa z eno četo na Krasu in eno v Istri. Paritetični štab se ukine in predstavnik italijanskega uporniškega gibanja naj postane referent za italijanske enote pri Glavnem štabu NOV in POS.

Ta čas je skoraj 800 novincev, slabo opremljenih in skoraj brez orožja, res potovalo skozi Pivko, Brkine, mašunske gozdove do Loške doline in pozneje naprej do Bele krajine; samo skupina 150 borcev se organizira v bataljon, ki se priključi 8. SNO brigadi.

Dobršen del knjige je posvečen življenju in problemom treh »delavskih bataljonov«. O stanju teh bataljonov boljše kot vsak opis govori slike na zadnji platnici, kjer vidimo bodoče »fontanotovce« bose v blatu in pokrite s krpami. Nato so začela prihajati oblačila, čevlji, orožje. Druge slike prikazujejo rojstvo lepo opremljene in oborožene vojske: to je 17. december, ko je nova Fontanot brigada prisegla na Suhorju.

Bojna pot brigade, ki je obdelana na podlagi treh različnih dnevnikov, je precej skop in bilo bi prav, če bi jo v bodoče dopolnili tako, da ostane vidna in dokumentirana rast bojevitosti in vojaški prispevek fontanotovcev.

Tretji del knjige obdeluje razne članke in prispevke večjega števila teh borcev, ki izpričujejo predanost velikim idealom protifašističnega boja za nove družbene odnose in bratstvo med narodi. Bogata je dokumentacija o tečajih pri podoficirski šoli v Semiču, kjer se je usposobilo več desetih dobrih vojaških kadrov. Končno so obdelani statistični podatki na podlagi »osebnih kartonov« borcev, o krajih bivanja, o poklicih, politični pripadnosti ipd. Omembe vredna in morda tudi potrebna posebna ocena je uvodna beseda tovariša Maria Lizze-Andrea, ki je bil član vodstva partizanskega gibanja v severni Italiji in udeleženec raznih pogovorov z vodstvom slovenskega partizanskega gibanja.

Knjiga, ki bo dala zadoščenje stotim še živim partizanom Fontanot brigade v Italiji in tudi pri nas, zasluži prostor med literaturo o narodnoosvobodilni vojni na Slovenskem in o postavljenih temeljih prijateljstva med narodi sosednih držav.

Mario Abram

Med revijami

Borec 1 in 2

Po novem letu sta izšli že dve številki revije Borec, v katerih se je tudi tokrat nabralo zanimivo branje. Tako v prvi letošnji številki dr. Janko Prunk zapisuje skico za portret ob štiridesetletnici smrti dr. Aleša Stanovnika, Stane Kovač pod naslovom Spomini in gradivo piše o krščanskih socialistih in Delavski enotnosti, Zoran Polič se v Odmevih spominja na dogajanja v našem narodnoosvobodilnem boju, medtem ko lahko v poglavju spominske proze preberemo zgodbo Janeza Gradišnika »Zastavnik in pek«. Naštete mu je pristavljena poezija Ivana Potrča (osem pesmi) pod skupnim naslovom Disonance pred viharjem ter pesem Milana Vincetića Balada o gozdu.

Dr. France Vreg v poglavju Misel in čas piše o moči revolucionarne besede, v vsakokratni rubriki »Spremljamo« pa so ocene Zvoneta Kržišnika (o Vipotnikovem romanu Doktor), Janeza Mesesnela o našem najboljšešem sodobnem mozaiku, ki ga je v Kostanjevici na Krki (na procelju osnovne šole) izdelal Ivan Seljak-Copič, Viktorja Konjarja, ki ocenjuje slovenski film Razseljena oseba, in Draga Vresnika, ki ocenjuje knjigo Borisa Mlakarja »Domobranstvo na Primorskem«.

V drugi številki Borca prinaša dr. Dušan Biber pod naslovom »Pojdem na Štajersko, gledat, kaj delajo« prispevek k zgodovini NOB in revolucije, tokrat iz raziskovanj, ki jih je opravil v britanskem javnem arhivu in se nanašajo na poročila o dogajanju v Sloveniji v letu 1945 ter tudi o tem, kaj je tam mogoče najti za druga obdobja iz NOB. V naslednjem prispevku dr. Tone Ferenc podrobneje piše o poročilu Franklina a. Lind-saya o misiji na Štajerskem 1944. leta.

Med spomini in gradivom najdemo sestavek Janeza Tomšiča »Louis Adamič in dražgoški Janček«, poleg pa Adamičev tekst pod naslovom »Fantek in njegova vas«.

Marija Stanonikova piše o svetlobi pesmi med narodnoosvobodilnim bojem, Milan Apih je prispeval črtico Skrjanček, Katja Špurova pesem Jasenovac, medtem ko v rubriki »Ocenjujemo, spremljamo« tokrat Zvone Kržišnik piše o festivalu »Revolucija in glasba«, Dušan Voglar o Zor-manovem romanu »Kdo bo meni prižigal sveče«, Mile Pavlin o monografiji dr. Ivana Očaka o bratih Džuki in Štefku Cvijič, Viktor Konjar pa tokrat ocenjuje roman Mimi Malenškove »Kavatina za angela vremenarja«.

Cela kopica zanimivosti torej, po katerih velja seči in to ali ono prebrati.

B. Ž. J.

Ustanovitev
Književne mladine
Slovenije

Pobuda za ustanovitev oziroma za javno razpravo o takšni organizaciji za literarno področje je prišla predvsem iz vrst mladih pesnikov in pisateljev. Zaradi zaostrovanja gospodarskega položaja se namreč v zadnjih letih vse bolj zmanjšujejo možnosti revialnega, še posebej pa književnega objavljjanja mladih. Na to opozarjajo v mladinski organizaciji že nekaj let tudi ob podelitvi priznanj Zlata ptica za literaturo, ki ga celo v letu 1982 niso mogli podeliti, ker je izšla v tem letu samo ena knjiga poezije, avtorja do tridesetega leta starosti. Književna mladina Slovenije naj bi usklajevala delo na občinskih ravneh;

to so razna literarna srečanja, pogovori o literaturi, predstavitev novih knjižnih izdaj itd. Organizirala oziroma sodelovala naj bi pri organizaciji literarnih prireditev v Sloveniji, na primer v Skofji Loki, Gradišču itd. Določili so ji skrb za udeležbo mladih literatov na literarnih srečanjih v drugih republikah (Mlada Struga) pa tudi v zamejstvu in tujini. Skrbela naj bi za kontinuirano knjižno in revialno dejavnost (Mentor, Mlada pota, Problemi).

V začetku marca bodo na seji iniciativnega odbora že oblikovane delovne skupine pripravile gradivo za javno razpravo.

Ž. D.

Doslej najmanjša knjiga Cankarjeve založbe

Prešernovi Soneti nesreče v devetih jezikih

Ni dolgo, kar je Cankarjeva založba izdala po dolžini in širini svojo največjo knjigo Slovenske gore. Letošnji kulturni praznik - 8. februar - pa je počastila s svojo najmanjšo knjigo - Prešernovi Soneti nesreče. Komaj pet krat pet centimetrov meri, združuje pa vse tisto, kar ustvarja Prešerna za našega sodobnika. Šest sonetov je; šestero morda najlepših slovenskih pesmi, ki so kljub svoji častitljivi starosti večno mladi, ker so popolni. »Pravzaprav je sreča za slovenski narod, da imamo Prešernove sonete nesreče,« je dejal Tone Pavček na tiskovni konferenci, ki je bila organizirana ob izidu te miniaturne knjižice. »Relacija od Vrbe, drage domače vasi, pa do ljubezenskega vzdihla: Prijazna smrt, predolgo se ne mudi! odpira življenjske stiske človeka. Vendar ti soneti niso pisani za smrt, čeprav se zdi, da prihaja njihova svetloba iz groba. Ne, ti soneti tudi nad breznom življenja zmagujejo stisko; hlepijo po življenju in navsezadnje dajejo možnost preživetja tudi nam, ne samo pesniku pred toliko leti.«

Ti Prešernovi biseri so se uveljavili tudi zunaj naših nacionalnih meja. Zbiranje prevodov v tuje jezike je bilo dolgotrajno. Nemški prevod je se izpred vojne. Italijanski je nastal po drugi svetovni vojni. Novejši so makedonski, hrvaški, srbski in srbskohrvatski ter francoski prevodi, v ruščino so bili soneti prevedeni leta 1971. Poleg tega je miniaturna izdaja Sonetov nesreče izšla še v angleščini in seveda v

Prešernovi rodni slovenščini. V prihodnjem letu pa načrtujejo še prevod v albansčino in madžarščino.

Se ena je posebnost te miniaturne izdaje, ki gotovo pritegne pozornost bralca; to je likovna predstavitev Sonetov nesreče, ki jim je za izpeljavo likovne govorice dodan še sonet Memento mori. Prešernove pesmi so že od nekdaj navdihovale likovnike. Lepi navadi združevanja poezije besed in likovne govorice sledi ob Sonetih nesreče slovenski slikar in grafik Tomaž Kržišnik. Tomaž predstavlja eksperimentalnega smelega iskalca novega medija sporočanja z likovnim izrazom. Doslej je že likovno predstavil nekaj knjig, za kar je bil nagrajen, in tudi v likovno interpretacijo Sonetov nesreče se je spustil že štirikrat doslej. Nazadnje je v miniaturni knjižici nanizal sedem grafik, ki spremljajo vsako od Prešernovih pesmi. Izhaja iz obrisa Prešernovega lika, ki ga poznamo iz po spominu narisane Goldensteinevega portreta iz leta 1850. Z dodajanjem likovnih elementov pa podoba Prešerna tako razblini, da ga ob sonetu Memento mori samo še slutimo.

Miniaturni Soneti nesreče Franceta Prešerna so prišli med Slovence v 500 izvodih, 300 izvodov pa je napisanih v drugih jezikih.

Cankarjeva založba ima tudi v prihodnje namen izdajati priljubljene knjižice s takšnimi ali še manjšimi razsežnostmi.

Živa Drole

Smučine 8. Trnovskega maratona so privabile okoli 2.000 smučarjev-tekačev

Zmagovalci so vsi

Črni vrh nad Idrijo je bil v nedeljo prizorišče 8. Trnovskega maratona naše najbolj množične zimsko-sportne prireditve. Letos je bila prireditev posvečena pomembnim jubilejem iz naše revolucionarne preteklosti, 40-letnici ustanovitve 9. korpusa, 1. zasedanja AVNOJ ter priključitvi Istre in Slovenskega primorja k matični domovini.

Z eksplozijo rudarske mine se je tudi simbolično začel prvi smučarski praznik za vseh 1830 udeležencev iz domovine in zamejstva, pa tudi za gostitelje-domačine, ki so se na to prireditev skrbno pripravljali tja od prvih novembrskih dni lanskega leta, pa do nedelje, ko so končno le lahko izvedli prireditev. Na startu so se poleg tekmovalcev, od pionirjev pa rekreativcev, borcev, pripadnikov JLA in TO, zbrali tudi številni gostje pa predstavniki družbenopolitičnega in kulturnega življenja. Venceslav Rupnik, najstarejši udeleženec maratona in borec 9. korpusa, je dvignil zastavo-prapor Trnovskega maratona, ob igranju fanfar pihalnega orkestra idrijskih rudarjev pa so vsi nestrpnost pričakovali začetek teka. Ta pa tokrat ni bil lahek, slabo vreme, južen sneg in kake dva centimetra nove bele odeje je naredilo najbolj neugodno smučino. Kljub vsemu pa so se vsi srčno spustili iz startne ravnine in se zliji v smučarsko konico, ki so jo vodili najhitrejši tekmovalci proti Koševniku, pa Zadlogu in nazaj do Črnega vrha.

Že po dobrih tridesetih minutah so se ciljni ravlini približevali prvi tekmovalci, najmlajši, ki so tudi tekli na krajši progi, za njimi pa pripadniki JLA in TO. Niso se razglasili rezultatov v teh dveh disciplinah, ko so v cilj

prihajali udeleženci malega maratona. Zaradi težke smučine jih je prav med rekreativci največ končalo tek že po 20 kilometrih, le najbolj vzdržljivi so nadaljevali po smučini velikega maratona.

Med prispelimi tekači malega maratona je bilo veliko

Med najmlajšimi udeleženci je bil komaj šestletni Luka Potnik

borcev, med prvimi pa je smučino presmučal 70-letni Gregor Klančnik, borec in zaslužni član planinske zveze Slovenije. Njemu gre tudi zasluga za postavitev doma na Kredarici. Prav z nedeljskim Trnovskim maratonom se je ujemala tudi 90-letnica PZS, katere člani so bili v borčevskih vrstah vso vojno vihr. Gregor Klančnik se smučarskih tekov udeležuje že od leta 1924, bil je naš predvojni reprezentant in večkratni državni prvak. Kot

prvi Jugoslovčan pa je sodeloval tudi na Vassa teku, ki je enkrat daljši od trnovske smučine. V ciljni ravlini je še ves zadihani hitel pripovedovati: »Tek je bil nekoliko težji, vreme nam ni bilo naklonjeno, kljub temu pa so bili pogoji za vse enaki. Če postavimo to ob stran, pa je bilo tudi nedeljsko tekmovanje generator za razvoj smučarskega teka pri nas«. Množičnost je namreč najbolj pomembna za nas, enako potrebna in vredna kot vrhunske tekmovanje. Le vrhunski tekmovalci je lahko plod množičnosti.«

Veliki maraton pa je pripadel Bojanu Cvajnarju. Po dvajsetih kilometrih si je z najboljšima Pokljukarjem in Jelencem izmenjaval smučino. Novo zapadli sneg je naredil svoje, kaj podobnega pa se doslej še na nobenem teku ni primerilo. Organizatorje in konfiguracije proge je pohvalil in dodal, da bi lahko na črnovrški planoti priredili tudi kako mednarodno prireditev, škoda le, da zadnjih 20 kilometrov ni bilo takih kot prvi.

Medtem ko so proti cilju prihajali še zadnji tekmovalci, so nedeljskemu prazniku dajali ton prav borci, ki so s pesmijo in harmoniko obujali spomine na preteklost in smučino. Uredništvo našega tednika pa jih je obdarilo s priložnostnimi darili.

Filip Šemrl
Foto: Miško Kranjec

Na Trnovskem maratonu je sodeloval tudi Ivan Štular. Čiro devetdeset odstotni invalid iz Podnarta na Gorenskem.

»Ni dvoma, da je smučarski tek ena najbolj zdravih telesnokulturnih disciplin. Na začetku smo jo propagirali bolj pri revnih ljudeh, zdaj pa se je stvar obrnila in jo ni več treba popularizirati. Med nami so doktorji znanosti, inženirji, zdravniki in kmetje. Tek se je pri nas izredno razvil. K temu pa je veliko pripomogel tudi Trnovski maraton, ki je naše osrednje rekreacijsko tekmovanje pri nas. Bil sem udeleženec prvega in vseh ostalih,« je med drugim povedal Gregor Klančnik.

Rezultati:

Pionirji 8 km

1. Damijan Mikuž, Črni vrh
2. Tone Nagode, SK Logatec
3. Matjaž Štibelj, SD Brezje

Pionirke 8 km

1. Mojca Usenik, SK Logatec
2. Barbara Bonča, SK Olimpija
3. Milojka Cigale, SK Logatec

Tek SLO 12 km

1. Vlado Žehelj, RSNZ
2. Bojan Kopač, RSNZ
3. Srečko Rosič, UNZ N. Gorica

Mali maraton 20 km - moški

1. Rudi Kolander, Maribor
2. Mirko Gabor, Maribor
3. Srečko Bešter, Kranj

1. Mojca Čebulj, Olimpija
2. Zvonka Kokalj, SK Ihan
3. Marija Pogačnik, Nemilje

1. Bojan Cvajnar
2. Vinko Pokljukar
3. Maks Jelenc

1. Nevenka Popović-Omerzu, Zbilje
2. Andreja Šverc, Maribor
3. Nada Konečnik, Dravograd

Štirideseti rojstni dan

Inženirske enote jugoslovanske ljudske armade bodo 7. marca praznovalle svoj praznik. Praznujejo ga v spomin na dan, ko so partizanski inženirji po ukazovanju tovariša Tita razstrelili most na Neretvi. Nato so zgradili zasilnega, tako prevarili sovražnika in omogočili rešitev več tisoč ranjenec.

Te enote so se razvijale in so danes pomemben nosilec naše varnosti. Od osvoboditve pa do zdaj so veliko prispevale k obnovi porušene domovine in k njenemu hitrejšemu razvoju. Številne vasi po vsej naši domovini se lahko prav inženircem zahvalijo, da imajo elektriko, vodo in boljšo povezavo z drugimi kraji.

Več o inženirjih in njihovem prazniku pa v prihodnji številki.

B. K.

Iz občnega zbora PPZ

Amaterji delavno kot profesionalci

Skoraj štiri leta je minilo od zadnjega rednega zbora članstva Partizanskega pevskega zbora. V letu 1980 so zaradi številnih nakopičenih težav sklicali izredni zbor, da bi uredili določila svojega statuta in še nekatera vprašanja, ki jih je bilo treba urediti po zakonu o društvih. Takrat so sprejeli program dela za 1981. leto in tudi srednjeročni načrt dela do leta 1985. Imenovali so častne člane zbora Radovana Gobca, Anteja Novaka in Janeza Kuharja ter imenovali uredniški odbor za izdajo monografije o PPZ.

Pepezejevi so na letošnjem občnem zboru ugotavljali uspešnost dela v zadnjih dveh letih, kar se je nenazadnje izrazilo tudi v njihovem lanskem nastopu v Kulturnem domu Ivana Cankarja v Ljubljani, kjer so doživeli velik uspeh in dobre strokovne kritike. Tak kvaliteten napredek pripisujejo rednemu in sistematičnemu delu, dobri udeležbi pevcev na vajah in seveda, izrednim prizadevanjem Milivoja Šurbka ter Marka Gasperšiča.

Ob takšnih ugotovitvah pa velja posebej poudariti, da je sestava zbora že zdavnaj spremenila svoj nekdanji večinoma borčevski kader, ter da so med pevci tudi dijaki in redno zaposleni, ki pa so zvečine redno opravili v 1981. letu 69 vaj in 29 nastopov ter v letu 1982 osemindeset vaj in 42 nastopov! Poleg tega so posneli novo LP ploščo.

Za trud in dobro delo so člani PPZ prejeli med drugimi tudi Gallusova odličja (29 zlatih in 17 srebrnih ter 10 bronastih).

Pri ocenjevanju dela in nalog so menili, da je bilo nekoliko bolj šibko na področju informativno-propagandne dejavnosti PPZ. Zaradi kadrovskih zadreg in nenazadnje tudi finančno nesrešenih vprašanj je kljub prizadevanjem in dobri

volji prenehalo delovanje mladinskega zbora Kurirček.

Grenke ugotovitve in tudi nezadovoljstvo so izrazili, ko so spregovorili o financiranju PPZ, saj le-ta ne more živeti in se razvijati od prijaznih besed, ki jim jih sicer izrekajo povsod. Menili so, da je stanje na tem področju tudi izraz slabega delovanja delegatskega sistema in se spraševali, ali so njihovi programi dela sploh kdaj prišli v roke in na vpogled združenemu delu prek delegatov. Večina sredstev, s katerimi gospodarijo, je lasten dohodek, del pa prispeva RO ZZB NOV, nekaj skupščina mesta Ljubljane (kot pomoč) in nazadnje prispeva še pet starih milijonov kulturna skupnost Ljubljana Center.

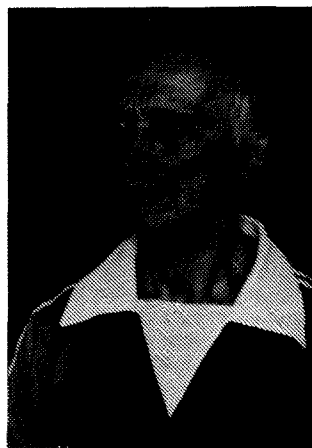
Upravičeno so se torej spraševali, ali je izraz skrbi, kakršne je deležen PPZ, takšen zato, ker gre za ljubiteljsko, tako imenovano amatersko skupino, in ugotavljali, da pri tem ni upoštevano dejstvo, da sega odmevnost in veljava v širši okvir in prostor, kot sta mesto in celo republika. Nenazadnje pa so se vprašali, ali ni Ljubljana kot mesto heroj sposobna finančno podpreti (tam nekje s šestdesetimi stari milijoni) Partizanskega pevskega zbora.

Na nedavnem občnem zboru so določili programsko usmeritev za tekoče leto in ponovno potrdili dosedanje tradicije zbora, ki mu ostaja osnovna programska usmeritev gojenje partizanske, revolucionarne in borbene pesmi. Za prihodnje leto, ko bo zbor proslavljal štirideseto obletnico obstoja, bodo pripravili slavnostni koncert, na katerem bodo tudi z izvajanjem umetniško zahtevnih skladb ponovno dokazovali svojo umetniško visoko raven.

B. Ž. J.

Desetletja zvest kegljaškim stezam

Kegljišče športnega društva Ilirija ob Vodnikovi cesti v Ljubljani je bilo zgrajeno leta 1949. Že takoj je bilo na teh stezah prvo državno prvenstvo v kegljanju. Prvo tudi zato, ker v tistih letih v

Jugoslaviji še ni bilo modernejših kegljišč, ki bi ustrezala tekmovalnim zahtevam.

V okviru športnega društva Ilirija delujejo tudi klubi, in sicer:

nogometni klub, košarka, namizni tenis, kegljanje, balinanje in rekreacijski klub Mostec. V soboto, 12. februarja, je bilo na tem kegljišču tekmovanje v kegljanju za starejše članice in člane med ekipama KS Vodovodni stolp iz Kranja in kegljaškim klubom Ilirije iz Ljubljane. Po dokaj zagriženem boju so zmagali ljubljanci z 2297 podrtimi keglji.

Posnemanja vredno pa je tudi sodelovanje športnega društva Ilirija s klubi zunaj Ljubljane, predvsem iz Kranja, z Jesenic, Cerknice, Domžal, Postojne, Kočevja in Novega mesta. Za Kranjčane pa minulo srečanje pomeni še kaj več. Krajevna skupnost Vodovodni stolp, ki je ena največjih krajevnih skupnosti v kranjski občini, ima v seznamu kar 396 športnikov-rekreativcev, ki se merijo v 13 športnih panogah. Ta mesec, ko bo krajevna skupnost praznovala krajevni praznik, bodo športna srečanja vsekakor pritegnila precejšnjo pozornost kranjčanov kranjske občine.

Bolj kot samo tekmovanje je posebno pozornost pritegnil 87-letni Jože Liket iz Ljubljane, Laričeva 3. S planinarjenjem, zlasti pa s kegljanjem se ukvarja že od mladih let. Tekmoval je za različna društva in klube, najpo-

memnejšo zmago pa si je priporil leta 1935, ko je postal »zasavski prvak« v kegljanju. Rodil se je 1. marca 1896. leta v Polzeli. Kmalu po osnovni šoli je odšel v Opatijo, kjer se je izučil za peka. Preživel je grozote prve in druge svetovne vojne, bil borec za Koroško. Med NOV je bil pek na Gosposvetski v Ljubljani, in če drugega ne, si je prislužil pošteno mero batin od italijanskih orožnikov. Danes je član KO ZZB NOV Bežigrad.

Kljub visoki starosti in še kar dobremu zdravju se ne odpove kegljanju. Že od petdesetega leta je redni član kegljaškega kluba Ilirija, s svojimi nasprotniki pa se zagrizeno spopade na stezah dvakrat na teden. Tudi planinaril je rad. Za svoj 70-rojstni dan se je povzpel kar na Triglav! Čeprav je hojo v planine nekoliko opustil, mu kegljanje pomeni vse, in od tega priljubljenega športa se še ne misli kmalu posloviti.

Ob koncu naj dodam še dobro sodelovanje športnega društva Ilirija s športniki-rekreativci Zveze društev upokojeencev šibenske občine in Društva invalidov krajevnih skupnosti Zgornja Šiška. Na kegljaških stezah je čedalje več starejših kranjčanov in invalidov, ki se enakovredno merijo z mlajšimi.

Jože Čurin

Kritika televizijske oddaje Vas ob meji

Odbor Koroških pratizanov pri občinskem odboru ZZB NOV Jesenice se je na seji dne 27. decembra seznanil s pismom Zveze koroških partizanov iz Celovca, ki ga je podpisal predsednik Janez Wutte-Luc, in z odgovorom novinarja Stopa tovariša Milenka Vakanjca, objavljenem v številki 49, z dne 9. 12. 1982, ter pismom tovariša Alojza Županciča-Zmaga predsednika področnega odbora Koroških partizanov za Gorenjsko v zvezi s kritiko televizijske nadaljevanke Vas ob meji.

Podpiramo pismo Janeza Wutteja-Luca, predsednika ZKP iz Celovca. Zlasti se nam zdi nepravilno, da Vakanjec v svoji kritiki loči predsednika od Zveze koroških partizanov, kot da gre za neko osebno obračunavanje in ne za stališče koroških partizanov kot celote ne glede na to, ali žive na Koroškem ali v Sloveniji.

Kako more katerikoli novinar zapisati, da ga je nekaj »globoko ogorčilo in razjezilo«? Če vas je, tovariš Vakanjec, pismo tovariša Luca res razjezilo, potem niste sposobni objektivno odgovarjati na njegovo kritiko. Vsak ima lahko svoje mnenje, vendar je vprašanje, katero je pravo. Do resnice je včasih dolga in vijugasta pot. Vi se v svojem članku naslanjate predvsem na umetniško stvaritev Berta Sotlarja (da ne omenjamo drugih). Ker nadaljevanke nismo videli, seveda ne moremo o igralski stvaritvi Berta Sotlarja ničesar povedati, vendar nam je vsem jasno, da igralci ne pišejo tekstov in ne režirajo filmov, zato tudi najboljši igralec lahko odigra za nas negativno vlogo.

Zakaj si je avstrijska televizija za nadaljevanke Vas ob meji za glavnega junaka izbrala ravno koroškega partizana z izrazito negativno vlogo? Mislite, da je to naključno. V enem od odstavkov dobesedno pišete: »Prijetno me je presenetila igralska stvaritev Berta Sotlarja, če dovolite, njegova vrhunska igralska kreacija, ne glede na objektivne zgodovinske okoliščine, ki jih jasno ne poznam tako temeljito in podrobno kot vi in me ob gledanju umetniškega dela manj zanimajo. Ne podtaknite mi sedaj za nameček še tega, češ da je kronski dokaz, da me v bistvu ne zanima boj koroških Slovencev.«

Objektivne zgodovinske okoliščine partizanskega boja na Koroškem najbrž res ne poznate, ker vas manj zanimajo kot umetniško delo. Če bi vsaj malo poznali boj koroških Slovencev, zlasti med NOB, bi se verjetno ne spuščali v takšno pisanje. Ali je umetniško delo (kot ga vi ocenjujete) samo sebi namen, ali »umetnost« nima nobene zveze z resnico ali vsaj povprečno resnico.

Nas, koroške partizane, globoko žalita takšno pisanje in negativna vloga koroškega partizana, ki nastopa kot glavni »junak« nadaljevanke, in to, kot nam je znano, v edini nadaljevanke na to temo, ki jih je prikazala avstrijska televizija po vojni. Če bi avtorji nadaljevanke imeli dober namen, bi si lahko izbrali za osnovo življenjepis enega od obeh narodnih herojev, ki sta pokopana na Koroškem, ali kakšnega partizana iz knjige Karla Prušnika-Gašperja »Gamsi na plazu«, ki je prevedena tudi v nemščino, ali pa kar povprečnega partizana, vendar brez negativnega predznaka. Morda je to, da govorijo v nadaljevanke tudi slovensko (nad čemer se vi navdušujete) bolj v škodo kot v korist.

Gotovo vam je znano, da je dobila Avstrija po vojni pri podpisu državne pogodbe leta 1955 status napadene države, in to izključno po zaslugi boja na Koroškem, katerega glavno breme so nosili ravno koroški Slovenci, ki so se edini v Avstriji bojevali proti okupatorju. Gospodu deželnemu glavarju Wagnerju, ki, kot vemo, ni prijatelj koroških Slovencev, gotovo ni bilo lahko pri srcu, ko je moral po službeni dolžnosti deliti avstrijska odlikovanja koroškim partizanom.

Tovariš Vakanjec, če kot novinar niste imeli izkušenj, kako pisati o problemih koroških Slovencev, bi se posvetovali z vašimi kolegi, ki so bili pooblašeni kot novinarji v Celovcu. Prav nič pa ne bi bilo narobe, če bi namesto, da ste se »razjezili« nad njegovo kritiko, poslali nekaj vprašanj tovarišu Lucu, na katere bi vam, kolikor ga poznamo, prav nad odgovoril. Pri roki pa imate v Ljubljani tudi Osrednji odbor koroških partizanov, ki bi vam prav tako rad pomagal, preden ste dali vašo kritiko v tisk.

Kot je razvidno iz sloga vašega pisanja, ste vsvedeni in ne potrebujete nobenega nasveta, vsaka kritika pa vas »razjezi«, in to tako zelo, da ne vidite dreves v gozdu. Ker se koroški partizani ne pustimo blatiti, pa naj to pride iz katerekoli strani, ponavljamo naš predlog, da se zadoži tri člane, med katerimi naj bo vsaj eden koroški partizan, ki bi se z zadevo temeljito seznanili in sestavili poročilo (pri katerem

lahko sodeluje tudi tovariš Vakanjec) in s tem seznanili koroške partizane ter objavili v dnevnem tisku, zasti v STOPU in TV-15 (upamo, da se ta problematika ne bo pojavila v časopisu Heimatdinstu »Ruf der Heimat«).

Z več razuma, s katerim se moramo izogibati ostrih nepremišljenih besed, ki škodijo koroškim Slovincem, še posebno pa ugledu koroških partizanov, moramo sporazumno spraviti zadevo z dnevnega reda. Soodgovornost nosi tudi urednik STOPA, ki je brez kritične ocene odstopil prostor takšnemu obračunavanju in kritiki, ki jo s svojim doseganjem delom tovariš Luc kot predsednik Zveze koroških partizanov ni zaslužil.

Predsednik odbora Koroških partizanov
STANE ZORMAN

Premišljevanje ob 40-letnici napada na Zakriž

Borci Soškega odreda, prvega primorskega partizanskega odreda, so januarja 1943 dosegli dva pomembna uspeha: 26. januarja so uničili sovražno postojanko Zakriž pri Cerknem, 30. januarja pa postojanko na Marofu pri Idriji.

Italijansko posadko v Zakrižu so uničili borci drugega bataljona »Tolminka« . Ker je bila to največja partizanska akcija na Cerklijskem do kapitulacije Italije septembra 1943, sta o njej pisala Franc Hvala-Peter v članku »Napad na karabinjersko postajo v Zakrižu« (TV-15, 20. januarja 1983) in Silvo Kovač v zapisu »Napad na sovražno postojanko« (Primorske novice, 28. januarja 1983). Medtem ko je Franc Hvala pravzaprav posredoval svoje spomine na akcijo in dogajanja ob njej, je Silvo Kovač obudil pričevanja revolucionarja Jožeta Primožiča-Miklavža, ki je januarja 1968 podrobno opisal priprave in izvedbo akcije ob odkritju spominskega obeležja partizanski zmagi v Zakrižu. Vendar pa iz članka Silva Kovača ni prav jasno razvidno, kje se začne in konča pripovedovanje Jožeta Primožiča - Miklavža.

Kljub temu da Hvala in Kovač opisujeta isto akcijo, se v opisovanju marsikje razlikujeta in tako puščata bralca, ki je prebral oba članka, v negotovosti, kdo ima prav. Vendar pa je obema skupno to, da večkrat navajata netočne podatke. Pa poglejmo nekaj primerov.

Koliko partizanov in kateri so sodelovali pri napadu na Zakriž?

Kovač: »...Komandant je sklical zbor bataljona in pozval borce, da se prostovoljno javijo za akcijo. Ko se je javilo 35 borcev, je sestavil 1. in 4. četo, razumljivo iz samih prostovoljcev, ki so nato krenili proti postojanki Zakriž. ... Pri Francu Hvali-Petru; »pri Malnarju«, so se dobili vsi skupaj, to je obe četi 2. bataljona in partizani čete 1. bataljona, ki jo je vodil komandir Srnak.«

Hvala pa navaja, da ja bilo 35 partizanov 1. in 2. čete 2. bataljona ter še dodaja, da sta se pri njih doma srečala komandant 2. bataljona Anton Bavec in Srnjak, komisar 1. bataljona Soškega odreda ter se pogovorila o njihovem skupnem delu in povezavi.

Kovač piše, da so partizane pri »Malnarju«, preden so odšli v akcijo ponoči dobro nahranili s toplo hrano. Hvala pa navaja, da so pri njih bili precej bolj skromno postreženi; vsak partizan je dobil kozareček ali dva domača žganja in domačega kruha.

Komandant 2. bataljona Soškega odreda Tone Bavec - Cene Smrekar, ki je vodil akcijo na Zakriž, je v svojem poročilu z dne 29. januarja 1943 štabu Soškega odreda poročal, da je v akciji na Zakriž sodelovalo 38 partizanov: 18 iz prve čete, 17 iz četrte čete in patrolja treh tovarišev iz 2. trnovske čete, ki so bili za zvezo z njihovim bataljonom.

Koliko je bilo sovražnikovih vojakov v Zakrižu?

Kovač ne navaja nobene številke, Hvala navaja, da je bilo 22 dobro oboroženih karabinjerjev v leseni baraki, komandant Cene pa navaja, da je karabinjerska in vojaška posadka v Zakrižu štela 24 mož, ki so bili v lesenih barakah.

Kako je potekal napad na sovražno postojanko v Zakrižu?

Kovač: »... Partizani so med daveto in deseto uro zvečer izvršili napad na postojanko. Akcija in napad sta bila po zaslugi komandanta bataljona Toneta Bavca-Ceneta zelo dobro pripravljena in v celoti uspešna. Kaj pa Italijani, ki so bili v času napada v postojanki? Ko se je od prvega partizanskega strela zgrudil stražar pred postojanko in ko je takoj zatem zaropotalo na postojanko iz vseh strani, in ko so takoj nato šli partizani na juriš, je nastala v postojanki popolna zmeda. Nekateri vojaki in karabinjerji so bili v spalnicah, drugi so v dnevni sobi igrali karte, vsi pa brez pripravljene

nega orožja. Zmedo in paniko med njimi je povečalo še dejstvo, da njihovega predpostavljene ga ni bilo v postojanki. Ob tako dobro organiziranem, nenadnem napadu partizanov, vojakov in karabinjerjem v postojanki prav res ni preostalo nič drugega, kakor dvigniti roke in priti pred postojanko taki, kakršni so bili v spalnicah in kakršni so bili v sobah, kjer so igrali karte.«

Hvala: »...Okrog 11. ure ponoči, ko je bilo že vse pripravljeno, so se najprej približevali bombaši v belih oblačilih. Vsi hkrati so na znak napadli postojanko. Karabinjerje so presenetili ravno pri večerji. S hitrim umikom bombašev sta zaropotala mitraljeza in vse drugo orožje. Z uspešnim jurišem je bila postojanka hitro zavzeta in likvidirana. Karabinjerji so se predali brez boja.«

Iz poročila komandanta Toneta Bavca-Ceneta: »...Po četrtturnem boju sem dal znak za juriš, ki se je izvršil takoj na povelje. Tovariši so neustrašeno jurišali tako, da se je cela posadka predala v jurišu brez strela... Zajeli smo 17 vojakov, medtem ko nam je en stražar ušel, drugi je bil ubit.«

Komandant Cene nadalje poroča, da je padlo 6 Italijanov, šest pa jih je bilo ranjenih, medtem ko Hvala in Kovač navajata samo italijanske vire, po katerih so bili trije mrtvi in štirje ranjeni.

Kdo se je v tem boju posebno izkazal? Kovač in Hvala za to ne navajata nobenega partizana, medtem ko je komandant bataljona poročal: »Vsi tovariši so se odlično držali. Najbolj pa mitraljezek December ter Vinko in vsi tovariši v bombaškem oddelku, bilo jih je šest. Zelo dobro je opravila svoj posel tudi Ana-Marija, ki je bila politkomisarka skupine.«

Poročilo štaba 2. bataljona Soškega odreda z dne 28. januarja 1943 štabu Soškega odreda o akciji na Zakriž je objavljeno pod št. 34 na strani 97, VI del, knjiga 5, Zbornika dokumentov in podatkov o NOV jugoslovanskih narodov, DZS Ljubljana 1960.

Mitraljezek December je Milan Jug iz Solkana, ki je živel v Jugoslaviji. Padel je junija 1943 v Selih nad Podmelcem. Čeprav ranjen, je še utegnil skriti strojnico. Pri umiku je bil smrtno zadet. Vinko-Vencelj Jelinčič je padel leta 1943 v Beneški Sloveniji. Ana-Marija Pervanje je bila takrat politična komisarka 1. čete 2. bataljona.

Kljub temu, da sta Kovač in Hvala zelo podrobno opisala po mojem mnenju tudi manj pomembne stvari, pa ostaja šest junakov-bombašev, ki so dejansko odločili boj v Zakrižu, tudi po štiridesetih letih še vedno anonimnih!

Hvala je ob koncu svojega članka še zapisal, da so borci ob vračanju v taborišče približno kilometer od postojanke na Koritnici zažgali skladišče oglja in da je bilo to gorivo takrat strataškega pomena za Italijo. Menim, da je ta sodba o »strateškem pomenu tega goriva za Italijo« močno pretirana.

V čem je velik pomen akcije na Zakriž? Gre namreč za prvo, skrbno načrtovano in izvedeno bataljonsko akcijo Soškega odreda na sovražno postojanko. Hkrati je bila to tudi največja akcija Tolminka bataljona in tudi največja partizanska akcija na Cerklijskem do razpada Italije septembra 1943. Tolminski bataljon je bil pravzaprav še mlad in je imel nov mlad kader, ki si na tolminskem terenu še ni pridobil dovolj izkušenj ne glede na neugodnost terena.

Pri tem ne gre prezreti dejstva, da je imel takrat težišče bojne dejavnosti v Slovenskem primorju prvi bataljon »Simona Gregorčiča«, in še zlasti Trnovska četa tega bataljona, ki jo je vodil legendarni junak Janko Premrl-Vojko. Trnovska četa je takrat taborila na Brinovem griču pri Črnem vrhu nad Idrijo.

Samo štiri dni po uspešnem napadu na Zakriž je Vojko z 22 prostovoljci Trnovske čete (toliko so namreč imeli belih pokrival) z drznim napadom uničil sovražno postojanko na Marofu v neposredni bližini Idrije.

Žal se 40-letnice tega drznega napada, ki je bila predzadnja Vojkova akcija, ni nihče spomnil!

JOŽE OBLAK
Idrija

Nepošteno in nehumano

V dnevnem časopisu smo izvedeli, da v letu 1982 v Celju ni plačevalo stanarine 180 stanovalcev. V Ljubljani in njeni okolici je lepo število dolžnikov za več let. Ali naj se zadovoljujemo samo s tako ugotovitvijo? Na ta plačila vendar ne moremo čakati mesece in leta, ne da bi takoj ukrepali. To niso prostovoljni prispevki, ki jih blagohotno poklonimo ali pa ne, če to ni naša volja. Plačevanje stanarine in vseh obveznosti je vendar državljanska dolž-

nost vsakega stanovalca. Poleg neplačnikov pa so krive še vse pristojne službe, ki niso bile natančne, spretnosti in dovolj odločne, da bi takoj ugotovile dolžnike in jih prisilile k plačilu. Vsi stanovalci so zaposleni (razen redkih izjem) v delovnih organizacijah, in prav tam je velika priložnost, da neplačniki postanejo redni plačniki. Toda kdo bi se trudil in se dodatno obremenjeval z delom?

Čisto drugačna merila pa so stanovanjske skupnosti znale pripraviti za nekatere druge, ki si danes pridobivajo stanovanjsko pravico. To so najtežje obremenitve, kar jih pomnimo v vsem našem povojnem obdobju. Visoki pologi in vplačila v izredno kratkem času so zlasti za mlade družine največkrat nesprejemljivi. Samo tisti, ki jim vplačila omogočajo tudi starši ali sorodniki, če to zmorejo, si upajo na to pot visokega odplačevanja, za vse druge pa je to brezizhodno stanje. Kako naj potem mlada družina zaživi solidno in dostojno življenje?

Res je, da je potrebno zaježiti razkošje in omejiti pravice, ki nam ne pripadajo, vendar so te obremenitve le prehude in prav nič spodbudne za mlade zakone. Nehote se mi ob takih merilih vsiljuje nekoliko huda in neprijazna misel: Ali naj novi nosilci stanovanjskih pravic plačujejo tudi neodgovornost in slabo nadzorovanje stanovanjskih služb preteklih let? To je zelo nehumano in neenakopravno ravnanje med tistimi, ki so si v preteklosti brez velikih težav pridobili velike ali celo prevelike površine stanovanjskih prostorov, in med tistimi, ki se morajo danes odpovedati prav vsemu, če želijo imeti streho nad glavo. Vsi tisti, ki si teh visokih obveznosti ne morejo privoščiti, pa bodo še dolgo, dolgo ostali v svojih stiskah in tesnobi in v nepotešeni želji po lastnem prostoru. Mogoče bi bilo le potrebno, da bi se uslužbenci samoupravnih stanovanjskih skupnosti povezali s soseskami, stanovanjskimi bloki in z vsemi hišnimi sveti in ne bi prav vsega opravil le računalniški stroj. Pri takem delu bi odkrili še mnoga nezasedena družbena stanovanja in prazne poslovne prostore.

Vsa obveščanja o nezasedenih stanovanjih in zaprtih lokalih ne naletijo na odmev pri odgovornih službah. Odziva ni, še manj hitrih in učinkovitih ukrepov. Razumljivo je, da s takim ravnanjem te službe izgubljajo zaupanje pri vseh tistih, ki v svoji notranjosti še nosijo zavest poštenja in pravice. Vsiljujejo se dvomi o marsičem in je kar težko verjeti resnici.

Nadzorni organi teh služb bi tako lahko odkrili n. pr. dve leti nezasedeno družbeno stanovanje, last skupščine Ljubljana Šiška v Štefanovi ulici, št. 15, že mnogo let zaprte poslovne prostore v Knezovi, Beljaški in Milčinskega ulici itd. itd. Lahko bi še naštevale, takih primerov je polno. Vse polno pa je tudi prošnja za stanovanja, in le-te ostajajo v predalih, ki so največkrat zaklenjeni.

Stanovanjski skladi bi se polnili tudi na ta način in s temi najemninami, in manj bi bilo tarnanja na obeh straneh. Možnosti za boljše in bolj humano stanovanjsko politiko je ogromno, toda bojim se, da se ne znamo več truditi in ne prisluhniti tistemu, ki je stanovanja resnično potreben.

JOŽICA ZOROJA

Dopolnilo k spominom na napad na Pleterje

Takrat sem bil borec v Cankarjevi brigadi, v 3. bataljonu v pratežnem vodu pri lahkem minometu. Pri napadu na Pleterje sem bil zraven, ko je bil zadet Božo Koželj iz Metlike. Do spomladi 1942, ko je šel k partizanom, je bil kovaški vajenec pri mojstru Trčku na Pri-mostku. Ko smo obliž Pleterjih znotraj obzidja, sem Boža opozoril, naj se pazi in strelja izza smreke. Ni me poslušal. Čez nekaj minut je dobil strel v trebuh. Odnegli so ga in ne vem, kje in kdaj je umrl. Ko smo se plazili v staro cerkev, je na vratih dobil strel v trebuh. Spominjam se Tinka Kovačiča iz Gradca. Ko so ga pozneje peljali v bolnišnico v Žužemberk, so se prevrnile sanke in Tinko je padel na trebuh v sneg. Tako se mu je odprla rana in je pozneje umrl. To mi je povedal njegov brat Karlo, ki je tudi pozneje padel v Cankarjevi. Spominjam se tudi Silva, bil je nizek fant, doma iz Ljubljane ali okolice. Nekajkrat nas je zbral in nas učil petja. Ko smo šli v napad na Pleterje, je bil bolan in je bil dodeljen za pomoč v kuhinji. Ob letalskem napadu je Silva ubila bomba. Med ranjenci pa se spominjam Jožeta Brodariča iz Rosalnic, ki je bil hudo ranjen v ramo.

JANKO ŠVAJGER,
Dolenjske Toplice

KRIZE NAŠIH DNI

JOŽE PLEŠNAR 11

O dvajsetem stoletju govorijo kot o stoletju vojaških, političnih, gospodarskih in družbenih kriz. Katere so krize preteklosti, sedanjosti in prihodnosti? Kakšni so njihovi vzroki in kakšne posledice?

Izgon dveh milijonov

Nigerijska vlada je odpovedala gostoljubje priseljencem in tako sprožila eno največjih preseljevanj v zadnjih desetletjih; ukrep je povzročil nešteto osebnih tragedij in zanetil krizo v zahodnoafriški skupnosti.

Kot strela z jasnega je 17. januarja letos udarila odločitev nigerijske vlade, da morajo vsi tujci, ki nimajo uradnega dovoljenja za bivanje, takoj zapustiti Nigerijo. Rok za iselitev je bil izredno kratek – samo 14 dni; prav kratek časovni rok in namig, da bodo sledili ostri povračilni ukrepi, sta sprožila preplah med ilegalnimi priseljenci, ki so skušali oditi na vrat na nos. Oklevanje prizadetih držav – od koder so se množice brezposelnih pred leti podale s trebuhom za kruhom v Nigerijo – da priskočijo na pomoč, pa je vsaj na začetku prispevalo k precejšnji paniki.

Panika je bila največja med prišleki iz Gane; le-ti so sestavljali kar polovico vseh tujih delavcev, ki so se nezakonito priselili v Nigerijo. Ganska vlada v začetku ni hotela odpreti svoje meje, in tako je prihajalo na njenih mejah do tragičnih dogodkov; potem, ko je končno le odprla mejo, se je čezno vsula reka okrog 800.000 do milijon ljudi.

Nigerijske oblasti medtem zganjajo skupaj preostale tujce, ki niso hoteli ali niso mogli zapustiti dežele, za

se je začelo vsako uro v deželo zlivati po 300 vozil; povratniki so pripovedovali strahotne zgodbe o utrujenosti in lakoti, o napadih različnih

ljala izgnance v domovino ter organizirala tudi konvoj ribiških in zasebnih čolnov. Toda vse to je bilo premalo. Karavane eksodusa so se

Povratniki so pripovedovali strahotne zgodbe o utrujenosti, lakoti, boleznih in nasilju: ganske begunce, ki so se vračali v domovino, so takole »sprejemali« v Beninu.

tolp, o nasilju, ne samo nigerijske policije, temveč tudi policijskih oddelkov Benina in Toga, o nečloveških sanitarnih razmerah, ki so bile

zlivale tudi prek severnih nigerijskih meja v sosedni Niger, kamor so se vračali emigranti iz Nigra, Zgornje Volte in Malija. Slike človeškega

bene zveze z zapoznelim maščevanjem Gani, ki je leta 1969 na podoben način poglajala iz dežele pol milijona Nigerijcev, temveč so trdili, da gre za zakonit ukrep, ki je celo v skladu z odločitvami gospodarske skupnosti zahodne Afrike ECOWAS. Ta organizacija, katere članica je tudi Nigerija, namreč dovoljuje svojim članicam, da izdajajo emigrantom 90-dnevna dovoljenja za bivanje. Ker naj bi bila večina izgnanih emigrantov v Nigeriji dlje od 90 dni, je torej vlada, po njenem prepričanju ukrepala v skladu z zakonom.

Vlada Šehu Šagarija je poleg zgornjih navajala še celo vrsto vzrokov za svojo sporno odločitev, skrbno pa se je izogibala, da bi med njimi navedla brezposelnost, če-

Nigerija je prav gotovo ena največjih in najmočnejših afriških držav, tako zaradi potenciala, ki ji ga daje nafta, kakor tudi zaradi števila prebivalcev, ki naj bi jih imela že skoraj 100 milijonov. (Ocena nigerijske vlade iz leta 1979: 77,5 milijona ljudi.)

Dohodek od nafte je v Nigeriji sprožil velikanski gospodarski razcvet, prinesel pa ji je tudi velike, morda celo nepremagljive težave. Ni čudno, da pravi, češ da je nafta za Nigerijo tako blagoslov kot prekletstvo. Naftni boom je privlekel v deželo milijone tujih delavcev, ki so bili pripravljeni delati tudi za petkrat manj kot Nigerijci. Vse dotlej, dokler cena nafte ni začela padati, dokler ni bilo čutiti recesije in dokler se končno niso tako razpasli brezposelnost, kriminal in nasilje, so bili tuji delavci kot nujno zlo del tega eksplozivnega razvoja.

Toda ko jo Šagarijeva vlada začela to težko krizo zdraviti s programom gospodarske stabilizacije, so postale tudi vse bolj glasne zahteve o odločnih ukrepih: in tako se je nigerijska kriza zvrnila na glave tujih delavcev.

ljudi Nigeriji potrebna. Opozoril je, da so v industriji že pred nasilnim izgonom tujcev odpravili veliko število delavcev; edina ugodnost izselitve tujcev naj bi bila v tem, da bodo delodajalci lahko obdržali nigerijske delavce, ki so jih sicer odpuščali prej, kot slabo plačane tujce. Težko je verjeti, da bo industrija po odhodu tujcev nudila kaj več delovnih mest. Pričakujejo, da bo najbolj hudo prizadeto kmetijstvo. V zadnjem desetletju je kmetijska proizvodnja zelo padla, kar je bil rezultat selitve podeželske delovne sile v mestna središča. Kmetje so zato vse bolj najemali relativno cenejo tujo delovno silo in prav zaradi nje se je v zadnjem času pridelovanje hrane precj izboljšalo.

Najbrž se bo drastično zmanjšal tudi obseg nigerijskega trgovanja z Gano, Nigrom, Togom in Beninom. Številni priseljenci, predvsem Ganci, so v Nigeriji privolili v nizke plače, ker so še vedno lahko dovolj poceni kupovali blago, ki so ga nato z dobičkom prodajali v domovini. Na ta način so iz Nigerije romale neverjetno velike količine potrošniškega blaga.

Armada beguncev

Dva milijona izgnanih tujih delavcev iz Nigerije se zdaj vtaplja v največjo armada beguncev na svetu. Vsak drugi begunec na svetu je Afričan. Od celotnega števila 10 milijonov, kolikor naj bi jih bilo na svetu, jih je po ocenah Organizacije združe-

Primer Nigerije, katere gospodarske in človeške zmogljivosti so vsaj na videz dajale vse možnosti za uspešen gospodarski razvoj, je pokazal da samo naravni viri niso zadostno zagotovilo za razvoj. To so pred Nigerijo izkusile že nekatere druge afriške države, kot na primer Zambija, ki je svoj razvoj temeljila predvsem na bakru; Zimbabve, ki so je prepustil multinacionalnim družbam in danes ne more spraviti na svetovno tržišče svojega zlata, diamantov, niklja, azbesta in drugih surovin.

Izgon tujih delavcev je v začetku naletel na zadržano reakcijo afriških dežel: vzrok je bil tako v »razumevanju« težav, v katerih se je znašla Nigerija, kot v želji, da bi ostale v dobrih odnosih z najbolj vplivno deželo afriške celine. Vsaka od afriških držav ima namreč sama večje ali manjše probleme s priseljenci in želi morda tudi sama zadržati pravico do podobnega ukrepa, če ga že ni celo nekoč izvedla.

Razumljivo je, da Gana kot najbolj prizadeta, ni ostala zadržana, saj si bo izredno težko naprtla breme skoraj milijona lačnih ust, ki jih je nenadoma dobila na vrat. Pred gansko vlado so nove izkušnje in najbrž bo še dolgo časa čutila posledice vrnitve »svojega milijona emigrantov«, čeprav ji je, in ji še bo, mednarodna skupnost nudila pomoč.

Na vprašanje, ali je mogoče, da je samo padec cen nafte na svetovnem tržišču povzročil takšno tragedijo v za-

Nigerijski eksodus ni edini primer izгона tujcev na afriških tleh. Nedavno je Južnoafriška republika izgnala nekaj deset tisoč Zimbabvejcev. Najbolj znan primer »izganjanja« v Afriki pa je iz leta 1973, ko je ugandski diktator Idi Amin zaplenil vso lastnino pripadnikov indijske narodne skupnosti in jih pregnal iz Ugande (okrog 70.000 ljudi). Gana je leta 1969 izgnala – iz istih razlogov kot danes Nigerijci – okrog pol milijona nigerijskih delavcev. Pred tremi leti je Gabon izgnal 10.000 Benincev. Seveda pa je nigerijski primer že zaradi števila izgnanih brez primere v afriški zgodovini.

kvalificirane delavce pa je vlada podaljšala rok za iselitev na mesec dni. V zadnjih tednih so v nekaterih delih Nigerije aretirali več sto »neposlušnih ilegalnih priseljencev«, ki jih nameravajo izseliti s silo. Ponekod pa so s tujci nasilno obračunali kar nigerijski državljani sami.

Eksodus

Slike in filmi tragičnega eksodusa stotine tisočev Afričanov, ki so nosili v rokah ali na glavah zaslužek večletnega dela v Nigeriji, so obšli ves svet. Gneče in pretepi pred lagoškim letališčem Murtala Muhamed; naval na lagoško lukko; deset in desetakilometrski kolone vozil in pešcev na obalni cesti, ki vodi prek Benina in Toga proti Gani; osebne tragedije posameznikov in družin; ljudje v smrtnem strahu korakajo po cestah dneve in noči brez hrane in vode, umirajo za srčnimi kapmi in pljučnicami, ženske rojevajo otroke; z nabito polnih ladij in pomolov v lagoški luki ne morejo reševati ljudi, ki so med obupnimi poskusi, da bi se vkrkali na ladje, popadali v vodo; k obupu nezaželenih emigrantov prispevajo organizirane lagoške tolpe, ki ropajo in morijo; nigerijski policisti, ki vihtijo palice in pendreke, predvsem pa lakomni zasebni prevozniki, ki jemljejo za mesta v avtobusu ali na kamionu nesrečnejšem celoletni zaslužek.

Ko je ganska vlada 29. januarja ponovno odprla meje,

vzrok številnih bolezni, med njimi tudi na stotine primerov kolere.

Panično izseljevanje iz Nigerije je doseglo vrhunec, tik preden je potekel postavljeni časovni rok. Na zadnji ladiji, ki je zapustila pristanišče Apapa, je bila takšna gneča, da so ljudje plezali tudi po sidrskih vrveh, najmanj deset jih je pri tem izgubilo življenje. Med čakanjem na evakuacijo je pet žensk rodilo, obupani izgnanci so se ob meji pretepali za nekaj prostih mest na vozilih. Gana je sicer skušala pomagati pri prevozu: najela je nekaj ladij – vsaka vožnja je veljala 47.000 dolarjev – da bi prepe-

obupa so bile tudi tod enako tragične.

Zakaj nenaden izgon

Argument za odločitev o izgonu ilegalnih priseljencev je formalno postavilo vrhovno sodišče Nigerije, ki je »dosodilo«, da so tuji delavci spodbujali verske nered, ki zadnja leta s krvavo bilanco vse bolj vznemirjajo Nigerijo; da so organizirali razbojniške tolpe, ki naj bi plenile po deželi; da se je zaradi tujcev strahotno povečal kriminal itd. Uradno so zatrili, da odločitev o izgonu tujih delavcev, med katerimi je bila polovica Gancev, nima no-

prav je večina Nigerijcev prepričana, da je bil prav to glavni vzrok zahtevanega eksodusa.

Skokoviti gospodarski napredek, ki ga je prinesla nafta, je popolnoma spremenil videz Nigerije – vendar na slabše. Neverjetno povečanje dohodka na prebivalca – v mestih celo za 500 odstotkov ni zajel celotnega prebivalstva; zato so nastale izredno velike razlike med tistimi, ki so »e »znašli« in večino. Te vel kanske razlike, ki jih vlada ni znala odpraviti, so postale leglo tihotapstva, kraje, prevar, korupcije in najtežjih oblik kriminala.

V takšnih okoliščinah je med prebivalstvom, spodbujen tudi od vlade, začel rasti odpor do tujcev, ki naj bi jim »odžirali« delo.

Kako brez tujcev?

Izgon tujcev iz Nigerije se je ujemal z začetkom volilne kampanje večinske Progressivne nacionalne stranke predsednika Šagarija in mnogi so tudi v tem videli vzrok za nepričakovano odločitev njegove vlade. Toda čeprav je za svojo potezo Šagari dobil precej aplavza, je bilo slišati tudi veliko kritik, tako med funkcionarji kot v tisku, češ da so tujci tako in tako zavzemali takšna delovna mesta, ki so se jih Nigerijci otepali.

Ilegalni priseljenci so namreč opravljali predvsem ročna, izredno slabo plačana dela, in utegne se zgoditi, da bodo kljub brezposelnosti mnoga od izpraznjenih mest ostala nezasedena.

Nekateri treznejši Nigerijci so bili mnenja, da bo izgon tujih delovne sile gotovo prizadel gospodarstvo dežele in sprožil motnje v proizvodnji. Gre namreč tudi za to, da so tujci zasedali mnoga kvalificirana delovna mesta, tako so na primer bili učitelji, državni uslužbenci, zdravniki, tehniki, obrtniki in zasebni podjetniki...

Guverner zvezne države Lagos Olavale Idris je celo izjavil, da je vsa ta množica

Po obalni cesti, ki vodi prek Benina in Toga proti Gani, so se pomikale na desetine kilometrov dolge kolone vozil. Toda večina ni mogla dobiti prevoza, ali pa ga preprosto ni mogla plačati, zato se je na tragični pohod, ki bo ostal zapisan v afriški zgodovini, odpravila peš.

nih narodov polovica na črni celine. To je strahotno število ljudi, ki nima domovine, varnosti in prihodnosti. Nigerija, ki je bila toliko let zaradi svojega nafnega bogastva objubljen džola, je zdaj to število povečala na sedem milijonov.

hodni Afriki, je mogoče odgovoriti le tako, da je tudi nigerijski primer del obstoječe krivične mednarodne gospodarske ureditve. To pa sveda ne zmanjšuje potresnih valov krize, ki jo je sprožila Nigerija in ki se zlepa ne bodo umirili.

Lagoška luka je bila prenatlačena. Nekateri obupani izgnanci so se na ladjo, ki jo je poslala ganska vlada, skušali vkrčiti kar po sidrskih vrveh. Mnogi so padli v vodo in utonili, ker jim ni mogel nihče pomagati.

Ob dnevu revolucionark

Misli mi uhajajo na vojni čas, na tisto temačno, grozljivo ozračje in grobo nasilje italijanskih in domačih nasprotnikov. Takrat je bil kakor povsod po naši domovini tudi v naši lepi Loški dolini peklo. Pekel največje krutosti in nasilja, ko nisi bil nikjer varen. Padali so talci in drugi. Začelo se je ropanje, gorelo je vse-

nec, po pripovedi sestre Trubačeve, s puškinim kopitom tolkel po glavi do konca. Ob napadu Gregoričeve (Lokavceve) mame ni bilo doma. Ko je prišla domov, je zagledala pred hišo mrtvo hčerko in sina. Ta pogled na njeno mrtva otroka je bil za Gregoričovo mamo najbridkejša ura. Kdo bi mogel popisati gro-

skejvki in aktivistki OF. Po izdaji so ju ujeli na viševskih njivah, kjer sta se skrivali, ju onečastili in umorili. Ko je Mlakarjeva mama zagledala mrtvi hčerki, je onemela. Mlakarjeva mama iz Viševka v Loški dolini je med NOB zgubila dve hčerki in dva sina. Trinajstega marca 1945. leta je v vasi Babno polje

Osmi marec je le dan v spomin na vse druge dneve, v katerih se je žena bojevala za svoje pravice, v katerih je dokazala svojo bojevitost, v katerih je izgradila domovino, na dneve, v katerih tudi danes stopa v korak z možem in skupaj z njim plemeniti svet.

povsod. Grozotna idila ognjenih zubljev po vaseh. V nekaj urah je človek izgubil vse, kar si je s trudom pridobil v mnogih letih. Ob teh mislih se spominjam na mlada dekleta iz Loške doline, ki so svoja življenja darovala domovini.

Sestri Franca in Vera Palčičevi iz Vrhnike v Loški dolini, partizanki in skojevski od marca 1942. Padli sta 26. aprila 1943 na Golobarju nad Bovcem. Tistega dne je bila Francka ranjena in ker sestra Vera ni hotela, da bi jo Italijani zajeli, je namerila puško v sestro, potem pa je ustrelila še sebe. Tako sta junaški sestri omahnili v smrt. Že od vsega začetka sta se odločili za odpor proti fašističnemu nasilju in darovali sta mladi življenji za svobodo domovine.

Desetega septembra 1944. leta ob napadu domobrancev na vas Vrhniko v Loški dolini so ustrelili Marijo Gregorič, skojevko, vestno in zavzeto rajonsko aktivistko, in njenega brata Janeza Gregoriča. Bil je kurir na karavli na Primorskem. Takrat je obiskal starše, pa je nepričakovano padel domobranci v roke. Padel je tudi sosed Janez Znidaršič. Ker ni bila Marija Gregorič po strelu še mrtva, jo je domobra-

zo teh trenutkov tragedije, ki so ji jo storili izprijeni in oholi okupatorjevi hlapci s prezirljivim posmehom v svoji nepopisni krutosti. Gregoričeva mama je izgu-

nad Loško dolino domobranec z nožem napadel Ano Mulec (Rajdkovo) iz Nadleska, ki je bila v visoki nosečnosti, aktivistko OF. Zverinsko jo je mučil, ji

PARTIZANSKA MATI

Sedeče na pragu, mati čaka sina
- sina svojega edinca,
ki odšel je tani v partizane,
da bori se za trpeče in pregnane.

Zaman me čakaš mati -
skrbna - sama zapuščena v bedi.
Jaz sem v smrt omahnil - padel kakor ati.
v tej pravični, a krvavi borbi.

Padel sem, ker branil sem svobodo,
- nared, domovino in pravico.
Zadobil sem smrtno rano na levico
in s krvjo zalil tako še mlado sem usodo.

Ne bodi žalostna - mati moja mila.
Ponosna bodi - pokonci hodi in ne smeš se vdati.
Pokaži, da te ni zlomila ta zverinska sila
- da si in ostaneš partizanska mati!

Milko Brožič-Mali

To pesem je Milko Brožič-Mali napisal kot 16-letni partizan, na obronkih Velike Gore, ko je v predahu boja zamenjal puško za pero.

Posvečena je vsem tistim herojskim materam, ki so v veliki preizkušnji narodnoosvobodilnega boja darovale največ, kar lahko mati žrtvuje, to je svoje otroke. A pri tem krvnem davku niso klonile, ampak so pokončno nadaljevale boj do končne velike zmage - bile in ostale partizanske matere.

bila med NOB dva sina in hčerko.

Avgusta 1942. leta sta bili ustreljeni Francka in Angela Mlakarjevi iz Viševka,

prerezal trebuh in ji vzel otroka. Ana Mulec je na kraju dejanja grozljive smrti umrla od roke človeške zveri.

Lik žene, matere, borke in delavke skozi stoletja ustvarja sama, s svojim vsakdanjim življenjem, potrjevanjem svojega bistva, upornostjo ter iskanjem vsega boljšega in lepšega.

Zinko Strle, skojevka, kasneje članica KPS iz Markovca v Loški dolini, so ranjeno ujeli med nemško ofenzivo novembra 1943. Umrla je med vračanjem iz nemškega koncentracijskega taborišča.

Nekaj sodelavk OF je padlo v Podcerkvi v Loški dolini ob nasilju črne roke.

Ob teh spominih si mislim, da moramo več pozornosti posvečati mladini, da ne bodo prepuščeni samim sebi. Dati jim moramo več kulture, športa, razna dela, udarniško delo. Posvetimo vso pozornost mladini in vključimo ženske v svoje vrste pri graditvi nove socialistične družbe, zasnovane na enakopravnosti, da same odločajo o svoji usodi.

Tudi pri šolski mladini moramo biti budni, jim dati več izobrazbe in prevzgoje, da ne bodo verjeli tistim, ki pravijo, da med vojno ni bilo tako hudo, kot govorijo, da so to samo pravljice. Kdo jih tako uči? To jih učijo tisti, ki so se med vojno izneverili boju za svobodo, tisti, ki so zasedli sovražstvo med svojimi sosedi v svoji vasi in okolici, med poštenimi ljudmi. Te lažne vesti širijo v svoji okolici tisti, ki bi radi zakrili in izbrisali svoje osramočeno ime iz vojnih dni in nasilja.

Ce bi italijanski in nemški fašizem zmagala, bi Loško dolino kakor tudi vse Slovence prisilno preselili na svoja najbolj zaostala področja. Bili bi samo še ljudje brez časti, brez ponosa, brez svoje zemlje in brez - domovine... Slovenije ne bi bilo več na zemljevidu... Po zaslugi tovariša Tita in narodnoosvobodilnega boja smo ostali na svoji zemlji in v - svoji domovini. **Rezka Razdrih**

Ženska, ki ve, kako kruto je lahko življenje?

Ko smo v Ilirski Bistrici spraševali, kje stanuje Franciška Kalc-Prosenova ma-

Prosenova mama

ma, so nam takoj povedali. Prijazno nas je pozdravila šestinsedemdesetletna Franciška. Ponudila je kavo in ob njej je začela pripovedovati svojo življenjsko zgodbo.

Rodila se je kot najstarejši otrok v veliki kmečki družini. Za šolo ni bilo preveč časa in je končala le pet razredov. Vsak dan je v šolo hodila po eno uro v vsako stran. Po pouku je hitela domov, pojedla je kaj, če je sploh bilo, nato pa motiko v roke in na polje pomagat staršem.

Poročila se je s sosedom. Rodila je enajst sinov in tri hčerke. Življenje je bilo vse težje in delati je morala čedalje več. Ko so otroci rasli, pa je vse več ljudi prihajalo v njihovo hišo in prosilo Franciško za nasvete in pomoč. Nikomur, ki je prišel, ni odrekla. Ljudje so jo cenili, tako kot jo cenijo še danes. Do velike spremembe je prišlo 6. aprila 1941. Njen mož, ki je bil župan Kuteževa, kjer so živeli, je prišel domov potr. Povedal je, da se morajo do jutra naslednjega dne izseliti. Novica se je hitro razširila po vasi in ljudje so začeli pripravljati stvari. V Bistrici so jih naložili na vlak in po dolgi vožnji so se ustavili v Modini v Italiji. Tam so bili dobri dvajset

dni, nato pa so jim ukazali, naj se vrnejo v domačo vas.

Ceprav so jih internirali na dan začetka napada na Jugoslavijo, vse do vrnitve v domačo vas niso vedeli za to novico. Njeni štirje sinovi so takrat služili italijansko vojsko. Vojna se je vsak dan bolj širila. Franciška pa se je vsak dan bolj bala za svoje fante, saj ni nikoli vedela, kje so in kako se imajo. Nekega dne je prišla novica, da so njeni sinovi odšli v Jugoslavijo in pristopili k partizanom v Brkinih. Novica jo je pomirila in tudi sama se je laže vključila v delo osvobodilnega gibanja. Skupaj z nekaterimi somišljenicami je morala organizirati ženske in z njimi začeti akcije. Njihove prve akcije so bile zbiranje obleke, obutve in hrane, kasneje pa so vse to same dostavljale borcev in bližnjih gozdovih. Kljub fašističnemu nasilju v Podgori in drugih vaseh so se ženske še naprej sestajale, vedno pa jih je vodila Franciška. Sestanki so bili kratki, potekali pa so ob reki Reki ali pa v gozdu, kjer so bile na varnem. Leta 1943 so jo izvolili za prvo sekretarko AFŽ za Podgoro. S tem je dobila tudi odgovornejše naloge.

Nekega dne konec leta 1944 je njeno hišo pretresla novica, da sta padla dva sinova. Ni mogla verjeti, saj je še pred nekaj dnevi dobila pismo, da sta zdrava. Ko je govorila o tem, so ji solze same začele polzeti po zgubanih licih, vseeno pa je z rokami brskala po dragocenih papirjih, ki so ji prinašali novice z bojišča in novice o njenih sinovih, ki se niso vrtili nikoli.

Prosenova mama, kot ji ljubeče pravijo, ni nikoli sama, čeprav ne živi več v svoji rojstni vasi. Vsak dan jo obiskujejo prijatelji-borci in obujajo spomine na hude vojne dni. Obiskujejo jo tudi pionirji, letos za novo leto pa jo je obiskal tudi predsednik občinske skupščine in ji zaželel še mnogo zdravih let.

P. Nikolič

FRANJO BAVEC-BRANKO

Pohod 30. divizije v Brda in Beneško Slovenijo

Po sovražni novembrski ofenzivi 1943

V Brdih, slovenski Benečiji, na Tolminskem, Kobariškem in Bovškem, kjer je bilo operativno področje 32. divizije pred novembrsko ofenzivo, ni bilo potem nobenih večjih partizanskih enot. Tam so bile le manjše skupine borcev in bork, ki so ostali na tem prostoru iz enot 17. in 18. brigade.

Konec decembra 1943. leta pa je bil na tem območju ponovno ustanovljen BBO, ki je za začetek imel dva manjša bataljona, in sicer enega v Brdih, drugega pa v Breginjskem kotu. V Benečiji ni bilo nobene organizirane partizanske enote, posemzni borci in borke iz tega področja pa so bili v raznih enotah BBO in enotah 32. divizije. BBO je dobil zelo težaven vojno-politični položaj v slovenski Benečiji. Izginila sta polet in bojevitost, ki so ju Benečani pokazali ob kapitulaciji Italije. Takrat so sami organizirali nekoliko partizanskih čet in se ves čas do novembrske ofenzive hrabro bojevali skupaj z enotami BBO in brigadami 32. divizije v obrambi svobodnega ozemlja svoje Benečije.

Hudi boji in poraz nekaterih enot divizije so močno vplivali na te borbe in prebival-

stvo, posebno še, ko so se pred tem njihove partizanske čete vključile v enote obeh brigad divizij. Precej jih je padlo in nekaj je bilo ranjenih, posebno še skupina, ki je šla v 31. divizijo, in je bila pri Cerknem popolnoma razbita s precejšnjimi žrtvami. Borci so se vrnili v domače kraje, kjer pa po ofenzivi, kot rečeno, ni bilo nobene beneške partizanske enote.

Sovražnik je to še posebej izkoristil in je hotel s propagando, da je uničeno partizansko osvobodilno gibanje, onemogočiti dolo aktivistov Osvobodilne fronte na terenu in utrditi svojo oblast. V tem so veliko pomagali italijanski iredentisti, ki so se z okupatorjevo pomočjo opomogli od šoka, ki so ga doživeli od kapitulaciji Italije, in so se takoj vdinjali novemu okupatorju.

Med beneškim ljudstvom so razglašali, da je ta dežela italijanska, in ne le samo to, temveč »italianissima«, v kateri nimajo kaj iskati slovenski »banditi«. Zato naj jih ne podpirajo, še manj pa se bojujejo v njihovih vrstah, ker hočejo odtrgati ta del ozemlja od Italije. Ti agitatorji so razglasili, da pomeni sodelovanje s slovenskimi partizani izdajo, češ da se partizani bojujejo proti Italiji in da jim bo vsem po vojni sodilo italijansko vojaško sodišče. Organizirali so enote pod imenom »Osoppo«. V boju so bili

pasivni, na terenu pa so politično delovali v skladu z okupatorjevimi težnjami.

Terenski delavci OF so imeli zelo težavno nalogo, da so uspešno preprečevali takšno propagando in vpliv sovražnika, ki je pozival prebivalstvo k pokorščini njegovi oblasti. Nujno je bila potrebna krepka akcija večje partizanske onote, ki bi postavila na laž sovražno propagando o uničenju partizanov, ter podprla beneško ljudstvo, da bi z večjim zaupanjem gledalo v boj za osvoboditev in sodelovalo s svojimi zamejskimi brati v nadaljnjem boju proti okupatorju in njegovim pomagačem.

To nalogo je dobila prav 32. divizija, ki je zapustila tako vojno-politično stanje v novembrski ofenzivi. Toda sedaj je bila tudi sposobna za tako nalogo. Sestavljali so jo ljudje, ki so bili pretežno doma iz teh krajev, ta sestav pa je okrepila še 19. brigada Srečka Kosovele, sestavljena večinoma iz Kraševcev in Vipavcev, in pa še sposobni novi šolani oficirji »Titovi«, kot so jih popularno imenovali.

To je bil že drugi pohod večjih partizanskih enot v slovensko Benečijo. Maja 1943. sta bili prvi primorski brigadi Ivana Gradnika in Simona Gregoriča, kar je imelo ugodno politične posledice na terenu. To se je videlo ob kapitulaciji Italije, ko so povsod rasle partizanske čete v Benečiji. Pohod 32. divizije v slovensko Benečijo je imel torej poleg velikega vojaškega pomena tudi politični pomen.

Treba je bilo misliti na povojno obdobje, ko se bodo državniški pogovarjali o jugoslovanskih mejah. Slovensko vodstvo osvobodilnega gibanja se je zavedalo, da bo imel vsak narod toliko svobode, kolikor si jo bo priboril sam.

Prehod divizije čez Sočo

Medtem ko je sovražnik zbiral svoje sile za ponoven napad na Sentviško planoto, se je 32. divizija pripravljala, da mu priredi večje presenečenje s svojim pohodom čez Sočo na območje slovenske Benečije. Štab divizije se je zavedal težavne naloge. Zaradi tega je bil napravljen podroben načrt za hkraten prehod vseh enot 32. divizije. Ko je preučil možnost prehoda čez dolino Soče, ki je bila največja naravna ovira na poti v Benečijo, se je pokazalo, da je najbolj primerna pot med Gorico in Kanalom. Tam so se lahko velike enote približale reki in se spustile v dolino ob sami Soči. Tudi hitro in relativno ozko in ne preveč globoko strugo je bilo mogoče hitro preiti iz se povzpeti na še kar položno pobočje nad njo. Od tam je bila najkrajša pot v Brda in slovensko Benečijo, na višjem odseku od Kanala proti Tolminu pa je bilo teh možnosti precej manj.

Tega se je zavedal tudi sovražnik, imel je goste postojanke, ki so zavarovale cesto in žalozniško progo v dolini. Štab divizije je moral predvideti posebno stroge ukrepe, da sovražnik ne bi zvedel, da namereva divizija prek Soče v Benečijo. Takoj je organiziral natančno opazovanje sovražnika na odseku med Kanalom in Plavami. Obveščevalci divizije in BBO tar aktivisti na terenu so imeli polne roke dela, da bi imeli pregled med vsakim premikom sovražnika. Morali so odkriti, kje so ponoči njihove straže in patrolje. V svojem ukazu za prehod prek Soče je štab divizije predvidel tudi ukrepe, da bi preprečil sovražno intervencijo. Priprave štaba divizije so potekale v največji tajnosti, še takrat, ko so bile njene enote na Sentviški planoti. Ko je bilo vse pripravljeno, je izdal ukaz, naj se brigade pomaknejo bliže k izhodiščnim položajem, od koder bodo šle naravnost čez Sočo.

Brez orožja so jurišale na vlak

Preteklo je že 39 let od mrzlega večera 17. januarja 1944, ko so se trije bataljoni pripravljali in sprejemali razpored za prvo večjo akcijo po ustanovitvi pohorske brigade, imenovane 11. SNOUB Miloša Zidanška. Tretji bataljon je bil razporejen za napad in požig tovarne lepenke, ki leži ob glavni cesti med Podvelko in Lehnem. Prvi bataljon je moral poskrbeti za zavarovanje. Drugi bataljon, ki mu je poveljeval Ivan Rojc-Bogdan, je dobil nalogo za napad na vlak na železniškem postajališču Janžev vrh. Načrt je bil temeljito pripravljen za vse naloge. Določiti je bilo treba samo še skupine 4-5 borcev in vodje teh skupin za jurišni napad v vagone in lokomotivo. Pri razporejanju so ugotovili, da je ostalo premalo oboroženih borcev za tako pomembno akcijo.

Kmalu sem se o tem pričal, ko me je poklical komandant Bogdan: »Hinko, v tvojo skupino zaupamo tri tovarišice Sonjo, Zinko in Marijo. Nikdar ne bom pozabil, kako sem bil presenečen. Kako bi tudi ne bil, ker Marija ni imela nobenega orožja, Zinka samo zračno puško brez nabojev in Sonja puško brez zaklepa. Skrbelo me je jurišati s takšno neizkušeno skupino. Nismo mogli vedeti, na kaj bomo naleteli v vlaku, a pričakovali smo vojaški potniški transport. Moja zaskrbljenost je bila tolikšna, da sta jo opazila komandant Bogdan in komisar brigade Franta Koml. Toda pomoči ni bilo, premalo je bilo oboroženih borcev.

Pred prihodom na železniško postajo Janžev vrh so naše močne skupine zavzele zaščitne položaje. Komandant Bogdan je razporedil skupine, v katerih smo bili določeni za napad v vagone, po dolžini vagonov. Znak za napad naj bi bil glasni juriš. Seznani so nas, kje je bolničarsko osebje in kje določen kraj za vojne ujetnike.

V noči na 28. januar 1944. leta so brigade odšle s Šentviške planote na območje Kokočar, Kanalskega vrha in Raven. Povelje štaba divizije je predvidevalo, naj brigade v noči na 31. januar na določenih krajih prekoračijo Sočo in na desnem bregu zasedejo obrambne položaje. Osemnajsta naj bi zasedla vasi Kobreško in Srednje ter se zavarovala v smeri Ročinja, Ooblarja, Tolmina in Livka. Desno od 18. naj bi 19. brigada zasedla vasi Lig, Ukanoj, Zelinje in Kostanjevico, vzpostavila zvezo z 18. brigado in se zavarovala proti Ajbi, Kanalu in Štelnartu.

Sedemnajsta brigada naj bi se razporedila proti Brdom, v naseljih Sv. Jakob, Debenje, Zapotok, ter se zavarovala proti naseljem Ložice, Vrhpolje in Obroč. Brigadni minersko-sabotažni vodi MSV so sprejeli ukaz, naj porušijo vse ceste do položajev enot, in sicer s prekopavanjem.

Načrt je predvideval, naj divizija prekorači Sočo na dveh krajih. Pri Morskem bi prešli 18. in 19. brigada. Sam prehod naj bi bil tako organiziran, da bi bili brigadi zvečer že na Kanalskem vrhu - Humarji, od koder bi ju poseben vodnik vodil prek Soče. (Zavarovanje prehoda je bila zadolžena 19. brigada, in sicer z enim bataljonom, da bi 18. brigada mogla takoj nadaljevati pot po prehodu na položaje, ki so ji bili določeni. Na drugem prehodu čez Sočo, pod vasio Deskle, bi šli 17. brigada, divizijska podoficijska šola in štab divizije. Te enote naj bi bile v mraku v vasi Ravne, kjer bi jih pričakoval divizijski obveščevalec Branko Gregorin z vodnikom. Za zavarovanje prehoda naj bi 17. brigada določila en bataljon. Ker so bili možni napad sovražnih patrolj, osvetljevanje z reflektorji ali pa streljanje iz postojank, je bilo treba pred odhodom borce pripraviti, da ne bi prišlo do panike.

Med čakanjem sem premišljeval, kako izpeljati juriš. Vse tri borke so bile ruskega rodu in še nikdar v jurišu ali vojaški akciji. Sonjo in Zinko, ki sta imeli orožje samo za strašilo, sem vprašal, če bi si upale jurišati same na zadnjih vratih vagona. Marija, ki je bila brez orožja, naj bi šla z menoj v juriš pri sprednjih vratih vagona. Takšna rešitev bi bila najboljša. Z naglico bi preseneli vse v vagonu.

Sonja in Zinka nista kazali niti malo strahu. Odločno sta obljubili, da bosta jurišali sami od zadnjega konca vagona. Marija se je tudi strinjala, da gre z menoj in takoj je bilo dogovorjeno. Tedaj sem spoznal, da imam poleg sebe hrabro dekleta in moje podcenjevanje se je povsem spremenilo. Vse je bilo nared, samo vlaka, ki bi moral že pripeljati, ni bilo. Zvedeli smo po telefonu, da ima vlak skoraj tri ure zamude, zaradi zavezniskega letalskega napada na železniško postajo Celovec.

V takih trenutkih nam je bil najhujši sovražnik mraz. Bila je svetla noč in zaradi vidljivosti se nismo smeli premikati, ker je bila progat ob Dravi in na drugi strani reke cesta Dravograd-Maribor. Preteklo so skoraj tri ure in čakanja je bilo konec. Iz daljave se je približeval vlak. Napetost se je stopnjevala in nihče ni več porisil na mraz. Komandant brigade Boris Čizmek-Bor je šefu postajališča ukazal, da mora vlak ustaviti tako, da ne bodo Nemci nič zasumili. To ni bilo lahko, ker na tem postajališču vlak ni imel predvidenega postanka. Vlak se je ustavil. Slišali smo glasni »juriš!« in že smo bili v skoku v vagonih. Hkrati je tudi partizan Hari, po rodu Nemec, skočil na lokomotivo in strojevodja ter kurjač sta morala zapustiti lokomotivo. Vse je potekalo zelo hitro. Ko sva z Marijo skočila na sprednja vrata vagona, ni

sem mogel videti, ali sta tudi Zinka in Sonja skočili na zadnja vrata. Vagon je bil tiste vrste, ko je samo večkrat predeljen. V prvem prostoru vagona ni bilo nikogar. Pri drugih vratih sem položil roko in kljuko, a je nekdo hkrati na drugi strani vrat pritisnil na kljuko. Odmaknil sem roko in stisnil puško k sebi, pripravljeno za strel. Vrata so se odprla. Pred menoj s je prikazal visok nemški oficir z brzostrelko in pištolo za pasom.

»Hände hoch!« (roke kvisku) sem mu ukazal glasno. Takoj je začel prositi za milost, češ da je Slovenec, doma iz Maribora. »Nič se ti ne bo zgodilo, samo miruj in poslušaj moje ukaze«, sm mu odgovoril. Mariji sem rekel, naj mu odvzame brzostrelko in pištolo. V prednjem koncu vlaka se je začel boj. Medtem sta prišli tudi Zinka in Sonja. Povedali sta, da v vagonu ni nobenega v uniformi, samo nekaj civilov. Streljanje je postajalo močnejše. Potniki so bili prestrašeni in zbegani. Tolažil sem jih, naj mirno počakajo, in to leže, da ne bi bil kdo ranjen, ker se bodo kmalu odpeljali naprej, kamor so namenjeni. Pozneje smo zvedeli, da so bili civilisti v vlaku zato, ker so ga zaradi letalskega napada presnovali v mešani vlak.

Krogle so švigale na vse strani. Ena je poiskala tudi mene od zadaj v desni bok. Čutil sem toplo kri, ki mi je tekla po nogi. Toda na to ni bilo časa misliti. Treba je bilo še naprej hitro ukrepati. Nemškega oficirja smo vodili na zbirno mesto ujetnikov. Kar naprej je tarnal, naj se ga usmilimo. Brzostrelko in pištolo sem predal komandantu Bogdanu ter na kratko poročal, da smo opravili nalogo in da sem lažje ranjen. Poslal me je s spremstvom do bolničarske ekipe, ki jo je vodil brigadni zdravnik Tone Hudopisk-Zvone.

Prehod naj bi bil čim bolj skrit in dobro organiziran, zlasti glede prenosa težkega orožja in tehničnega materiala. Pri prehodu naj zaradi bližine sovražnih postojank zlasti pazijo na tišino. Enote, ki bodo varovale, morajo biti pripravljene na možnost, da bi se utegnili pojaviti avtomobili na cesti Gorica - Kanal, zlasti na drugem bregu Soče.

Štabi brigad so na podlagi povelja izdelali podrobne načrte za prehod. Pripravili so načrte marša, zavarovanja, določili enote za rušenje cest in za zavarovanje na novih položajih. Na sestanku vseh starešin so objavili in pojasnili naloge posameznih enot. Posebej so se sestali člani vseh partijskih celic po brigadah in organizacije SKOJ, kajti na pohodu so le-te imeli pomembne naloge. Povedale so se, da je v marsikateri od njih odvisen uspeh pohoda. Na teh sestankih je bil še posebej poudarjen politični pomen pohoda. Tik pred odhodom so vsem borcem še enkrat pojasnili pomen pohoda.

Obveščevalne patrolje divizije, brigad in BBO so ves dan opazovale okolico območja prehoda, ob mraku pa so se spustile k Soči in prešle na desni breg, da bi potem tam pazile na sovražnikove premike in tako onemogočile vsako presenečenje. Tako so imele enote, ki so imele zaščitno nalogo, vse podatke o sovražniku, ki pa se na srečo ni niti ganil iz svojih postojank.

Vse je bilo pripravljeno, le mule, ki so nosile pratež in težko orožje, so bile svojevrstven problem. Kako z njimi iti prek Soče? Breg je skoraj povsod vsekani v skale in kaj malo je položnih prehodov, kjer bi mogle živali na obveh bregovih sestopiti in iti čez reko. Vsi tovariši so bili dobro privezani, da ne bi povzročali ropota med hojo.

Po boju in predaji je bilo zbranih 25 nemških ujetnikov. Mrtvih smo imeli 5 in več kot 20 ranjenih na vlaku in v zasedah. Tudi potniki so občutili boj, ker so bili ranjeni 3 odrasli in enajstletni deček. Nemci so pritiskali na naše zasede, dospela je nemška pomoč po cesti iz nasprotni strani Drave. Partizan Hari je razvrstil ujetnike ob progi, da so bili ščitni zid partizanom. Zakričal je na drugo stran reke, naj si ne dovolijo streljati, ker bodo pobili svoje rojake. Hariju se je pridružil tudi ujetnik, višji nemški oficir. Najprej se je predstavil, nato pa ponovil Harijevo opozorilo. Pri vsej resni situaciji je Hari zahteval od ujetnikov, da so morali sleči uniforme in obutev.

Bližalo se je jutro, zato je bilo že nujno, da je prišlo po-

velje za umik. Ujetniki so čakali svoje pajdaše v samih spodnjicah pri ognjenih zubljih na železniški postaji. Verjetno so bili hvaležni za življenja ter za toplo ognjišče. Pozneje smo zvedeli, da je marsikateri od njih dobil boljše mnenje o partizanih. Akcija je povsem uspela. Žrtev nismo imeli in tudi ranjen ni bil nihče drug. Zaplenili smo več raznega orožja, opreme in 37 uniform, ravno toliko tudi čevljev in skornjev.

Kolona drugega bataljona in del štaba brigade sta se pomikala proti Pohorju. Narhbrtnik in puško sem izročil tovarišem, da sem pri hoji lažje premagoval bolečine. Komandant brigade Bor mi je ponudil konja, in ker nisem bil najbolj vešč jahanja, sem s hvaležnim izrazom odklonil. V najstrožji tišini smo se bližali cesti Podvelka-Ribnica. Previdnost ni bila odveč. Predhodnica je nalezela na nemško zasedo in samo z odločnim vodstvom in mitralješkim ognjem smo se

prebili brez poškodb in izgub.

Ko je brigada počivala, so med drugimi tudi Zinko, Sonjo in Marijo pohvalili pred celim zborom za hrabrost. Dobile so tudi orožje - mavzerice. Mnogo je bilo za napi-sanega o marsikateri hrabri borki in aktivistki OF. Toda žal, zgodovina partizanstva ne bo nikdar povsem izčrpana. Marsikatera v svoji skromnosti nosi spomine v sebi ter čaka s tihim vprašanjem, kdo se bo spomnil nanje. Ne precenljiva je bila vloga in zasluga žensk v obdobju najhujših preizkušenj med NOB.

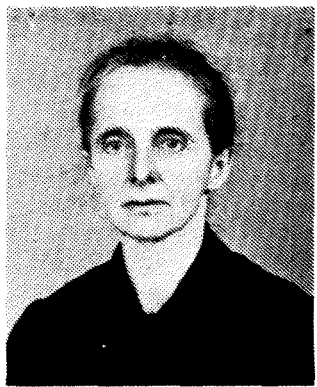
Če kdaj, je v tem boju ženska v dejanjih izkazala svojega popolno enakopravnost, enakopravnost v boju in trpljenju, v zmagi in obnovi naše domovine. In njihovo mesto v enakopravnosti naj ne bo upoštevano samo enkrat na leto ob praznovanju dneva žena!

Ivan Urbančič-Hinko

Tri sinove za svobodo

Marija Mahnič, po domače Marinčna mama iz Laz pri Planini v občini Logatec bo letos praznovala 90. rojstni dan. Z možem Francem sta imela osem otrok, štiri fante in štiri dekleta. Mož je bil gozdni delavec in je s skromnim zaslužkom težko preživel tako številno družino. Nekaj hrane pa so pridelali doma, tako da družina ni bila lačna.

Prvi otrok se jima je rodil, ko so utihnili topovi v prvi svetovni vojni, in zadnji, ko je Evropa že zajela druga svetovna vojna. S ponosom sta z možem spremljala doraščajoče otroke in si želela, da bi njuni otroci živeli bolje in da bi prišli lepši časi. Vzgajala sta jih v pošteno ljudi, pridne delavce in zavedne Slovence. Vojna vihra pa je kmalu zajela tudi Jugoslavijo in našo domovino so zasedli Nemci in Italijani. Kot zavedni Slovenci so se takoj odzvali klicu OF in začeli ak-

tivno sodelovati v pripravah za odporniško gibanje. Za OF so aktivno delali štirje sinovi in dve hčeri.

Sin Jože - Vojko je odšel k partizanom že aprila leta 1942, bojeval se je v Rakovski četni, Jožno-primorskem odredu, Gregorčičevi brigadi in v bojih za Trst kot načelnik štaba Kosovelove brigade. Kmalu po vojni je umrl za posledicami vojne. Sin

Franc - Sašo je odšel v NOV junija 1943, bojeval se je v Gradnikovi brigadi in je v marcu 1944. padel v Spodnji Idriji, ko je bil ravno imenovan za načelnika štaba Vojkove brigade. Sin Ivan - Jančko je bil udeleženec NOV od septembra 1943., po vojni je služboval v JLA in je upokojen podpolkovnik. Sin Tone je bil kot aktivist interniran v taborišče v Padovo in je tam tudi umrl.

Žrtve je Mahničeva mama tiho in težko prebolela, za domovino je žrtvovala svoje najdražje. Danes je Marinčna mama hudo bolna, in kljub visoki starosti še vendar polna volje do življenja. Vsi ji želimo čimprejšnjega okrevanja in še mnogo prijetnih uric med svojimi domačimi, saj je v življenju poznala samo delo in trpljenje. Sama je večkrat rekla, da ji delo daje voljo do življenja, in je delala, dokler je mogla.

Jože Simšič-Jelen

V mraku 30. januarja so se brigade spustile v dolino Soče proti določenima prehodoma pri Morskem in pod Desklami.

Partizanske kolone so se približale Soči, enote za zavarovanje so tiho zavzele položaje in prehod čez reko se je začel. Obveščevalci so ugotovili, da povsod okoli prehoda ni sovražnika. Prva je prešla 18. brigada. Vse je šlo po načrtu, brigada je šla čez, samo težka četa in pratež so šli čez reko in železniško progo. Vse dotlej se je odvijalo v največji tišini, nenadoma pa ropot in zvonjenje železniških tračnic. Borcem se je zdelo, da je padel na tračnice veliki zvon s Stare Gore. Ali je premik izdan?

Ropot so slišali tudi fašisti v bližnjih bunkerjih. Kmalu so noč presekali dolgi rafali mitraljezov. Borci so na prehodu še bolj pohiteli. Tik za 18. brigado je hitela tudi Kosovelova brigada, ki je bila sedaj v zelo neugodnem položaju, prav tako 17. brigada pri Desklah, če je sovražnik odkril premik. Morda pa je le začel streljati iz navade, ko je slišal ropot, da bi pregal strah. Streljali so vsako noč, če so le slišali šum ali ropot.

To nezaželeno nezgodo je namreč povzročila mulla, naložena s težkim minometom. Ko je šla čez železniško progo, se je spotaknila in padla. Vse se je srečno končalo. Fašisti so nehali streljati in niso napravili nobene škode, dogodek pa je samo pospešil prehod. Ko je malo po polnoči glavnina divizije srečno prešla Sočo, so se za njo umaknile tudi zaščitne enote. Zdaj je bila vsa divizija na desnem bregu Soče...

Tedaj so se naloge lotili minersko-sabotažni oddelki enot in začeli so temeljito rušiti ceste Plave-Kobalar, Kanal-Lig ter Ročinj-Kambrško, ki vodijo iz doline Soče, da bi onemogočili sovražniku uporabo motorizacije iz Brd in soške doline.

Dobri pripravi, visoki disciplini in zavesti borcev in bork je pripisati, da je načrt za prehod Soče popolnoma uspel. Borci, ki so gazili mrzlo Sočo do pasu, niso imeli časa za sušenje obleke. Mokri so pri precej nizki temperaturi nadaljevali še dobrih 10 kilometrov do določenih položajev.

Del borcev je moral takoj v zasede in v patrolje in je posušil obleko med hojo s telesno toploto. Med njimi ni bilo slišati nobenih pripomb in nihče ni bil nerazpoložen - nasprotno, vladala sta veliko veselje in ponos, da so uspeli izpolniti nalogo. Čeprav je bila še trdna noč, so se marsikje odpirale kmečke hiše. Ljudje so veseli sprejeli svoje borce, nudeč jim toplo mleko in prigrizek. Nekaj mesecev niso videli borcev svoje divizije. Še večje pa je bilo veselje, če so se srečali stari znanci.

Kamorkoli so prišle čete 32. divizije, so z domačimi organizacijami pripravile mitinge, kulturne ekipe brigad pa so imele polne roke dela, da bi zadovoljile njihove želje. Velika skrb in ljubezen, ki so ju kazali briški in drugi ljudje, sta bili najlepša nagrada za trud in napore borcev in bork, ki so prišli čez Sočo.

Štab 32. divizije je po prihodu na novo poveljniško mesto na Ligu poročal z radiogramom štabu 9. korpusa, da so srečno prišli čez Sočo. S štabom 9. korpusa je 32. divizija imela zvezo po radiu in kurirjih. Prvi radiogram štaba 9. korpusa divizije je poročal, da je divizija dobila novo zaporedno številko, dotlej že tretjo. Določil jo je vrhovni štab narodnoosvobodilne vojske Jugoslavije. Ni bila več 32. divizija, temveč 30. divizija 9. korpusa NOV in POJ. To število je imela do konca vojne.

Se nadaljuje

MILAN GUČEK 4

S pohoda Štirinajste divizije na Štajersko

Šercerjeva poruši rudnik

Nekaj podvigov je uspelo tudi prisebnim kurirjem, ki so vzdrževali stik med enotami po tem obširnem ozemlju. Tonček Škrli je bil poslan s kaj nenavadnim sporočilom v Tomšičevo brigado, češ naj bodo borci previdni in naj se ne dajo pogostiti po domovih, če ne zajamejo in poskusijo hrane iz iste posode najprej domači, puške pa naj imajo vedno v rokah in pripravljene na strel.

Tako je hotel tole opozorilo preizkusiti najprej sam in je vstopil v neko hišo tudi zato, da bi povprašal še za pot. Za mizo sta sedela in pila tolkovec ter jedla kruh gospodar in nemški vojak; za vratni je bila prislonjena njegova puška in na klopi ob peči odložen telečnjak. Tonček je brž skočil in zagrabil prislonjeno puško ter jo vrget prek rame, civilu je ukazal z naperjenim svojim orožjem, naj pograbi telečnjak, obema pa, da gresta iz hiše. Potem je oba pripeljal v štab brigade.

Neka patrulja je zajela na domu tudi vermana, ki je prišel pravkar na dopust. Z njim pa so ravnali bolj vljudno in prizanesljivo. Le vabili so ga in prepričevali, da bi šel z njimi v narodnoosvobodilno vojsko. Pa se ni in ni dal prepričati, zato so mu pobrali le orožje in uniformo, za takšno ravnanje pa potem partizanov ni mogel prehvaliti.

Živ bojni hrup, ki je odmeval po vsej senovski kotlini in na pobočjih okoli nje, je zdrnil in vrget pokonci vse prebivalce. Ob klicu k orožju napadenih je šel tudi rudar in verksuc Anton Šraj brž v njihovo vojašnico, ki je bila tik rudniške uprave v trgu. S puško je hitel proti Zakovu, kamor je bil razporejen. Vnet za orožje je hotel sedajle bolj izkoristiti priložnost in da bi puško samo preizkusil, kako strelja. Pa se je premislil in jo oddal prvemu partizanom, ki je nanje trčil. Bolj pa so se upirali oni za okoli Zakova in jih je brigadni orožar Pavel Kersič-Ježek šele z odločnim naskokom zbežal iz bunkerja, kamor so se zatekli ob začetku napada na Zakov. Tudi tile niso bili skrajna navdušeni, da bi prestopili v pravo ljudsko vojsko. Silili ali na silo vzeli pa jih niso, ko so zvezane pripeljali v štab brigade. Kar vesel, da so jo tako poceni odnesli, so bili, ko so jih spustili domov.

Dvema pa vest le ni dala, da bi ostala doma, medtem ko se tile hrabri fantje bojujejo za svobodo in pravičnost. Ivan Kos, sedemindvajsetletni rudar iz bližnje vasi Dobrova, in dvaintridesetletni rudar Ivan Suštarč iz Reštajna sta se vrnila in se priglasila, da postaneta partizana. Tako sta obranila čast vseh senovski verksucev, vermanov in rudarjev.

Ko so načrtovali in pripravljali akcijo na senovski rudnik in njegove naprave, pa niso zajeli v napad reštajnskega jaška. Čudno in nerazumljivo, kajti delo okoli njega bi bilo prav lahko in učinkovito – slabo ga je varovala obratna straža, vse njegove zgradbe so bile lesene in bi lahko zgorele vse, od strojnice izvoznega jaška pa do prežračevalnih masinerij. Rudarji popoldanske izmene te jame so pravkar prišli na površje, ko so zaslišali strele ob začetku napada na Zakov. Nekaj časa so čakali na obratu in v slačilnici, kaj bo iz tega nastalo, ko pa ni bilo v Reštajnu nobenega vznemirjenja niti znakov, da je blizu partizanska vojska, so se razšli na domove.

Sicer pa ni bil napad na senovski rudnik nepričakovan ne za prebivalce ne za zasedbno oblast. Rudarji, ki so hodili na delo iz širše okolice, so že pred dnevi prinesli glas o veliki in dobro oboroženi vojski, ki da je vdrla na Štajersko čez Sotlo in ki prav gotovo ne bo samo taborila na tej strani. Nemški priganjci in tudi nemškutarji so se skušali ob teh glasovih prilizniti zavednim domačinom in jih podkupovati s cigaretami in drugimi priboljški, da bi potem o njih partizanom govorili samo dobro. Narodnoosvobodilna organizacija v Senovem je tudi pripravljala rudarje in prebivalstvo, kako naj se obnaša, če bi partizani napadli trg in rudnik. Vendar potem ko so enote divizije vdrle v Senovo, ob vsesplošni zmedbi in premajhnem usklajevanju akcije Štirinajste in krajeve organizacije splošna mobilizacija sploh ni bila opravljena. Tako v rudarskem samskem domu kot tudi na poveljstvu obratne rudniške straže ali »werkschutzkomandi« je bilo vse pripravljeno, da tudi z orožjem vred gredo k partizanom, pa ni bilo nikogar ponje.

Tako je le Šercerjeva brigada pridobila na novo dva borca, pa čeprav je bilo prav novačenje kar se največ da za orožje sposobnih moških eno poglavitnih gibal, ko so sklepali in sklenili, da bo Štirinajsta napadla senovsko rudniško območje.

Še danes so na ogled ostanki razstreljenega kompresorja Borsig na območju jaška Zakov rudnika Senovo

Ko sta se brigadi po napadu na Senovo vrnili v svoji oporišči – tomšičevci so se nastanili namesto v Zalogu in Mrzli planini, od koder so odšli v napad, v Pustih Ložicah, da bi bile tako vse brigade bliže druga drugi in bi se lažje branile, je bil razdeljen skupno pridobljen plen. Morebiti so bili, poleg orožja in razstreliva in municije, še bolj kot hrana dragoceni čevlji in oblačila ter perilo. Žal pa so bili to rudarski čevlji za delo v jami, iz grobega trdega nemastnega usnja, nprožni in učvrščeni spredaj s kovinskimi kapicami. Res da so jim prišli sprva borcev prav, ker so nadomestili obutev, ki jim je že razpadla ali pa jim je razpadala, vendar so delali kasneje v mrazu in ob nenehni mokroti več težav kot koristi. S snežnico napojeno usnje jim je kar na nogah začelo zmrzovati, že tako okorna obutev pa jih je še žulila in so dobili tudi odprte krvave odrgnine.

Med plenom so bili tudi celi kolobarji tanke in prožne žice v raznih barvah, ki jo uporabljajo minerji za povezovanje nabojev. Ko bi vedeli, kakšno usodno uslugo in korist so storili borcev tisti previdneži v intendanturi, ki je niso zavrgli, ampak so jo vzeli s seboj, češ bo že prišla prav. Pa je, in še kako!

Poveljstvo nemških zasledovalnih sil je zjutraj dne 9. februarja ugotovilo, da se je velika partizanska oziroma banditska enota, za katere moč in namene še vedno niso vedeli, zamaknila v Bohor in je z njo izgubilo bojni stik. Da bi ga spet vzpostavilo, je poslalo na ogled posebni odred poročnika Hartunga iz Kalmbachove bojne skupine, ki je štel 40 mož in starešin. Ta je, opremljen z radijsko sprejemno in oddajno postajo, že navsezgodaj krenil s Planine v goro in je že opoldne dosegel Veliki Javornik, najvišjo točko Bohorja. Tam jo bil prejel ukaz, naj nadaljuje s prodiranjem po brezpotjih in poišče radijsko zvezo z bojno skupino Frühwirt, ki bo prodirala na Bohor s severa.

Hartungov odred se je kljub globokemu snegu sprotno tihotapil skozi bohorske gozdove in njegove patrulje so že zasledile v vasi Plešivec neko banditsko skupino. Tu je bil nastanjen sam – divizijski štab...

Na tem križarjenju po Bohorju pa so Hartungovi ogledniki in izvidniki zajeli aktivista Dušana Luskarja in so ga imeli zvezanega in zastraženega pri samem poveljstvu odreda. Ker pa je medtem pričelo snežiti, so njegovi varuhi tudi njega pokrili s ponjavo. To priložnost pa je Dušan izkoristil, naskrivaj se je osvobodil spon in – zbežal. Za njim niso streljali, da ne bi tako izdali svoje navzočnosti, ujeti pa ga tudi niso mogli.

Se nadaljuje

Koliko Gorenjcev je prišlo na Dolenjsko?

Podobno kakor na Primorskem Italijani so v začetku leta 1943 na Gorenjskem povzročili nov množičen priliv k partizanom predvsem Nemci sami. Pa ne zaradi tega, ker bi se partizanske vstaje bali, ampak zato ker so po porazu pri Stalingradu rabili zmeraj več topovske hrane. Letnike 1923 in 1924 so vpoklicali že konec leta 1942, v začetku leta 1943 pa še letnike 1925. A ta poteza se jim je v Selški in Poljanski dolini kaj slabo obnesla, in to kljub temu, da so novince po nekaterih vaseh lovili kar z avtomobili. Veliko vpoklicanih je takoj odšlo k partizanom, drugi so se poskrili, da počakajo do spomladi. Več uspeha so imeli Nemci v Škofji Loki, Kranju in v krajih na levem bregu Save, kamor partizanske patrulje niso segle. Kam so odšli mladi ljudje, je bilo odvisno predvsem od tega, kako močni so bili partizani na posameznih območjih. Le-ti nemškega novačenja namreč niso neprizadeto opazovali, ampak so skušali Nemce prehiteti.

Natančna navodila za izvedbo partizanskega nasprotnega novačenja je predpisal Pokrajinski komite KPS za Gorenjsko že 7. decembra 1942. Med drugim je predvidel, da je treba najprej mobilizirati tiste, ki bodo sami, brez »spremljstva«, odšli v enote, potem pa še tiste, ki bodo zahtevali, da jih partizani »ugrabijo«. Ta navodila so privedla do stanja, da so se čete Gorenjskega odreda najprej okrepile z mladeniči iz hribovskih vasi, medtem ko je dotok novincev iz dolin še vedno šepal. Tako stanje pa je veljalo brezpogojno preseči in dotok pospešiti. Zato je glavno poveljstvo 20. januarja 1943 določilo, da morajo enote Gorenjskega odreda na svojih območjih nemudoma poiškati stik z vsemi, ki so pred nemškim novačenjem pobegnili v gozdove, na območja, kjer ni stalnih partizanskih čet, pa poslati posebej v ta namen sestavljene enote za novačenje.

Po teh in drugih ukrepih se je partizansko novačenje jugozahodno od Save zelo razmahnilo in se celo stopnjevalo. Poleg letnikov, ki so jih vpoklicali Nemci, so partizani do maja 1943 »pobrali« tudi letnike 1916, 1917, 1918 in 1919. Petega maja 1943 pa je štab Gorenjskega odreda predpisal, da je treba pobrati še vse fante do starosti 40 let ter vse može in gospodarje do starosti 35 let. Že do januarja 1943 se je število gorenjskih partizanov podvojilo, potem pa nekajkrat povečalo, tako da je bilo nemški vojski odtegnjenih najmanj tisoč vojakov in da se je Gorenjski odred že do julija 1943 po-

večal na devet bataljonov, to pa kljub stalnemu odlivu novincev, ki so jih pošiljali v brigade na Notranjsko in Dolenjsko.

Toda gorenjsko partizanstvo je bilo v hudih škripcih: po eni strani se je otepalo z nenehno nemško napadalnostjo, ki partizanom ni dopuščala nikakršne lagodnosti, po drugi strani pa mu je primanjkovalo orožja, kar je oviralo razrast novih partizanskih čet in bataljonov. V takšnih okoliščinah bi bilo skrajno nes pametno pri četah kopiciti neoborožene novince, zakaj s tem bi izpostavljali uničenju ne le njih, ampak tudi prekaljena četna jedra. Teh kritičnih razmer se je zavedalo tudi glavno poveljstvo v Dolomitih, zato je 20. januarja 1943 določilo, da je treba v sestavo Gorenjskega odreda vključiti vse tiste novince, ki so prinesli s seboj orožje ali jih je mogoče oborožiti z razpoložljivim orožjem Gorenjskega odreda, vse druge pa je treba sproti pošiljati na območje Dolomitskega odreda, odkoder bodo razposilani po brigadah. Na Gorenjskem sme ostati le petina neoboroženih.

V tej zvezi je štabu Gorenjskega odreda naročil, da mora med novinci razviti takojšnje in temeljito politično delo, premagati med njimi navezanost na domače kraje, jim razložiti uspehe prvih štirih udarnih brigad, obenem pa pokazati na možnost, da se kasneje vrnejo na Gorenjsko z zaplenjenim italijanskim in belogardiističnim orožjem. Prav tako je tudi določilo, da mora Gorenjski odred poskrbeti za varen prehod novincev skozi razmejitveno črto, ki je bila prepletena z bodečo žico in minskimi polji, k Dolomitskemu odredu. Podobna navodila glede partizanskega novačenja in novincev je dobil tudi Pokrajinski komite KP za Gorenjsko, zato lahko trdno verjamemo, da so jih gorenjski partizani uresničevali z vso resnotjo.

O sprevodih gorenjskih novincev k Dolomitskemu odredu ali mimo njega k brigadam na Dolenjsko ni tako natančnih podatkov kakor za Primorje. Na splošno velja ugotoviti, da pošiljke partizanskih novincev z Gorenjskega številčno niso bile tako močne kakor one s Primorskega, zgotovo pa jih je bilo precej več, kot je zabeleženih.

Prvi prihod novincev »iz Dolomitskega odreda« na Padež je zabeležil Tone Vidmar-Luka Suhodolc 9. marca 1943. Bilo jih je petdeset.

Precej večja skupina Gorenjcev – bilo jih je 93 – je prišla v Cankarjevo in Tomšičevo brigado 24. marca, dva dni pred veliko zmago v Jelenovem

Zlebu. Zabeležil jo je Jože Borštnar.

Tudi podatek o novi skupini izhaja iz Borštnarjevega dnevnika, vendar je datiran šele 4. maja 1943. Takrat je v Cankarjevo brigado prišlo 42 Gorenjcev.

Za nadaljnjo skupino Gorenjcev – kakšnih 75 partizanov – izvem iz dnevnika Ludvika Bradeška-Iztoka in iz spominov Toneta Ileniča. Razmejitveno črto je prestopila 23. aprila, južno železnico na odseku Verd-Logatec pa 25. aprila. Nato je krenila 2. maja prek Menišije in Pokojišča v Iško in 7. maja 1943 prispela v Jurčkov bataljon na Rigel pri Starih Žagah. Iz te skupine je bilo določenih kakšnih 50 novincev za 4. bataljon Tomšičeve brigade.

Prehod zadnjih dveh pošiljk gorenjskih novincev opisuje v svojih spominih Janko Prezelj-Stane, tedanji komendant 3. bataljona Gorenjskega odreda, preosnovanega 12. julija 1943 ob ustanovitvi Prešernove brigade. Na pot prek razmejitvene črte je najprej – 22. julija – krenilo 200 neoboroženih, ki jih je spremljalo 60 oboroženih partizanov. Blizu Sv. Treh kraljev je kolona trčila na plavogardiistične četnike, ki pa je niso upali napasti. Pot je nadaljevala, ponoči prekoračila južno železnico in srečno dosegla Ljubljanski vrh. Od tam je šla na Travno goro, nato pri Jasnici čez kočevsko progo, od tam pa čez Stari Log na Smuko in Lašče nad Dvorom, tako da je do brigad prišla, ko so le te napadale Žužemberk, in to 26. julija 1943.

Zadnja skupina neoboroženih novincev z Gorenjskega je krenila na pot 5. avgusta 1943. Štela je 120 neoboroženih in 55 borcev oboroženega spremljstva. V tej skupini so bili predvsem novinci izpod Stola in iz Bohinja. Razmejitveno črto so prekoračili 8. avgusta, potem pa mimo Vrhniške čez nekaj dni brez spopadov prispeli v sotesko Iške. Tam so srečali Tomšičevo in Šercerjevo brigado, ki sta Gorenjce nemudoma prevzeli.

Podatki o pošiljkah partizanskih novincev z Gorenjskega so torej zelo nepopolni. Koliko teh pošiljk ali transportov je šlo čez razmejitveno črto blizu Lučin in koliko je vsaka od teh pošiljk štela, bi utegnili vedeti predvsem partizani Poljanske čete oziroma Poljanskega bataljona. Vsakogar, ki ima o tem natančnejše podatke ali spomine, vljudno prosim, da pripombe in dopolnitve pošlje na naslov: Franci Strle, novinar, Sattnerjeva 15/E, 61000 Ljubljana, ali po telefonu na številko 266-682 prek 061.

Franci Strle

Libeliče, to hudičevo slovensko gnezdo

Leto 1920. Mirovna pogodba v Parizu glede meje med novo državo kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev ter Avstrijo, so bila končana. Na konferenci so po daljšem razpravljanju odločili, da se naj sporno vprašanje (beri: koroško) reši s plebiscitom. Na videz je b-lo to zelo demokratično. Resnica je bila seveda drugačna.

Prebivalci Libelič, drugi, zlasti pa v današnji zamejski slovenski Koroški, so že vojaške operacije v letih 1918-1919 spremljali še kako pozorno. Posamezni kraji so med boji prehajali v jugoslovanske, pa spet v avstrijske roke. Odvijali so se srčiti boji. Na jugoslovanski in avstrijski strani je padlo veliko vojakov, precej je bilo ranjenih, nekateri so postali tudi trajni invalidi.

Še bolj kot to je prizadete prebivalce skrbel izid. Najbrž so slutili, kaj vse se lahko skriva okrog plebiscita. In niso se zmotili. Žal so se njihove temne slutnje pozneje tudi uresničile. Neverjetna naklonjenost komisije za »pravično« delitev meje do Avstrije, se je potrdila; sporno ozemlje so razdelili na cono A in B. Ob tem so še postavili pogoj, če se bo slovensko prebivalstvo odločilo, da se ozemlje v prvi pripoji Avstriji, se potem k tej državi priključi še druga in v slednji sploh ni treba izvesti plebiscita.

Takratna avstrijska oblast in z njo njen propagandni aparat sta delala s polno paro, saj so uporabljali prav vsa razpoložljiva sredstva. Kaj vse so obljubljali, da bi se čim več Slovencev odločilo za njihovo stran. Libeličani se še spominjajo, kako so se v njihovi vasi pojavili napisi: »Pridite v pravično Avstrijo, za-

pustite to revno kraljevino Jugoslavijo!« Marsikdo ali pa celo precej slovenskih volilcev je takim demagoškim vabilom nasedlo. Libeličani pa so jih spregledali in so se odločili, da bodo ostali pod Jugoslavijo.

Trud avstrijske propagande je bil zelo »poplačan«; zanj je glasovalo 59, za priključitev k Jugoslaviji pa 40 odstotkov slovenskih volilcev. Posledica tega je bila takšna, da je bil večji del ozemlja pripojen Avstriji, manjši pa k Jugoslaviji. Kako so ugotavljali volilne rezultate koroškega plebiscita in zakaj tem pripravam niso posvetili z naš strani potrebne pozornosti, so seveda druga vprašanja.

Libeličani so se že pred tem puntali, v zadnjem času pa še bolj in so pokazali svoje zobe. Že poprej so dali vedeti, semkaj priseljenim Avstrijcem in nemškutarjem, da tod že od nekdaj živijo Slovenci. Zaradi tega se jih je v letu 1921 prijel vzdevek: »Libeliče, to hudičevo slovensko gnezdo«. In res. Po plebiscitu je prišel ukaz, da Libeliče spadajo pod Avstrijo. Že sedmi dan po tem, so tod postavili avstrijsko stražo, mejnike in bodečo žico. Prebivalci te uporne vasice pa se niso dali; že prvo noč so izruvali mejnike in na več krajih prerežali mejno in bodečo žico. Pa ne samo to. Libeličani so še kako prezrli avstrijske predpise, tudi niso hoteli imeti nobenih stikov z nemčurji in avstrijskimi priseljenci ter ne govoriti nemško. Bili so še preudarnejši in po svoje tudi diplomati. V kraju, zlasti pa na njihovi Libeliški gori so pripravili več zborovanj, shodov, kjer so še velikokrat opozorili, da Libeličani ne bodo pod Avstrijo. Pro-

blem priključitve so uspeli spraviti na raven meddržavne zadeve in je o tem morala svoje reči tudi takratna slovenska vlada. Pri svoji zahtevi so bili neizprosni, niso se pomirili z obljubami, saj so v svojih srcih nosili narodno žalost in tudi črna zastava je takrat visela v Libeličah. Slovenska vlada je bila pripravljena pomagati. Pregledali so njihove volilne rezultate; Libeličani so vsi glasovali za Jugoslavijo. Tako so morali že zaznamovano mejo prestaviti. Leta 1922 so Libeliče priključili Jugoslaviji.

Nemčurji so bili še kako osramočeni in besni hkrati. Ko so se umikali so izropali šolo, občinsko sobo in s se-

li njihovo brizgalno in hitro zdrveli nazaj. V Libeličah so podvig proslavili z največjim veseljem.

Meja danes poteka za cerkvijo sv. Martina, nekaterim reže vrtove, drugim dvorišče, kmet Dirntiš pa mora zaradi tega, ker se je odločil za Jugoslavijo, za uri in pol po daljši poti, če hoče priti v Libeliče.

Nemški nacizem se je med okupacijo približeval Libelič kruto maščeval.

Tudi v to vas je prišla svoboda. Ljudje so se naslonili na svoje sile. Najprej so nad vasjo zaradi reke Drave zgradili peskolome, leta 1956 elektrificirali hribovske kmetije in leta 1964 je prvokrat v vas pripeljal avtobus. Ko pa so s samo-

Vas Libeliče s cerkvijo sv. Martina, za katero poteka državna meja

boj odnesli še kaj. Libeličani so jim vse to odpustili, da pa so jim odpeljali še gasilsko ročno brizgalno, tega pa niso mogli preboleli. Pa so se zopet znašli. Takrat so jim bili graničarji naklonjeni. Z vozom, ki so ga sami vlekli, so se pretihotapili čez mejo. V Potočah (zamejska Koroška) so vdrl v gasilski dom, naloži-

prispevkom asfaltirali okoli 12 kilometrov ceste, je to zanje pomenilo okno v svet. Drugod opažamo kako mladi odhajajo v bližnja industrijska središča, tod pa je prav nasprotno. Mladi tukaj gradijo stanovanjske hiše in želijo ostati v kraju. Tradicija trdoživih in uporniških Libeličanov živi naprej.

Drago Miklavc

Vlasovska zaseda

Alojz Križanič-Miro je bil ubit na pragu svobode

Spomladi 1945 so vlasovci okrepili nasilje v Slovenskih goricah. Ker se je fronta vedno bolj približevala mejam Pomurja, si je okupator prizadeval, da bi na tem področju zatrl odporniško gibanje, še preden bi se fronta ustalila. Okrajni odbor OF Ljutomer je posvetil veliko pozornost narodnoosvobodilnemu gibanju na območju Razkrižja in Štrigove. Aktivnost je še povečal v jeseni 1944, saj je moral pripraviti vse za prevzem oblasti. Dve skupini sta poživili narodnoosvobodilno gibanje, ki je delovalo v zelo hudih razmerah, saj je okupator zajel večji del aktivistov. Kljub temu pa je jeseni 1944 na tem območju delovalo 9 krajevnih odborov OF, narodnoosvobodilno gibanje pa je dobivalo pomoč tudi iz sosednje Hrvaške.

Konec leta 1944 je CKKPS poslal na območje Slovenskih goric Branka Bernota-Aljaža, ki je prevzel naloge okrajnega sekretarja OF in KPS Ljutomer. Dotedanji sekretar Janez Ros-Jan pa bi naj odšel na območje Razkrižja-Štrigove z nalogo, da tam aktivira odbore OF in pripravi vse potrebno za prevzem oblasti.

Skupina partizanov, v kateri so bili Viktor Stopar, okrožni sekretar OF in KPS za ljutomersko področje, Janez Ros-Jan, član okrajnega odbora OF, Alojz Križanič-Miro, okrajni sekretar ZSM za ljutomersko področje, ter kurir Alojz Gaberc-Iztok je tako 27. februarja 1945 krenila na pot.

V mrzli zimski noči se je skupina partizanov pomikala od Cezanjevcev proti Kamenščaku, Ljutomeru in naprej proti Razkrižju. Na pohodu so morali biti izredno previdni, saj je okupator pripravil večkrat številne zasede, ki so prežale na partizane. Križnišče cest Žerovinci-Cezanjevci so srečno prešli in nadaljevali pot proti Kamenščaku. Še preden so dosegli vrh, so pred sabo zagledali skupino ljudi. Kurir Alojz Gaberc je kot navadno zakričal: »Stoj! Kdo tam?«.

Za trenutek je nastala tišina, nato se je na partizane, ki so spoznali, da so padli v zasedo, usula toča krogel. Po kratkem spopadu so se vlasovci umaknili, misleč, da so s partizani opravili. Kurir Alojz Gaberc je kmalu zatem dal razpoznavni znak, sovin klic, po katerem naj bi se partizani zopet zbrali in nadaljevali pot. Znak so se odzvali vsi, razen Alojza Križaniča-Mira. Ker ga niso našli, so mislili, da se je kam zatekel in da se bo naslednji dan oglasil na dogovorjeni

javki. Obvestili so terenske aktiviste, naj poizvedo, če bodo kaj slišali o Miru. Šele pozneje so zvedeli, kaj se je zgodilo s pogrešanim partizanom.

V spopadu z vlasovci je bil hudo ranjen v glavo, oko in desno koleno. Nezavesten je 35 ur ležal v snegu in se bojeval s smrtno. Ko je prišel k zavesti, se je zavlekel v gozd, nato pa proti cesti, da bi prišel v stik z ljudmi, ki bi mu pomagali. Za sabo je puščal krvavo sled. Naključje je hotelo, da ga je ob cesti našla Marija Ficko iz Kamenščaka. Prosil jo je, naj obvesti njegove znanke, kje je in naj mu pomagajo. Fickova je obvestila znanke, nato pa šla še na orožniško postajo v Ljutomer in izdala ranjenega partizana. Orožniki so takoj zbrali okrog 30 mož (med njimi so bili tudi vlasovci), ki so hiteli na kraj, kjer je ležal ranjeni partizan. Nemočnega so začeli mučiti in pretepali, nato so ga vrgli na sani in ga odpeljali v Ljutomer na gestapo. Gestapovci so ga nečloveško mučili, saj so hoteli, da bi izdal druge partizane. Miro ni izdal ničesar. Kmalu po spopadu so vlasovci aretirali njegovo mamo in sestro in ju zaprli v ljutomerske zapore. Vsega razmesarjenega so nato Mira soočili z materjo. Vprašali so ga, če jo pozna, vendar je molčal. Ni je hotel prepoznati, da je ne bi spravil še v večje težave. Nemci so mater odpeljali v taborišče, Mira pa na morišče.

Drugega marca 1945, ko so se od daleč že oglašali streljani ruski katjuš po madžarski nižini, so ga peljali na morišče. Vsega pretepenega so vrgli na voz in ga peljali proti Pristavi, kjer so ga ustrelili, nato pa še prebodli z bajoneti. Da bi zakrili zločin, so truplo vrgli v Kozarico.

Na pragu svobode je tako okupator ubil mladega sekretarja okrajnega komiteja ZSM za ljutomersko področje. Alojz Križanič-Miro jo bil doma iz Borejec pri Ljutomeru. Rodil se je 3. maja 1923, leta. Oblikoval je klasično gimnazijo v Mariboru. Že leta 1943 se je priključil partizanom v Slovenskih goricah. Sodeloval je pri številnih sabotažnih akcijah. Bil je tovariški in priljubljen med partizani, zato je njegova smrt aktiviste zelo prizadela.

Izdajalka Marija Ficko je priznala podlo dejanje in bila zanj kaznovana.

Letos poteka že 38 let od tega strašnega zločina, ki je močno odmeval med ljudmi Slovenskih goric. Miro je med mladimi iz Slovenskih goric zapisan kot narodni heroj.

Drago Novak

Petinsedemdeset let Jožeta Vadnjala

Obsojen na smrt

Prvega marca je praznoval Jože Vadnjala petinsedemdeseti jubilej. Rojen je bil 1898. leta v Zagorju na Pivki, kjer je tudi obiskoval osnovno šolo ter se pozneje izučil za trgovca. Ob začetku prve svetovne vojne so ga vpoklicali v avstrijsko vojsko. Po vojni se je vrnil domov ter se priključil Narodni straži na Pivki, ki je razoroževala bežeče vojake avstro-ogrske vojske.

S prihodom Italijanov je kot zaveden narodnjak vedel, da fašizma ne bo mogoče razbiti s političnimi sredstvi, parlamentarizmom in kompromisi, ampak le z oboroženim bojem. Že ob sami ustanovitvi narodno revolucionarne organizacije TIGR je postal eden glavnih nosilcev protifašističnega gibanja na Pivki. Kot sumljivega so ga italijanske oblasti osemkrat zaprle. Množični aretaciji v letu 1930, ki se je končala s 1. tržaškim procesom, se je izognil z begom v Jugoslavijo, kjer je pod

psevdonomom nekaj časa živel v Sloveniji, nato pa se je istega leta preselil v Bosno s trebihom za kruhom. Na njegovo glavo je bila razpisana nagrada v višini 200.000 lir, na 1. tržaškem

procesu pa je bil v odsotnosti obsojen na smrt.

Svoje politično delovanje je nadaljeval v Združenju primorskih emigrantov in drugih naprednih družtvih, predvsem v Sokolu. Leta 1941 se začne njegovo

ilegalno delovanje za partizane in komunistično partijo, katere član je postal 6. 4. 1943. leta. Zaradi preveč javnega nastopanja ni mogel več delovati v ilegali, zato je šel k partizanom. Postal je komisar minerske čete 17. majevniške brigade, leta 1944 pa je bil imenovan za komisarja bolnišnice 6. vzhodne bosanske proletarske brigade.

Januarja je bil premeščen kot strokovnjak za lesarstvo v Živinice pri Tuzli z nalogo, da obnovi porušeno žago, ki je dajala les za potrebe sremske fronte.

V Živinicah je osnoval prvo partijsko celico, katere sekretar je bil sam, pozneje pa je postal sekretar rajonskega komiteja za celoten industrijski bazen Bonoviči-Živinice-Kladanj ter hkrati tudi direktor podjetja.

V letih 1948/49 je bil postavljen za pomočnika ministrstva za lesno industrijo BiH, nato pa direktor lesnega kombinata »Krivajce« Zavidoviči ter 1955. le-

ta za direktorja Sutjeske v Foči. Leta 1962 ga je življenjska pot pripeljala v domači kraj, kjer je bil do upokojitve direktor Lesonita v Ilirski Bistrici.

Težko je v nekaj vrsticah povedati vse o njegovem delu, vendar naj omenimo še nekatere funkcije, ki jih je vestno in z vso odgovornostjo opravljal mnogo let. Bil je član občinskega komiteja Zveze komunistov, predsednik združenja lesne industrije BiH, soustanovitelj in član glavnega odbora Gospodarske zbornice Jugoslavije, častni član Zveze inženirjev in tehnikov Jugoslavije.

Kot velik narodnjak, hraber borec, aktiven ustvarjalec nove Jugoslavije ter vztrajen politični delavec je Jože Vadnjala dobitnik odlikovanja za hrabrost, odlikovanja zaslug za narod 2. in 3. stopnje, odlikovanja bratstva in enotnosti s srebrno zvezdo, odlikovanja dela z zlatim vencem, zlate značke OF in vrste drugih priznanj.

Petinsedemdeset let poživljenjskega dela Jožeta Vadnjala ne pomeni nikakršnega konca, ampak nadaljevanje začete poti.

Obč. odbor ZZB NOV
Ilirska Bistrica

Po zdravje v terme čatež

Terme Čatež so pripravile za leto 1983 vrsto novosti:

Programirani aktivni dopust

Obnavljanje delovne sposobnosti

Zdravljenje in usposabljanje delovnih in vojaških vojnih invalidov

Zdravljenja:

- Artroze in spondylartroze, pon-dylarthritis akylopoetica.

- Sklerodermija večjega obsega, dermatomyositis v fazi remisije, psoriasis arthropatica.

- Ekstraartikularne oblike revma-tičnega vnetja, kakor: mialgije, neu-ralgije, munitis, fascitis, tendovagini-tis, periartritis in podobno.

- Stanje po poškodbah okončin in sklepov z omejeno gibljivostjo skle-pov, delne ohromelosti, atrofije mišic itd. (rehabilitacija).

Gostom zdravilišča in drugim je na voljo udobno urejena zobna ambu-lanta, kjer opravljajo priznani specia-listi Centralne zobne klinike iz Zagre-ba kompletne storitve konzervative in protetike. REKREACIJA IN RAZVE-DRILO: Za goste, ki pridejo v Čateške Toplice zaradi rekreacije, so na razpolago: lepo urejeni športni baze-ni (6 odprtih in 2 zaprta), restavracija z vrtom, 7-stezno avtomatsko keglij-sče s snack-barom, igrišče za mini-golf, sprehajališče in parki, možnosti za ribolov ter sodobno urejena kavar-na in ekskluzivni nočni lokal.

Za razvedrilo in dobro počutje go-stov prireja zdravilišče po željah izlete v okolico. Poudariti je izredno boga-stvo naravnih lepote in kulturno zgo-dovinskih znamenitosti tega področja v približni oddaljenosti do 12 km.

Za zabavo gostov je poskrbljeno z glasbo in plesom ob petkih, sobotah in nedeljah. Občasno prireja kulturne in zabavno glasbene prireditve ter razstave.

Terme Čatež (142 m) ležijo ob bo-gatih termalnih vrelih v aluvialni ni-žini na desnem bregu reke Save, ne-daleč od izliva reke Krke, pod severni-mi obronki z gozdovi poraslih Gorjan-cev (1181 m), vsega 2,3 km oddaljene od Brežic, upravnega in gospodar-skega centra tega področja. Slikovito nižinsko področje prepletajo struge rek Save in Krke s pritoki, na severu pa se zaključuje z valovitim gričevjem – Bizeljskim.

Zdravilišče ima blago subalpsko klimo z delnim vplivom mediteranske klime. Letno nihanje temperaturnega povprečja se giblje med 0°–22°C, kar predstavlja mile zime in zmerno topla poletja z razmeroma nizkim povpreč-jem letnih padavin (901 mm). Raz-merje oblačnih in sončnih dni je ugo-dno še posebno v času predsezone in po nji (173 sončnih dni povprečno).

Turisti, ki potujejo v Jugoslavijo z lastnimi avtomobili ali avtobusi, imajo do zdravilišča izredno lahek dostop po mednarodni avtomobilski cesti, ki povezuje Zahodno in Srednjo Evropo

z Bližnjim vzhodom, saj so terme Ča-tež od priključka na Čatežu oddaljene le 1,5 km.

Gostje iz oddaljenih področij Evro-pe (Skandinavije, Francije, Anglije itd.), se lahko poslužijo avionskih pre-vozov, ker ležijo blizu mednarodnih aerodromov Zagreb (35 km) in Ljub-ljana (120 km), potovanje do zdravili-šča pa je možno tudi z mednarodnimi vlaki z izstopno postajo v Brežicah ali Zagrebu. Iz Ljubljane do Čateža, ka-kor tudi iz Zagreba do Čateža je mo-žen prevoz z rednimi avtobusnimi zvezami, po naročilu prepelje goste tudi šofer osebnega avtomobila Zdra-vilišča.

Vrelci so bili odkriti leta 1797 in so zaradi svojih izrednih zdravstvenih lastnosti postali kmalu po vsej srednji Evropi znani. Pomembnejše ureditve zdravilišča so bile izvršene leta 1925, nadaljnja modernizacija zdravilišča pa je bila izvršena v obdobju po drugi svetovni vojni.

Uspešne hidrogeološke raziskave vrelnega področja v letih 1957 do 1963 so odkrile izdatne nove vrelce zdravilne termalne vode in omogočile izgradnjo novih modernih zdravstve-nih in kopaliških objektov.

Centralni objekt zdravilišča obsega hotel »Zdraviliški dom« s 120 ležišči, restavracijo s 350 sedeži in sodobno urejeno terapijo. Hotel »Zdraviliški dom« je B kategorije in ima eno- in dvoposteljne sobe s hladno in toplo vodo, tušem in lastnimi sanitarijami.

Restavracija v zgradbi hotela nudi gostom kvalitetne in raznovrstne usluge; poseben poudarek pa je dan pripravljanju dietne hrane in nacio-nalnih jedi.

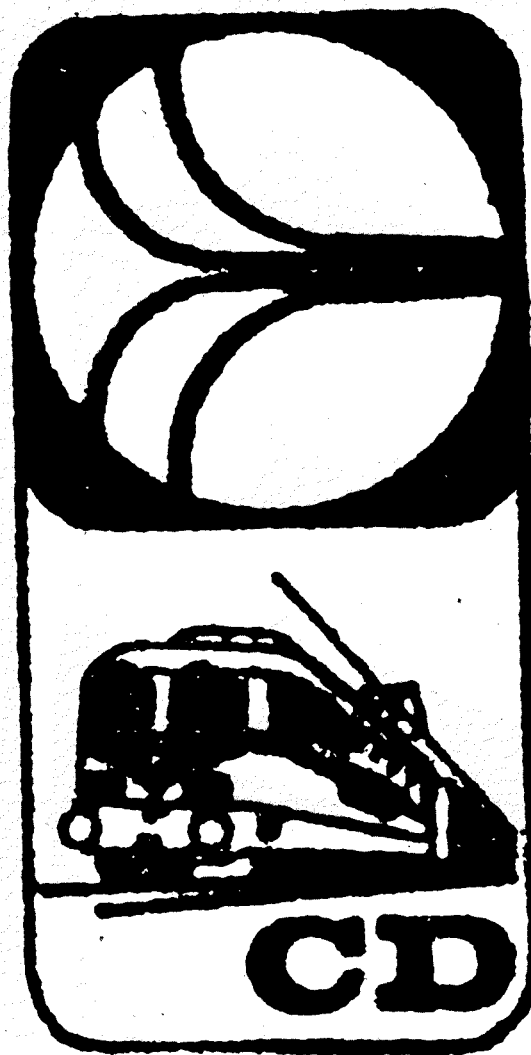
Terapija je zdravstveni objekt, ki je povezan s hotelom, dostopen pa tudi zunanjim gostom. Poleg 2 zdravili-ških ambulant ima terapija laboratorije, elektroterapijo, kabine za razne te-rapevtske postopke, znojilnico, telo-vadnico in zaprt bazen za hidrogi-mnastiko.

Novi hotel »Terme« (300 ležišč) ima poleg modernih restavracij tudi tera-pijo za vse terapevtske postopke, ter pokrit bazen 10 × 25m. V prostorih novega hotelskega kompleksa Terme je prostorna trim dvorana, ter savna s solarijem.

Samo nekaj metrov od centralne zgradbe se nahaja 60 ljubkih bunga-lovov s centralnim gretjem, sanitarija-mi, kopalnicami in priročnimi kuhi-njami.

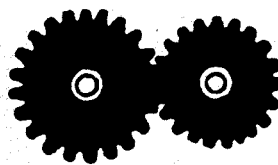
Gostom je na voljo tudi prostor za kampiranje.

ŽELEZNIŠKO GOSPODARSTVO –
CENTRALNE DELAVNICE
LJUBLJANA o. sol. o.

TOZD ZA VZDRŽEVANJE
VOZ

DOBOVA o. sol. o.
68257 DOBOVA, Dobova 53

SPLOŠNO
LIVARSTVO
DOBOVA

68257 DOBOVA

TEL. (068) 68-608

Vlivanje sive litine in barvnih kovin po dostavlje-nih modelih in delovnih načrtih.

tozd **terme čatež**

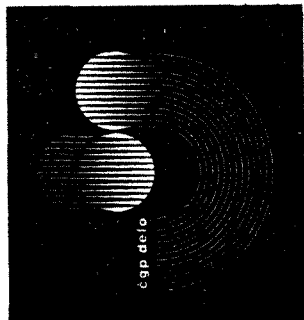
Pravočasno poskrbite za svoje zdravje
Združite prijetno s koristnim
Povežite sistematične preglede z oddihom.

KUPON

PROSIM, POŠLJITE MI INFORMATIVNO GRADIVO IN CENIK STORITEV
NA NASLOV:

TEL. (068) 61-811
TELEX: 35795

ČGP DELO

Časopisno in grafično podjetje
Delo

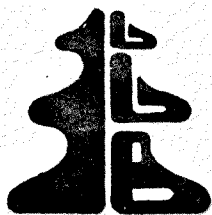
TOZD Tisk časopisov in revij
TOZD Grafična priprava
TOZD Knjižni in komercialni tisk
TOZD Grafična dodelava

61000 LJUBLJANA, Titova cesta 35
p. p. 29
Telefon (061) 315-366
Telex: 31291 yu dtlj

Predstavništvo Beograd:
Moše Pijade 12
Telefon (011) 336-094 in 335-089

Dejavnost TOZD

- stavljenje (foto, lino, mono), izdelava enobarvnih in večbarvnih filmov in klišejev
- roto-ofset časopisni in revijalni tisk
- ofset in knjigotisk (eno in večbarvni)
- grafična dodelava (knjigovoznica)

GOZDNO GOSPODARSTVO BREŽICE n. sol. o.

68250 BREŽICE ŠENTLENART 12

POŠTNI PREDAL 39 • TELEFON H. C. 72-050, 72-051 •
TELEFON KOMERCIJALA 72-294 • ŽIRO RAČ. PRI SDK
BREŽICE 51620-601-10259

KOMUNALNO IN OBRTNO PODJETJE BREŽICE

Naročam
tednik

tv-15 naš
TOVARIS

Ime in priimek _____

Ulica, hišna št. _____

Kraj _____ Pošta _____

podpis _____

IVAN MALNAR

V taborišču na Rabu

1

Ivan Malnar

V nadaljevanju bomo objavljali zapis Ivana Malnarja o življenju v taborišču na Rabu. Ivan Malnar se je rodil 1919. leta v vasi Donji Žagari v občini Čabar. Oče je bil Hrvat, mati pa Julijana Šercer, teta narodnega heroja Ljuba Šercerja. Družina je bila številna, ukvarjali pa so se s kmetijstvom. Ob padcu stare Ju-

goslavije je bil v vojski v Vojvodini, vendar se je izognil ujetništvu in se srečno vrnil domov. Skupaj s številnimi Čabranci, Hrvati in Slovenci je bil poleti 1942. interniran na otok Rab, kasneje pa je okusil še italijanski taborišči v Trevisu in Palmanovi. Po kapitulaciji Italije se je prek Gorice, Logatca in Cerknice vrnil na požgano domačijo in se že po mesecu dni vključil v 1. brigado 8. kordunske udarne divizije. Udeležil se je bojev v okolici Karlovca, Siska, Petrinje, Cazina in Bihača. Dne 7. 11. 1944 je bil pri Cazinu ranjen in se je zdravil v partizanski bolnišnici na Petrovi gori. Vojno je končal kot zastavnik v bojih za osvoboditev Ilirske Bistrice.

Ivan Malnar je komunist od leta 1944. Po vojni je ostal v aktivni vojaški službi do leta 1969. Dosegel je popolkovniški čin. Sedaj živi kot upokojenec na Reki.

Pričujoči sestavki so del širšega zapisa pod naslovom »Življenje v fašističnih taboriščih Italije 1942/43.« Avtor o svojih motivih za pisanje pravi takole: »Kot je poznano, je šlo skozi zlogalsno taborišče na Rabu okoli 15 tisoč otrok in odraslih. Toda od preživelih internirancev nihče ne govori rad o življenju in lakoti na otoku, še manj piše. Vsaka misel na taborišče jih stari. Vendar je to del naše zgodovine in NOB, ki jo je treba evidentirati in zapisati. Generacija preživelih hitro umira in kaj kmalu ne bo več prič, ki bi z živo pripovedjo mladini prikazale nečloveško trpljenje naših ljudi v fašističnih taboriščih. Če bi bilo tako, prihodnje generacije ne bi o tem nič vedele in to bi bila velika moralna škoda.«

Prvi meseci v taborišču

Dne 30. julija 1942 je ladja Kosovo z nami na palubi pristala na otoku Rabu. Pregnanci iz Gorskega kotarja, med njimi množica Čabrancev, so se v kratkem času morali navaditi na mnoge stvari. Navaditi so se morali na do zob oborožene straže, na bodoče žico, na življenje v šotorih, na vročino in mraz, na lakoto. Navaditi so se morali na umiranje in brezup, ki je bil včasih hujši od glada.

Šest nas je bilo, ko so nam dodelili pribor za postavitev šotora. S pomočjo sotrpinov iz okolice Metlike, Črnomlja in Novega mesta, ki so bili tu že pred nami, smo okoli 18. ure razpeli platneno streho. Pod njo smo se za dolge mesece naselili: Cvetko Žagar, Josip Janeš in Alojz Kovač iz vasi Mandli ter Ivan Janoš in midva z bratom Albertom iz Dolnjih Zagarjev. Potem se je pričela naša prevzgoja, naše privajanje na vse, s čimer nas je obdarilo italijansko taborišče na Rabu.

Težko je bilo priti do hrane. Tudi takrat, kadar so jo delili. Običajno so v naš sektor prinesli po dva velika kotla. Pri vsakem so bili štirje močni kuharji, izbrani od staroselcev. Po dva sta imela zajemalke na dolgih ročajih. Vpitje in prerivanje je bilo okoli kotlov tako veliko, da kuharji hrane sploh niso mogli deliti. Vse moči so morali uporabiti, da so naredili vsaj malo prostora. Potem so uspeli napolniti nekaj porcij, vendar je bil pritisk takoj spet tako močan, da so bili potisnjeni proč od kotlov. Najbližji taboriščniki so s porcijami grabili po tekočini v kotlih, vendar je mnogi niso niti okusili, ker so jih v strahoviti gneči podrli na tla ali pa so jo polili. Kuharji so se zbrali in začeli čistiti teren. Ker so bili tepeni, so zajemalke uporabili kot orožje in začeli s silo udarjati po bližnjih glavah. Sam sem zaman poskušal priti do jedade. Ves pretolčen in zbit sem se umaknil na stran in na bregu opazil skupino vojakov in karabinerjev z značilnimi kapami. Vmes so bili tudi oficirji. Opazovali so metez in se glasno smejali. Ker kuharji niso mogli narediti reda, so kotle enostavno prevrnili. Od naših je samo Ivanu uspelo dobiti malo juhe. Takih prizorov je bilo v začetku prepolno.

Navaditi smo se morali na žično ograjo. Vse taborišče je bilo opasano s tremi ali štirimi vrstami kolov, visokih 4 ali 5 metrov. Vrste bodoče žice od vrha do tal so bile tako goste, da nisi mogel skozi potisniti niti roke, ne da bi se ranih ob ostrih kovinskih bodicah. Med notranjo in zunanjo vrsto kolov je bila žica tako gosto prepletena, da se miš ni mogla skozi. Na zunanji strani je bila vsakih 50 metrov lesena stražarnica, dovolj visoka, da so stražarji lahko gledali prek ograje. Vsaka tretja je bila višja od ostalih, tako da se je z nje videlo po vsem taborišču. Na njej je bil postavljen težki mitraljez »Breda« s kopico municije, v začetku pa so bili na teh krajih nameščeni tudi reflektorji.

Spoznali smo stranišče. Na severni strani pod nekim zidom je bil 50 metrov dolg rov, globok meter in kakšnega pol metra širok. Sem ter tja je bila prek rova položena deska. Torej stranišče pod milim nebom, kjer so se nemoteno zbirale muhe in raznašale umazanijo. Ni potrebno reči, kako poniževalno je bilo še zlasti za ženske.

Spoznali smo rabsko sonce. Opoldne je bila temperatura kot v peči. Bežali smo iz šotorov in dvigali platno, da bi naredili vsaj malo prepriha. Sfor je bil tako vroč, da je zaudarjalo po stopljeni gumi. Josip in Albert sta se pritoževala, da ju strahovito boli glava. Kako tudi ne! »Še možgani se nam bodo scvrli,« je komentiral Ivan. Legli smo na zelmjo, da bi bili čimdlje od razbeljenega platna. Zazeleli smo si vsaj malo vetra, da bi lažje cihali. Josip se je lotil Cvetka: »Kje je sedaj tista burja, o kateri si toliko pripovedoval! Tole je Primorje, burje pa ni nikjer!« Cvetko mu je odgovoril: »Počakaj na jesen, če boš takrat še živ.«

Tudi naslednje dni je bilo zelo vroče. V taborišču ni bilo nobenega drevja ali sence, kamor bi se lahko zatekli. Prisiljeni smo bili tčati v šotorih. Če smo sedeli, smo se z glavami dotikali vroče šotorske strehe. Če smo legli, smo bili tako nagneten, da nam je bilo še bolj vroče. Iz vsake odprtine v koži je polzel znoj. Izgubljali smo vodo iz telesa, vode za pitje pa ni bilo. Prek kuharjev smo zvedeli, da bodo vojaki pred kuhinjo vsak dan pripeljali cisterno vode. Nekega dne ob 13. uri se je cisterna resnično pojavila. Spet so ljudje navalili in tisti najmočnejši so bili med prvimi. Tudi med njimi je bilo toliko pretepov in prerivanja, da je bila večina vode razlita. Tega dne verjetno 80 odstotkov ljudi v taborišču ni okusilo niti kapljice. Podobno je bilo tudi v naslednjih dneh.

Se večje težave so bile z vodo za umivanje. Taborišče je bilo narejeno na hitro. Samo nekaj barak ob žici je imelo vodovod, vendar v letu 1942 voda še ni tekla. Prali in umivali smo se lahko samo, če je padal dež. V prvih letnih mesecih, ko je bilo še toplo, smo med plohami slekli obleko, šli na prosto, z rokami lovili kaplje in tako umivali preznojena telesa. Spodnje perilo smo prali na isti način, potem pa smo ga razegnili prek šotorov, da se je posušilo. To je bila vsa higiena, ki smo si jo lahko privoščili. Ko pa je postalo hladneje in smo bili zaradi slabe hrane že izčrpani, se niti za tako higieno ni nihče več zmenil. Tedaj je tudi žeja prenehala. Dovolj tekočine smo prejeli za hrano in tako vsaj tega problema ni bilo več.

Pomanjkanje vode je najbolj prizadelo ženske, posebej tiste z majhnimi otroki. Pomagale so si z dežjem, kolikor so mogle. Ostanke perila so pomakale v juho in tako brisale otroke. Tudi zaradi pomanjkanja snage so bili otroci prve žrtve taborišča na Rabu.

Hudo smo trpeli zaradi pomanjkanja novic. Na pisma nismo dobivali odgovorov. Ko so prihajali novi pregnanci, smo na vsak način hoteli priti do novic iz domačih krajev. Te so si bile zelo nasprotujoče. Slišali smo, da je del naših sorodnikov in znancev še doma, drugi so nam pravili, da so naše vasi požgane in da so preostalo prebivalstvo preselili v Italijo, zopet tretji so govorili, da vasi niso požgane, da pa so Italijani ljudi odgnali v Plešče in se tam močno utrdili. Po vsem tem nismo vedeli, komu naj verjamemo. Tudi komendant taborišča in krški škof položaja nista pojasnila.

Se nadaljuje

ILIRSKA BISTRICA

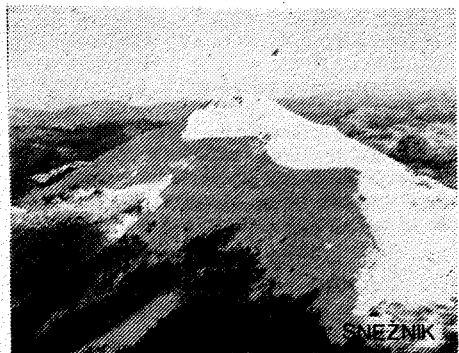
Devetič na Snežnik

Ze prihodnji teden 12. in 13. marca se bodo zgrnile množice planincev, ljubiteljev gora pa tudi borcev Istrskega odreda in drugih na pri-
ljubljen, čeprav zasnežen vrh Snežnika.

Pohodi na ta izjemno vrh slovenskega Krasa so postali že tradicionalni, kar potrjuje podatek, da se je vseh dosedanjih osem vzponov udeležilo že prek 15.000 obiskovalcev. Zimska narava, privlačna gora, pa preizkus volje in vzdržljivosti izzivajo v udeleženceh željo po zimskem naskoku na Snežnik.

Spominski pohod, ki ga organizirajo ilirskobistriški planinci v sodelovanju z mnogimi društvi, organizacijami in delovnimi kolektivi na bistrskem, je vsako leto posvečen spomenu na boje Istrskega odreda na pobočjih Snežnika in pod njim. Odbor Istrskega odreda pa je tudi stalni pokrovitelj te prireditve skupaj z delovnim kolektivom ČZP Primorske novice. Kot soorganizator se letos pojavlja tudi Partizanski taborniški odred Snežniških ruševcev, ki v tem letu proslavlja 30-letnico delovanja.

Zima je tudi letos natrosila obilo snega in na pohodu na Snežnik ta zimski čar ne bo izostal. Sneg je trd in primeren za hojo. Obiskovalcem organizatorji svetujejo močno obutev, toplo zimsko obleko pa tudi smučarske palice bodo pri hoji v veliko pomoč. Organiziranim skupinam svetuje organizator udeležbo že v soboto, 12. marca, da ne bi bilo v nedeljo prevelike gneče.

Ker bo mnogo posameznikov prišlo do Ilirske Bistrice z rednim vlakom ali avtobusom, bodo od Ilirske Bistrice do Sviščakov, izhodišča vzpona na Snežnik, vozili organizirani avtobusi oba jutra med 7. in 8. uro izpred kmetijske zadruge.

V nedeljo, 13. marca, bo na Velikem Snežniku ob 11.30 kratka spominska slovesnost, s katere bodo smučarji ponesli spominski venec cvetja na smučeh na Sviščake k spomeniku padlim junakom na področju Snežnika.

Organizator bo tudi letos beležil udeležbo pohodnikov. Zato bodo vsi udeleženci pohoda na Sviščakih ob vstopu na snežniško gaz prejeli evidenčne kartone, potrdili jih bodo na vrhu in jih oddali spet na Sviščakih na vpisnih mestih, v tamkajšnjih počitniških hišicah, kjer bodo udeleženci za tretji, peti in osmi vzpon prejeli posebne značke.

Drobno darilce pripravljajo organizatorji tudi vsem udeležencem vzpona skupaj z voščilom ob prazniku žena. Posebno darilo pa namenljajo zopet najstarejši udeleženci zimskega vzpona. Tudi letos bo delovala snežniška pošta s posebnim priložnostnim poštnim žigom, ki še vedno velja za najvišjo zimsko pošto v Jugoslaviji.

Organizatorji se bodo tudi letos trudili, da bi bil vzpon dovolj varen, pripravili bodo gaz, označili traso, da ne bo prevelikih naporov, postavili še marsikaj, da bo pohod na Snežnik prijeten in enkraten. Vendar pozivajo vse udeležence, da najprej poskrbijo sami za svojo varnost in z morebitnim samovoljnim izstopanjem iz predvidene trase ne povzročajo neprijetnosti.

VOJKO ČELIGOJ

NAZARJE

Pri tabornikih

Taborniki odreda Savinjskih partizanov smo se 24. decembra zbrali na redni letni volilno-programski konferenci. Na svoj zbor, ki smo ga imeli v lepih prostorih delavskega doma Nazarje, smo se dobro pripravili.

V mesecu oktobru so imeli redne letne konference vse delovne enote. Na teh zborih smo ugotovili številčno stanje, izbrali ali potrdili smo vodnike in vodstvo čet od starešin, ki so družbenopolitični delavci v KS, do načelnikov, tajnikov, blagajnikov, gospodarjev, ekonomov, propagandistov. Vse enote imajo dobra vodstva.

Vse tri enote (Mozirje, Nazarje, Retica) so izbrale svoje delegacije v konferenco OSO – Mozirje in Retica po 10 članov, Nazarje pa 14 članov. Tako smo delegati (in tudi drugi taborniki) najprej dvignili pred domom zastave ob petju himne, kakor taborniki to vedno delamo.

Po izvolitvi delovnega predsedstva smo podali poročila o delu med majem in decembrom. Ugotovili smo, da je bilo kljub sorazmerno manj akcij kot prejšnja leta zelo pomembno, saj smo uredili svoje vrste in pripravili temelje za nadaljnje delo.

V drugem delu pa smo izbrali novo vodstvo odreda (ki pa ni bistveno drugačno kot sedaj), nato pa smo sprejeli še program dela za daljše obdobje. Dógovorili smo se, da poročila in programe izdamo v 1. številki našega biltena Sume-nje. Do 21. aprila, dneva tabornikov, pa se bomo trudili pridobiti odredov prapor.

SVARUN

DRAMLJE

Spomin na pohod 14. divizije

Že več let zapored Planinsko društvo Dramlje organizira pohod po poteh 14. divizije Dramlje-Ziče. Pohod je enodneven, primeren tudi za pionirje. Organiziran je v spomin na 14. februar 1944, ko je 14. divizija zasedla Dramlje in se skušala odpočiti na območju Zgornje Slemene in okoliških vasi. V monografiji Bračičeve brigade so borci dali vse priznanje prebivalcem teh vasi, saj so z njimi delili zadnji krompir in zadnji kos suhega sadja.

Pohodniki so se zbrali v soboto, 12. februarja, v osnovni šoli na Dramljah, prisluhnili posnetku govora Franca Filipiča, ki je prejšnji dan ob odprtju razstave o življenju in delu Miloša Zidanška spregovoril o tem narodnem heroju, ki se je rodil v bližini Dramelj. Se ne bi mogla združiti odprtje razstave in pohod?

V avli šole so si pohodniki ogledali razstavo. Nato je kolona krenila proti rojstni hiši Miloša Zidanška in naprej v Zgornjo Slemeno. Tam so si v dnevnike poti odtisnili prvi žig »Konjiške planinske poti ob spomenikih NOB.« Pot jih je vodila do samostana Ziče. Poklonili so se Milenu Kneževiču, komandantu 13. udarne brigade Mirka Bračiča, ki je bil na tem področju hudo ranjen 25. 4. 1945. Pohod se je končal ob grobu komandanta v Spitaliču.

Kljub temu, da je bilo v petek izredno slabo vreme, se je pohoda udeležilo več kot sto pohodnikov, ki so v prelepem sončnem dopoldnevu stopali svojem cilju naproti.

Vse kaže na to, da je PD Dramlje pri organizaciji pohoda osamljeno. Pogrešamo udeležbo mladine iz občine Sentjur pri Celju, čeprav je pohod v njihovi občini. Pohodniki se sprašujemo, kje so družbenopolitične organizacije občine in kraja? Vsako leto je bila največja udeležba iz Savinjske doline, letos so se pohodnikom pridružili planinci iz Celja, Maribora, Ptuj in od drugod. Tudi planinska skupina iz Cinkarne je svoje pionirje-planince popeljala na pohod. Sprašujemo se, bo ta pohod kdaj dobil takšen pomen, kot ga ima recimo Stol, Porezen. Res je, da je ta pohod lažji, manj atraktiven, pa vendar obuja spomin na enega največjih podvigov slovenske vojske, na pohod 14. divizije.

FRANC JEŽOVNIK

LOKVE

Množična prireditev

Letošnje prireditve tradicionalnega, tokrat že 18. pohoda po smučinah 9. korpusa se je udeležilo več sto ljubiteljev hoje v naravi. Na osrednji slovesnosti, ki je bila pred hotelom Poldanovec na Lokvah, udeležili so se številni preživeli borci 9. korpusa, je spregovoril polkovnik Ignac Stibilj, delegacije pa so odnesle vence k spominskim obeležjem.

JANI ALIČ

PREVALJE

Marljiva prizadevnost

Pododbor kurirjev za Koroško je že nekaj let med zelo delavnimi. Vsakokrat člani, prek njih pa tudi drugi sodelujejo pri kurirski poti, ob dnevu mladosti pa obiščejo obmejno Koprivno, kjer je osnovna šola s pionirskim odredom K-10, nad katerim imajo pokroviteljstvo. Teh srečanj se tamkajšnji učenci in tudi domačini še kako razveselijo.

Ob deseti obletnici obstoja tega odreda je bilo še posebej slovesno. Prisrčne slovesnosti so se udeležili kurirji in borci vseh štirih koroških občin in iz zamejske Koroške. Predstavniki trgovskih podjetij Centromerur, Slovenija-Sport, Emona in ZRVS občine Ljubljana-Bežigrad pa so jih obdarili s knjižnimi in drugimi praktičnimi darili.

V zadnjem času tvorno sodelujejo s Koroškim pokrajinskim muzejem revolucije in Slovenjem Gradcu, zlasti pri zbiranju gradiva o kurirskih postajah. Ob tem si še kako prizadevajo, da bi skupaj z odborom Koroških partizanov ne samo ustvarili še večjo medsebojno sodelovanje, temveč zbrali čimveč podatkov o posameznih kurirskih postajah.

V letošnjem letu nameravajo s pomočjo družbenopolitičnih organizacij odkriti v Dovžah in v Turški vasi dvoje spominskih obeležij. Poleg tega sodelujejo še v raznih družbenopolitičnih organizacijah in društvih, kjer imajo kurirji razne zadolžitve. Pri tem so še kako marljivi in prizadevni, kar se seveda tudi pozna v njihovih okoljih.

DRAGO MIKLAVEC

Člani pododpora kurirjev za Koroško v domu upokojencev na Prevaljah

Vabila

Odbor skupnosti borcev 30. divizije sklicuje zbor skupnosti borcev 30. divizije v Postojni v hotelu Predjama dne 26. marca ob 11. uri.

Poleg delegacij enot in brigad divizije vabimo vse borce in borke na tovariško srečanje, ki bo nadaljevalo po delovnem delu zbora.

Vabljeni so borci in borke štaba in prištabnih enot 17., 18., 19. in 20. brigade »Tržaške«, kakor tudi artilerije 9. korpusa (ADK) in Mornariškega odreda.

Odbor skupnosti borcev 30. divizije

★

Minilo je 40 let od 3. marca 1943, ko so fašisti požgali vas Kazlje ter nečloveško mučili in ustrelili štiri vaščane: Stanislava Pupisa, Franca Pupisa, Vojka Vrana in Pavla Vrana.

V spomin na ta dan bomo v Kazljah v nedeljo, 6. 3. 1983 ob 14. uri odkrili spomenik.

Vabimo vas, da s svojo navzočnostjo prispevate k slovesnosti prireditve.

Odbor ZO NOV Kazlje
IO za postavitev
spominskega obeležja

★

Partizanske smučine – Cerkno '45

Organizacijski odbor Partizanske smučine Cerkno '45 in družbenopolitične organizacije Cerkna vabijo borke in borce-smučarje na tradicionalno tovariško srečanje in smučarsko tekmo, ki bo na urejenih terenih novega smučarskega centra na Črni vrhu nad Cerknom.

V soboto, 12. marca, ob 8.30 bo otvoritev in tekmovalna v biatlonu, štafeti in veleslalomu za pripadnike JLA in UNZ in v biatlonu za slovenski pokal, ob 18. uri bo partizanski miting v osnovni šoli Spomenik NOB v Cerknem, nato pa družabni večer v hotelu Eta v Cerknem.

V nedeljo, 13. marca, ob 8. uri bodo tekmovalna v patrolnim teku za pripadnike JLA, ob 10. uri pa v tekih in veleslalomu za borke in borce ter veleslalom za cibernice za kategorizacijo.

Prireditve bo posvečena 40-letnici ustanovitve 9. korpusa NOV in POJ in obletnici prvih partizanskih smučarskih tekem, ki so bile 20. in 21. januarja 1945, v Cerknem.

Skupen odhod borcev – smučarjev z avtobusom bo v nedeljo, 13. marca ob 6. uri iz Ljubljane s Trga osvoboditve (pred Univerzo), iz Kranja izpred hotela Creina ob 6.30 in iz Škofje Loke izpred hotela Transturnist ob 7. uri. Avtobus bo peljal vse udeležence prek Cerknega na smučišče na Črni vrh in nazaj. Partizansko Cerkno vas pričakuje!

★

Ljubljanska sekcija Briško – beneškega odreda prireja v soboto, 12. 3. 1983, ob 17. uri v Domu JLA družabno srečanje, na katerega vabimo vse borce in aktiviste BBO, 17. brigade Simona Gregorčiča, Gradnikove brigade in Kobariškega vojnega področja.

Pripravljalni odbor

Obvestili

40 let bitke v Jelenovem žlebu

Poziv Gubčevi in Cankarjevi brigadi

Ob praznovanju 40. obletnice slavne zmage Gubčeve in Cankarjeve brigade nad italijansko vojsko v Jelenovem žlebu bo občina Ribnica organizirala 26. marca 1983 ob 13. uri v Jelenovem žlebu proslavo s srečanjem borcev teh brigad, mladine, vojakov in drugih. Vsem borce, ki so bili 26. marca 1943 v teh brigadah, bo občina Ribnica podelila posebne spominske značke na to zmago, zato naj se jih čim več udeleži te proslave.

Ker odbora skupnosti borcev Gubčeve in Cankarjeve brigade nameravata organizirati prevoz iz Ljubljane z avtobusom proti plačilu, prosimo, da se pisмено prijavite z natančnim naslovom navedenima odboroma Ljubljana, Vrtača 11. Odhod avtobusov iz Ljubljane bo 26. marca 1983 ob 7.15 izpred Univerze na trgu OF.

Odbora skupnosti borcev
Gubčeve in Cankarjeve brigade

★

Vse borce 7. SNOUB Franceta Prešerna, ki so spremenili svoje bivališče ali naslov stalnega bivališča, le teh je približno okoli 150, prosimo, da naj čimprej pošljejo nov naslov. Naš naslov je: OO ZZB NOV KRANJ, odbor skupnosti borcev 7. SNOUB Franceta Prešerna, Kranj, Trg revolucije 1.

Prešernovce stalno živeče v Ljubljani, obveščamo, da bo prvi sestanek na novo ustanovljenega aktivna borcev brigade 9. marca ob 17. uri v restavraciji Slamič, govorili bomo o delu aktivna in pripravi na 40-letnico ustanovitve brigade, ki bo 26. junija 1983 v Zireh.

Odbor skupnosti
Prešernove brigade

Poizvedba

Josip I. Pleko iz Dubrovnika pripravlja monografijo o Mjetskem odredu. Njegov soborec v tej enoti je bil tudi Janez Potočnik, ki je bil radiotelegrafist. Kasneje so ga menda ujeli Nemci. Videli pa so ga tudi v Splitu z oficirskim činom. Če je še živ, naj se oglasi na naslov Josip I. Pleko, Bulevar Lenjina 5, 50000 Dubrovnik.

PRAVNI SVETOVALEC

S. Ž. Lj. Sem VVI 6. skupine, imam poškodovano hrbtenico in težko hodim. Dobil sem regres za nakup avtomobila, oproščen sem plačila cestne takse. Ali lahko dobim nalepico za prosto parkiranje?

Odgovor: Po zakonu o varnosti cestnega prometa smejo invalidni vozniki ustavljati ali parkirati vozilo na krajih, kjer sicer to ni dovoljeno, če tako ustavljeno ali parkirano vozilo ne predstavlja nevarnosti za druge udeležence v prometu. Tako vozilo mora biti označeno s posebnim znakom, ki ga je treba namestiti v notranjosti vozila na desni strani vetrobranskega stekla, in sicer le za čas izjemne ustavitve ali parkiranja. Znak izda upravičencu na njegovo zahtevo za notranje zadeve pristojni organ občine, kjer ima upravičenec stalno ali začasno prebivališče. Prošnji je treba priložiti mnenje invalidske organizacije o upravičenosti za pridobitev znaka.

J. U. O. Lansko leto sem moral oddati konja v zakol zaradi kužne bolezni. Zanj sem dobil veliko manj, kot je dejanska vrednost konja. Prosim za pojasnilo.

Odgovor: Po predpisih je lastnik živali, ki boluje za kakšno v zakonu navedeno kužno boleznijo, dolžan oddati žival v zakol. Za tako žival se izplača odškodnina, če je lastnik takoj naznanil pojav ali sum kužne bolezni in takoj ločil zdravo od bolnih živali, če je bilo opravljeno v določenih časovnih obdobjih preventivno cepljenje in če je izvršil druge predpisane ali določene ukrepe za preprečitev in zatiranje bolezni. Odškodnina se določi po tržni vrednosti živali, oceni jo občinska cenilna komisija. Postopek za odškodnino se začne na zahtevo lastnika, ne po uradni dolžnosti. O odškodnini odloči občinski organ veterinarske inšpekcije. Če z njegovo odločitvijo lastnik zaklane živali ni zadovoljen, lahko v 30 dneh od vročitve odločbe začne postopek za odmero odškodnine pri temeljnem sodišču.

F. Č. R. Radi bi na podlagi novih dokazov obnovili postopek za priznanje dvojne posebne dobe (aktivno in organizirano delo v NOB). Ali res ni mogoče uvesti novega postopka na podlagi novih dejstev in dokazov po preteku 5 let od izdaje prejšnje odločbe?

Odgovor: Po izrečni določbi 3. odstavka 247. čl. statuta Skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja v SR Sloveniji je mogoče zaradi novih dejstev in dokazov začeti nov postopek tako na zavarovanec predlog kakor tudi uradno le v 5 letih od izdaje prejšnje odločbe oziroma sklepa.

V. P. K. Spoznani ste za vojaškega mirnodobnega invalida 5. skupine in vam je priznana posebna invalidnina. Ali in ob kakšnih pogojih ste upravičeni do invalidskega dodatka?

Odgovor: Ker ste vojaški invalid 5. skupine, bi bili ne glede na starost in zmožnost za delo upravičeni do invalidskega dodatka, če niste v delovnem razmerju ali če ne opravljate samostojne poklicne oziroma gospodarske dejavnosti ter če nimate sami in vaši družinski član takih rednih dohodkov, ki bi presegali 70 odstotkov mejnega zneska najnižjih pokojninskih prejemkov, ki ga določi Skupnost pokojninskega in invalidskega zavarovanja v SR Sloveniji za tekoče leto. Ta mejni znesek znaša od 1. 1. 1983 dalje 7.520 din.

A. V. S. Ste lastnik stanovanja. Uporabnik tega stanovanja je brez vaše vednosti in soglasja preuredil stanovanjske prostore in njihovo opremo. Ali lahko zahtevate od njega, da vzpostavi prejšnje stanje?

Odgovor: Po izrečni določbi 2. odstavka 29. čl. zakona o stanovanjskih razmerjih brez soglasja lastnika ni mogoče izvrševati sprememb v stanovanjskih prostorih ter opremi in napravah v stanovanjih, ki so v lasti občane. Zato tudi v vašem primeru uživale pravice do uporabe stanovanja, katerega lastnik ste, brez vašega soglasja ni bil upravičen izvršiti številnih sprememb v stanovanju, ki jih navajate. Upravičeni ste od njega zahtevati vzpostavitev prejšnjega stanja, pa tudi povrnitev morebitne škode.

Katica Jurančič

Decembra lani smo se na slivniškem pokopališču pri Mariboru poslovili od Katice Jurančič. Rodila se je pred 73 leti v Rogozi na Dravskem polju. Leta 1943 je navezala prve stike z OF in tako tudi spoznala njene cilje. Zavestno se je vključila v osvobodilni boj, s skromnostjo in skromno materialno pomočjo je prispevala vse, kar je ob številni družini premogla. Za zasluge v NOB je prejela medaljo.

Jakob Tratnik

Na kamniških žalah smo se septembra lani poslovili od Jakoba Tratnika, rojenega leta 1917 v Novi Stitici. Leta 1943 je bil prisilno mobiliziran v nemško vojsko. Aprila 1944 je pobegnil in se priključil NOV. Bil je borec Šlandrove brigade. Od oktobra leta 1944 je bil v bolnišnici Podvolovljek v. d. komisarja in je skrbel za ranjence. Za svoje delo je prejel medaljo za hrabrost.

Ljuba Berce

Oktobra lani je umrla učiteljica Ljuba Berce. Okupator je Berce tovarno družino izselil iz Ljutomer na Hrvaško. Tu se je začela trnova pot zanjo, za sina in moža, ki se je že prej priključil partizanskemu gibanju in je v Našicah izgubil življenje. Ljuba je pot peljala na Kočevsko. Na Kočevskem je pomagala partizanom, bila je članica rajonskega odbora OF Kočevska Reka. Za svoje delo je prejela orden zasluge za narod s srebrnim vencem.

Tone Medved

Februarja lani smo se na šmarnem pokopališču pri Slovenj Gradcu poslovili od borca Zidanškove brigade, Toneta Medveda, rojenega leta 1921 v Bukovski vasi. V NOV je stopil leta 1944. Bil je hraber borec - mitraljezec. Imel je čin rezervnega kapetana.

Danči Badovinec

Decembra lani smo se na ljubljanskih Žalah poslovili od Dančija Badovinca, borca - kurirja Gubčeve brigade. Rodil se je v Stopičah pri Novem mestu. Star komaj 15 let je vstopil v Gubčovo brigado. Najprej je bil v 2. bataljonu, nato pa kurir v štabu brigade. Po osvoboditvi je nekaj časa delal pri Ozni, nato pa je kmetoval v Apaški dolini. Za zasluge je bil trikrat odlikovan.

Franc Vidič

Januarja je minilo leto, odkar se je v tolimskih planinah smrtno ponesrečil Franc Vidič, podpredsednik ZB NOV Tolmin. Rodil se je leta 1928 v Bodrežu pri Kanalu. Ze spomladi leta 1943 je odšel k partizanom skupaj s sestrami in drugimi domačini. Čeprav je bil star šele 15 let, se je hrabro bojeval po Dolenjskem in Primorskem kot borec Gradnikove brigade. Proti koncu leta 1944 je prevzel dolžnosti člana VOS. Bil je večkrat odlikovan.

Franc Božič

Decembra lani smo se na pokopališču v Vrabčah pri Zagrebu poslovili od Franca Božiča iz Frluge pri Prušnji vasi. Ze leta 1942 je postal skojec. Kljub številnim ofenzivam ni nikoli klonil in tudi nobena naloga mu ni bila pretežka.

Roža Sander

V Mariboru smo se junija lani poslovili od Rože Sander, rojene leta 1908 v Pulju. Ze leta 1941 je bila zaprta v vojašnici v Ljubljani. Od septembra 1941. leta je bila v Kočevskem bataljonu kurirka in obveščevalka, od leta 1943 pa borka Levstikove brigade. Za zasluge v NOB je prejela dve odlikovanji.

Marija Starc

V Ribnici smo se poslovili od Marije Starc, rojene 1909. leta v Nemški vasi. Prišla je vojna in z njo skrbi, saj je bilo treba zbirati hrano za vojsko. Njena hiša je bila vedno odprta partizanom. Za svoje delo je bila odlikovana z redom zaslug za narod. Aktivna je bila tudi v organizaciji AFZ.

Marica Vendramin

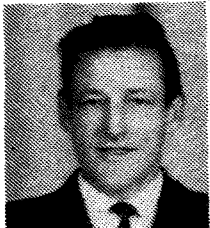
Belinjarjeva Marica iz Kromberka pri Novi Gorici je bila rojena leta 1927. Bila je aktivna članica mladinske organizacije v Kromberku. Skupaj s sestro je bila aretirana in odpeljana v taborišče Auschwitz. Pred upokojitvijo je delala v Zavarovalni skupnosti Triglav.

Roža Neveršnik

Novembra lani smo se poslovili od Rozike Neveršnik, ki se je rodila v Dolici leta 1923. Za NOB je začela delati leta 1941 in vzdrževala je zvezo med prvimi borci Pohorskega bataljona. Leta 1942 je bila izdana na izpust in je prišla v Maribor. Po nekaj mesecih so jo izpustili in naprej je delala za NOB. Bila je aktivna družbenopolitična delavka, za kar je prejela plaketo OF. Za delo med NOB je bila trikrat odlikovana.

Otilija Megla

Na pokopališču v Tomažu pri Ormožu smo se poslovili od Megličeve, matere narodnega heroja Vinka Megliča. Vedno je bila pripravljena sodelovati in je opravila marsikatero zahtevno kurirsko nalogo. Zaradi njene napredne usmerjenosti jo je okupator preganjal, zasliševal in zapiral. Nekaj metrov pred domačo hišo ji je ubil sina Vinka. To veliko mater bomo ohranili v trajnem spominu.

Zvonko Švajgl

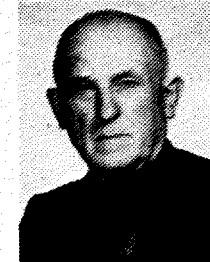
Na pokopališču v Kočevju smo se septembra lani poslovili od Zvonka Švajgla, aktivista OF in borca Prešernove brigade. Rodil se je leta 1927 v Kočevju. Do vstopa k partizanem je bil mladinski aktivist in kurir OF na Rudniku Kočevje. Novembra leta 1943 se ranjenega Nemci ujeli in ga odpeljali v Dachau.

Florjana Rataj

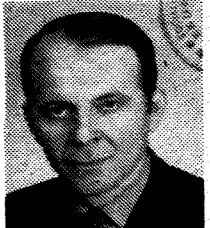
Koroški partizani in krajsani smo se julija lani poslovili od partizanske mame Florjane Rataj. Ves čas NOV je sodelovala in pomagala aktivistom in borcem. Njen dom so partizani imenovali Pri junaku. Domačija je bila izdana in Nemci so jo zažgali. V njej sta zgorela dva partizana. Družino so odpeljali v taborišče. Za delo med NOB je prejela dve odlikovanji.

Ludvik Pregelj

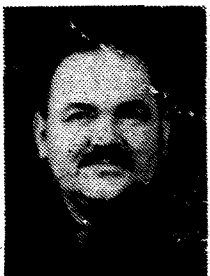
Decembra lani je umrl Ludvik Pregelj, rojen 1901. leta v Podkrajju. Bil je prisilno mobiliziran v posebni bataljon in odpeljan v Afriko. Tam se je opredelil za NOB in postal borec 5. prekomorske brigade. Za zasluge v NOV je bil odlikovan.

Franc Ošlak

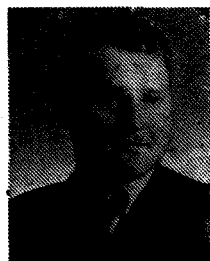
Oktobra lani smo se na pokopališču v Dolici pri Misljini poslovili od Franca Ošlaka, člana ZB in aktivista NOB. Rodil se je v Dolici pred 77 leti. Vojna ga je zatekla pri vojakih in prišel je v nemško ujetništvo. Leta 1943 se je vrnil in se takoj vključil v NOB. Delal je na terenu kot obveščevalec. Bil je odlikovan.

Karel Colnar

Rodil se je leta 1919 v Slovenskem Kužlju ob Kolpi. Razpad stare Jugoslavije je dočkal v bivši jugoslovanski vojski. Spomladi leta 1942 je postal aktivist OF za področje kolpske doline in leta 1943 je stopil v Levstikovo brigado. Ze po nekaj dneh so ranjenega ujeli in odpeljali v taborišče Dachau. Bil je odlikovan. Od njega smo se poslovili marca lani.

Drago Kobe

Novembra lani smo se na pokopališču v Vojni vasi pri Črnomlju poslovili od Draga Kobeta iz Speharjev pri Vinici, borca 9. brigade, vojaškega vojnega invalida in nosilca več odlikovanj. Po kapitulaciji Italije je stopil med partizane. Bil je mitraljezec, leta 1944 je bil ranjen in ostal je invalid. Bil je aktiven družbenopolitični delavec.

Anton Zdolšek

Oktobra lani smo se na pokopališču v Dramljah poslovili od Antona Zdolška, rojenega leta 1912 v M. Dobju pri Dramljah. Od leta 1944 je aktiven in organizirano sodeloval z NOG, bil je sanitetni referent za partizansko bolnišnico Zima, ki je bila v neposredni bližini njegove domačije. Bil je odlikovan.

Karlo Žiberna

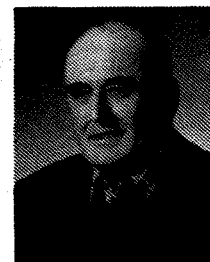
Karlo Žiberna se je rodil leta 1897 v Storjah pri Sežani. Aktivno je sodeloval z OF. Bil je odlikovan z medaljo zasluge za narod in plaketo OF. Od njega smo se poslovili v Divači novembra lani.

Marjan Hočevar

V 63. letu je januarja umrl Marjan Hočevar, rezervni major JLA v pokoju iz Ježice pri Ljubljani. Bil je prvoborec 2. grupe odredov. Bil je medvojni aktivist OF, organizator bojnih skupin, narodne zaščite in organizator množičnih odhodov k partizanem s področja Ježice. Od njega smo se poslovili januarja.

Alojz Čuk

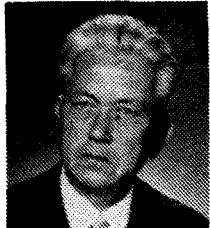
Na pokopališču v Divači smo se septembra lani poslovili od borca NOV Alojza Čuka, rojenega leta 1926 na Občinah pri Trstu.

Pavle Nograšek

Rodil se je leta 1916 v Košicah pri Kamniku. Zaradi podpiranja NOB je bil zaprt v Begunjah. Za NOB je začel delati na terenu leta 1943, v vrste NOV pa je aktivno vstopil avgusta leta 1944. Bil je borec Tomšičeve brigade. Po vrnitvi iz JLA se je aktivno vključil v obnovo porušene domovine. Od njega smo se poslovili avgusta lani v Kamniku.

Albina Mikolj

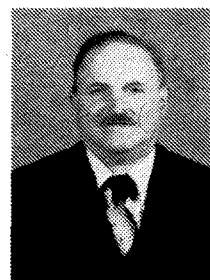
Decembra lani smo se v Izoli poslovili od Albine Mikolj, rojene leta 1927 v vasi Breznica, kjer smo se od nje tudi poslovili. Za NOB je začela delati leta 1943. Bila je skojevka in terenska aktivistka na območju Brkinov.

Franc Kavčič

Decembra lani je v Postojni umrl Franc Kavčič, nosilec partizanske spomenice 1941, borec in komunist. Rodil se je leta 1916 v Slovenski vasi pri Postojni. Takoj po razpadu stare Jugoslavije se je povezal s prvimi aktivisti OF in partizanskimi enotami. Leta 1942 je bil kot aktivist OF izdan in odpeljan v zapore Coroneo v Trst, od tam v Koper, na Reko in v Rim, kjer je bil obsojen na smrt in nato pomiloščen na 30 let zapor. Po kapitulaciji Italije je pobegnil iz zaporov in prišel v rojstni kraj. Takoj je začel delati za OF kot okrožni sekretar. Opravljal je tudi delo obveščevalca točke »A« in druge dolžnosti na okrožju. Po svoji volji je bil leta 1947 demobiliziran iz JLA. Tudi po upokojitvi je bil aktiven družbenopolitični delavec.

Vid Dolenc

Na postojnskem pokopališču smo se decembra lani poslovili od Vida Dolenca, rojenega pred 63 leti v Matejni vasi pri Postojni. Se pred razpadom Italije je bil povezan z NOG in po razpadu se je vključil na terenu kot aktivist. Sredi leta 1944 je odšel v Dolomitski odred in istega leta je bil sprejet v ZKJ. Bil je tudi v zaščitenem bataljonu 9. korpusa, kjer je opravljal razne vojaške in politične dolžnosti. Po osvoboditvi je bil imenovan za političnega komisarja strelskega bataljona vipavskega vojnega področja. Po demobilizaciji iz JLA je opravljal razne vodilne funkcije v gospodarskih organizacijah. Tudi po upokojitvi je ostal aktiven družbenopolitični delavec. Za delo je bil večkrat odlikovan z vojaškimi in državnimi odlikovanji.

Franc Štirn

Decembra lani smo se na pokopališču v Senčurju poslovili od 70-letnega Franca Štirna. Bil je borec NOV in zapornik.

V Benečijo in Rezijo

Po Albertu Jakopiču – Kajtimiru je priredil Jelko Peterneč

17

97. »Prav zaradi tega jim je uspelo, da so nam prizadejali tolikšne izgube in da jih nismo mogli dobiti v pest. Ko smo jih iskali na vrhu, so bili oni v dolini, ko pa smo jih iskali spodaj, so se pojavili v sredi ali pa na vrhu, in to vedno tam, kjer jih nismo pričakovali. Zaradi tega ukazujem, da je treba v vseh takih primerih preiskovati ne samo vrh, ampak tudi sredino in področje tistega območja, kjer so partizanske enote«, je poročal čedadski komandant.

98. Po pohodu v Benečijo je Jaka Avšič predlagal Kajtimirju, da bi prodrli do Rankolane, to je do železnice Treviso-Gemon. Kajtimir je dobil četo tridesetih mož z dvema strojnicama. Z njim je šel tudi Rok. Naloga je bila, da čez Skutnik in Bovec prodrejo v Rezijo in od tam na prog. Meseca julija so se odpravili na pot. Prekoračili so Sočo.

99. Na tej poti je Rok zbolel in so ga s šestimi fanti poslali na Tolminsko. V četi je bil tudi Slavko z Notranjske, izredno borben, požrtvovalen in bister fant. Ker so jih šest poslali nazaj, jih je ostalo v četi le še 25. Toda vsi so bili dobri in pogumni borci. Tudi tedaj niso imeli v četi nobene, ki bi poznal teren, in so si pomagali z zemljevidom in kompasom.

100. V štirih dneh hoje ponoči in podnevi je četa prišla v vzhodni del Režije in se ustavila pri nekaj ovčarjih. Tam sta bila dva Furlana. Verjetno je bil eden celo komunist. Sprva sta se nekoliko ustrašila partizanov, ko pa so se le ti zapletli z njima v pogovor in jima pripovedovala o boju, sta postala zelo prijazna in zaupljiva. Pripovedovala sta o svojem bednem življenju.

101. Živela sta med ovčami in kozami, malo sta tudi oglarila, da sta se lahko preživela. Vsakih šest mesecev sta šla za nekaj dni v dolino, kjer sta prišla v stik z ljudmi. Sicer pa za zgodke po svetu nista nič vedela. Partizani so jima razlagali o boju in bila sta vsa navdušena. Bila sta pripravljena na svojem področju ustanoviti partizansko enoto. Borci sta hranila z vso revščino, ki sta jo premogla.

102. Ti so jima seveda vse plačali, toda lire niso v hribih nič pomenile. Zadržali so se pri ovčarjih dva dni, nato pa krenili dalje proti zahodu. Dospeli so na stezo, ki ji Italijani pravijo »mulatiera«. Četa je hodila po vrhah in se kmalu spustila v dolino. Ob svitu je prišla do neke vasi. Niso vedeli, kje so. Kajtimir je še z enim tovarišem odšel proti vasi. Kakih sto metrov od vasi pa sta se hitro obrnila.

Vloga in aktivnost ZSMS v ohranjanju revolucionarnih izročil

Saj vendar pravimo, da revolucija še traja!

Na seji predsedstva republiške konference ZSMS, ki je bila 17. februarja v Ljubljani, je med drugim tekla beseda tudi o vlogi, ki jo ima, oziroma ki naj jo ima mladinska organizacija pri ohranjanju revolucionarnih izročil. Pri RK ZSMS deluje v ta namen posebna komisija. Vendar pa je kot glavno misel predsednik RK ZSMS Andrej Brvar poudaril, da ohranjanje revolucionarnih tradicij ne sme postati le stvar komisije, ampak stvar celotne mladinske organizacije. O programu komisije za ohranjanje in razvijanje revolucionarnih tradicij v letu 1983 je spregovoril njen predsednik Jože Dežman.

Tik pred novim letom je prišla iz tiskarne knjiga z referati o naprednem mladinskem gibanju, ki so bili predstavljeni na posvetu aprila 1981, v Ljubljani. Komisija predlaga, da občinske konference ZSMS sodelujejo pri prodaji knjige, zbrana sredstva pa uporabijo za vzpodbujanje raziskav in objavljane novih spoznanj o zgodovini naprednega mladinskega gibanja na Slovenskem. Uredniški odbor je pripravljen pripraviti tudi preostale referate z omenjenega posvetovanja za tisk. Pogoj pa je, da odbor nekdanjih mladinskih aktivistov ponovno začne delati po skoraj enoletnem premoru.

»Se vedno imamo vrsto aktivistov,« pravi tovariš Dežman, »ki svojih spominov niso še zapisali. Predlagamo nekaj okroglih miz, na katerih bi sodelovali s svojimi spominskimi zapisi vodilni aktivisti. Teme in seznam vabljenih bi pripravil odbor aktivistov v sodelovanju z raziskovalko Anko Miklavčič v inštitutu za zgodovino delavskega gibanja.«

V založbi Komunist so v letošnji program svoje male knjižice uvrstili tudi brošuro, ki bo izšla ob obletnici ustanovnega kongresa Zveze slovenske mladine v Kočevski reki oktobra letos. Ob obletnici kongresa bodo na RK ZSMS pripravili posvetovanje o odnosu mladine do vrednot revolucije, na katerem bodo sodelovali tudi člani ZSMS, ZPM in strokovnjaki s tega področja. Pripravke pa nameravajo objaviti. Ob priložnosti obletnice ustanovnega kongresa bo Muzej revolucije v Ljubljani pripravil razstavo o mladinskem prostovoljnem delu do nekako leta 1949. Delavci iz muzeja želijo, da se v pripravo razstave vključi tudi mladina.

Skupaj z Zvezo prijateljev mladine so mladinci obudili akcijo zgodovinskih krožkov tudi v srednjih in ne le v osnovnih šolah. Akcija zgodovinskih krožkov za letošnje šolsko leto ima naslov Mladina v izgradnji in obnovi domovine. V sodelovanju s centrom mladinskih delovnih akcij bodo objavili najboljše naloge predvidoma oktobra 1983. Za raziskovalce iz srednjih šol bodo poskušali organizirati raziskovalni tabor v okviru ene od delovnih akcij, ki poteka na področju, kjer so potekale akcije tudi med obnovo. Prav tako so v dogovoru z ZPMS sklenili sodelovati pri letošnji kurirčkovski pošti, z aktivnostmi, ki ne bi bile same sebi namen. Za pohodne enote so pripravili krajše napotke.

Iz progama in pozneje iz razprav je bilo lahko razbrati, da komisija za ohranjanje in razvijanje revolucionarnih tradicij lahko odigra svojo učinkovito vlogo le, če bodo v njenem okviru združeni mladi raziskovalci, umetniški ustvarjalci in drugi mladi ljudje, ki želijo sodelovati pri kritičnem in ustvarjalnem odnosu pri spoznavanju naše revolucije. Samo delegati iz regij v sestavi komisije ne morejo kaj dosti narediti. Komisija tudi ne sme biti zaprta in hoditi neko svojo pot. Sodelovati mora z ustreznimi organi pri RK SZDL, CK ZKS, RS ZSS in seveda RO ZZB NOV. Doslej je mladina, ponekod bolj, drugod manj, že sodelovala, vendar bolj kot izvajalec programov in manj kot pobudnik akcij s tega področja.

V sklepu so zapisali, naj vsaka občinska konferenca mladine prevzame skrb za vzdrževanje enega spomenika NOB v svoji občini, kolikor seveda to že ni njihova naloga in praksa. Vsaka občinska konferenca naj prevzame tudi izvedbo programa ene občinske proslave. Cilj takšnih proslav je, da bi bilo v njih več svežine, več mladinskega, pogumnega in izvirnega. Dogovor o tem naj občinske konference sklenejo s sveti za proslave pri občinski konferenci SZDL. Vsaka inovacija dvigne veliko prahu, zato tudi tu mladina ne bo tako lahko prodrla. Z odločnostjo pa lahko uspe. Ena takih možnosti za republiko bi bila proslava na Koroskem, v kateri bi spomin na Prežihovega Voranca združili s spominom na konferenco v Kreflovem mlinu.

»Nehajmo uničevati dokumente in druga gradiva, ampak jih hranimo

in predajamo muzejem in arhivom,« so vzkliknili mladi na seji. Sklenili so še, da bodo občinske konference ZSMS vzpodbujale raziskovalno dejavnost in pomagale pionirjem, ki bodo iskali gradivo za raziskovalno akcijo. Pripravijo pa naj tudi srečanja mladinskih aktivistov, ki so delali v občini, vsaj od upravne reorganizacije 1962 dalje, zberejo osnovne podatke o njih, kdo so, katere funkcije opravljajo sedaj in katere so opravljali prej. »Saj nazadnje nas zanima, koliko direktorjev pride iz vrst mladinskih aktivistov,« so dejali mladinci.

Vse lepo in prav, obširen program, veliko dela, veliko ljudi... Toda, mar ni nekaj pozabljeno reči? Na to je opozoril Sergej Vošnjak z RO ZZB NOV: »Pri razvijanju tradicij narodnoosvobodilnega boja ne gre za čaščenje, za golo obeleževanje in za proslave. Bolj je pomembno vnašanje vrednot v naš čas in družbeni prostor, v naše družbene spremembe. Le s temi vrednotami, rojenimi v revoluciji, bomo lahko šli naprej, tudi mimo težav. Vsak dan slišimo o krizi v ekonomiki, ne govorimo pa o krizi zavesti, ki pogosto prvo. Poleg materialne moči je bila med NOB potrebna tudi zavest. Danes velikokrat govorimo o neodgovornosti, o sprejemanju zakonov, za katere že vnaprej vemo, da se ne bodo oziroma jih ne bomo izvrševali. Ravno mladi so tisti, polni idej, ki lahko naredijo velik premik, če vrednote vnesejo v svoje življenje in delo. Odnos do družbene lastnine je dejansko prišel na zelo nizko ravestno raven. To pa pomeni nelikvidnost že znotraj in ne šele zunaj. Res, odločili smo se za kolektivno odgovornost, toda znotraj te je odgovornost vsakega posameznika. Oseba odgovornost naj se uveljavlja v najvišji obliki samoupravljanja.

Saj vendar pravimo, da revolucija še traja. Nobe-na revolucija pa ne daje zagotovila za odlikovanje; kvečjemu za izgubo glave. To pa ne pomeni, da ne gremo v revolucijo. Spoprijemati se je treba s staro zakoreninjeno miselnostjo. To, kar je bilo včeraj dobro, je danes lahko že slabo. Toda, to je treba dokazati in iskati boljše.«

Torej, ne le proslave v spomin in opomin naši slavni preteklosti. Tradicije revolucije so naš vsakdan in mi v njem.

Živa Drole

kovinotehna

CELJE, MARIBORSKA 7

- veleprodaja,
- zunanja trgovina
- maloprodaja
- inženiring

Kovinotehna, trgovska organizacija s celovito ponudbo

Krožek za ohranjanje in negovanje tradicij NOB piše:

Na osnovni šoli Ormož-Hardek že drugo leto aktivno in uspešno deluje krožek za ohranjanje in negovanje tradicij NOB, ki ima kar precej zajeten program iz tematike NOB, srečanje z nekdanjimi partizani in aktivisti, obiskovanje obeležij in spomenikov NOB ter sodelovanje z JLA.

Člani krožka zbirajo slikovni material, ki ga redno razstavljajo na zidnih panojih. Ob proslavah sodelujejo pri izvajanju programov.

Posebno veselje imajo z dopisovanjem in sodelovanjem z mornariškim garnizonom iz Rogoznice v Dalmaciji. Razveseljivo je to, da se razvijajo prijateljstvo, bratstvo in enotnost narodov in narodnosti na taki razdalji, kot jo predstavljata Rogoznica in Ormož. Krona vsega tega je obisk delegacij pionirjev pri pripadnikih JMV v Rogoznici.

Novinarski krožek na osnovni šoli Ormož

Na obisku pri JLA

Ob dnevu JLA je bila delegacija pionirjev našega krožka za ohranjanje in negovanje tradicij NOB na sprejeme pri komandantu garnizona v vojašnici »Dušana Kvedra-Tomaža« v Ptuj.

Sprejel nas je starešina, tovariš major, ki nam je razkazal razstavo slik o JLA. V drugi učilnici smo si še ogledali razstavljene otroške risbe na temo dela in življenja v JLA.

Tovariš komendant je v krajšem govoru orisal zgodovinski pomen nastanka JLA in njeno rast v pravo ljudsko

vojsko. Zatem je sprejemal čestitke pionirjev ter se na koncu zadržal še v prisrčnem pogovoru z vsemi navzočimi.

Na sprejemu je povzela besed tudi naša mentorica, ki je opisala naše sodelovanje in dopisovanje z mornariškim garnizonom vojne pošte iz Rogoznice v Dalmaciji.

Glasi aplavz in pohvala tovariša komandanta ptujskega garnizona sta potrdila, da je to lep primer sodelovanja pionirjev in JLA.

MIHEC TURIN, 4. a

Obiskali so nas pripadniki JLA

V zvezi s praznovanjem 41. obletnice rojstva naše JLA so nas obiskali na naši šoli tovariši starešine in vojaki iz ptujskega garnizona.

V počastitev dneva JLA smo pripravili lepo razstavo slikovnega materiala o delu in življenju v JLA in program za slovesno proslavo, na kateri so nastopali pionirji naše šole.

Najbolj zanimivo je bilo izvajanje starešin in vojakov, ki so prikazali ravnanje z orožjem. Učenci so ga lahko vzeli v roke in si ga ogledali.

V pogovoru s pripadniki JLA so pionirji zvedeli marsikaj zanimivega iz življenja in dela vojakov pri obrambi naše domovine.

BOŠTJAN VUZEM, 4. a

Z 20. festivala Kurirček v Mariboru, decembra 1982.

Mladost pod zastavo svobode

S festivala Kurirček v Mariboru so nam poslali nekaj literarnih prispevkov pod naslovom Mladost pod zastavo svobode. Obenem pa so še sporočili, da so se pionirji kar pridno odzvali. Na literarni natečaj je prispelo 364 prispevkov iz 64 osnovnih šol Slovenije in 128 prispevkov iz 22 osnovnih šol iz drugih republik. Žirija je za knjižne nagrade izbrala 40 literarnih prispevkov iz Slovenije in 20 iz drugih republik. Na likovni natečaj v okviru festivala pa je prispelo 876 izdelkov iz 70 osnovnih šol Slovenije in 251 izdelkov iz 11 šol iz drugih republik. Med temi je žirija izbrala za nagrade 44 izdelkov.

Za danes smo izbrali spis Miha Pušlja iz 8.c razreda osnovne šole Prežihov Voranc v Mariboru:

Ali bi tudi jaz zmogel

V roko vzamem knjigo Rdeča pest. Že četrtič jo prebiram. Peter je pravkar splezal skozi okno v svojo sobo in prisluškoval pogovoru Delmonteja in Mare, njegove sestre. Listam dalje. Rdeča pest vdre v Marino kuhinjo in ji grozi s pištolo. Občudujem jih. Kako rad bi jih posnemal. Najbrž je lepo delati za svobodno domovino, se bojevati zanj. Zamislim se...

Oblečen v strgane hlače in zdrapano majico ter s kapo na glavi stopam po gozdu. Komandir Edo mi je dejal, naj bom pazljiv. Povedal je, da so v gozdu Nemci in mi dvakrat zabičal, da moram neopazno mimo njihovega tabora. To je prvič, da so mi naložili takšno nalogo. Jo bom uspešno opravil? Moram! Pošto imam sicer dobro skrito. Listek je v čevlju pod podlogo, vendar me vseeno ne smejo dobiti. Mračni se že. Gozda še ni konec. Zdaj za gledam ogenj sto metrov pod seboj. »Švabi!« me presine. Počakam do teme. Potem se previdno odplazim dalje. Tudi stražo vidim. Da-

leč so, si mislim, ne bodo me videli. Vendar me listje pod nogami izda. »Halt!« zakriči stražar. »Wer ist da?« (Kdo je tukaj?) Spustim se v tek. Strojnica reglja. Tečem naprej. »Joi!« V hrbtu začutim bolečino. Zgrudim se na tla in...

Tema je. Previdno stopam po ulici. Tam je telfonski drog, od katerega pelje žica do sedeža Italijanov, tiste velike vile, ki je ulico naprej. Hitro splezam nanj. Roke se mi tresejo. Bom zmogel? Iz torbice privlečem klešče in: ck, ck – žice so pretrgane. Že se nameravam spustiti z droga, ko zaslišim trde korake in pritajeno govorjenje. Dva Laha. Samo tega je še manjkalo! Gotovo bo eden od njiju zagledal žico, ki je visela s sosednjega droga. In res!

»Kaj pa je to?« osuplo vpraša prvi.

»Nekdo je prerezal žico. Prekleti banditi!«

»Tam!« zatuli eden in pogleda proti meni. Stisnem se k drogu in skušam biti pri miru.

»Saj ni nikogar tam,« odvrne drugi. »Pridi, greva,« po-

Dobili smo pokrovitelja

Po sklepu komande vojne pošte iz Rogoznice v Dalmaciji, da bodo prevzeli pokroviteljstvo nad delom našega krožka, smo se aktivno pripravljali na podpis te listine.

Po poprejšnjih medsebojnih dogovorih je bila izdelana listina z besedilom v hrvaškem in slovenskem jeziku, okrašena z motivi JMV in pionirjev.

Ta listina je izraz obojestranske želje, da razvijamo medsebojno sodelovanje, tovarištvo in prijateljstvo, da gojimo bratstvo in enotnost narodov in narodnosti, skovani v naši socialistični revoluciji, in da negujemo tradicije NOB.

Dne 21. januarja 1983 je bila v komandi vojne pošte v Rogoznici v navzočnosti pripadnikov JMV, starešin in

predstavnikov našega krožka slovesno podpisana ta listina.

Komandant garnizona je v svojih izjavah poudaril pomen sodelovanja, razvijanja tovarištva in prijateljstva med pripadniki oboroženih sil SFRJ in pionirji ter naglasil, da z veseljem in častjo prevzema pokroviteljstvo.

Sledile so zdravice, čestitke, kosilo in ogled slikovnega materiala na stenskem časopisu, ki so ga pripravili pionirji mornarjem. Veliko fotografij pa bo ohranilo ta prisrčen dogodek v trajnem spominu.

MARJETA RITONJA – mentorica krožka za ohranjanje in negovanje tradicij NOB na OŠ Ormož – Hardek

Srečanje s tovarišem Pibernikom

Naš krožek za ohranjanje in negovanje tradicij NOB je povabil v goste tovariša Albina Pibernika – danes pilota inštruktorja iz Ljubljane.

Naše povabilo spada v sklop srečanj z nekdanjimi borci in heroji, ki so bili simbol poguma in vzor junaštva drugim partizanom.

Albin Pibernik-Korčagin je bil najmlajši vojak kragujevskega odreda in Uziške republike, najmlajši borec iz Prve proletarske brigade v mestecu Rudo, soporec vr-

hovnega komandanta TITA in preživeli udeleženec igmanskega pohoda.

Ob svojem obisku nam je pripovedoval svoje spomine iz bojev, o slovitim igmanskem pohodu in o svojih doživetjih s tovarišem TITOM.

Veliko zanimivosti nam je podal v zvezi s svojim poklicem vojaškega pilota in danes kot pilota inštruktorja v civilnem letalstvu.

BOŠTJAN NAJŽAR 4. a

tegne pajdaša za rokav. Od olajšanja roke kar same izpušijo klešče na tla.

»Oh, jaz, neroda,« čisto tiho zaječim. Italijana zaslišita zvok klešč in se obrneta. »Poglej, klešče! Saj sem ti rekel, da je nekdo zgoraj.« Poberem klešče, jih izroči drugemu, nato začne streljati proti meni. Previdno potegnem pištolo, ki mi jo je dal Blisk, iz torbe. Pomerim – in streljati utihnejo.

»Prekleti bandit,« zakriči drugi in me začne obstreljevati. Napoti se na drugo stran droga, da bi me lažje zadel. Izrabim ta trenutek, pomerim in zadenem. Sedaj pa s polno paro navzdol. Stopim v hišni vhod čez cesto, da si malce oddahnem. Pištolo spravim v torbico in se spomnim na klešče. Moram ponje, saj so edine, ki jih imam. Stopim iz skrivališča

in s tem napravim veliko napako. Vojaki, ki so slišali strele in prišli pogledat, kaj se je zgodilo, so me opazili. Če mi najdejo pištolo, sem končal. Skočim nazaj v vhod in tečem čez dvorišče. Samo da pridem do Bliskove hiše, pa sem rešen! Še dvajset metrov, pa me bodo skrili zidovi. Potem bom že kako. Tedaj pridirjajo na dvorišče Lahi in pomerijo name. Še dva metra. Pok! Bolečina! In že stoji Italijan ob meni. Težko diham. Vidim ga v megli, kako iztegne roko, pomeri mi v glavo.

»Ne!« zakričim, a je že prepozno...

Dedek je prišel. Večkrat se pogovarjava o ilegalnem delu med vojno. Danes mu bom povedal, kako sem bil kurir in aktivist. Kar vidim ga, ko se bo smejal: »Oh, Miha, domišljija pa taka.«

Priprave za pohod AVNOJ '83 so že v teku

Štab mladinske pohodne brigade AVNOJ '83 se je že sestal in se domenil za potek priprav na pohod AVNOJ '83. Evidentiranje pohodnikov se bo začelo v marcu, aprila bodo oblikovali predlog širšega vodstva brigade, v maju pa predlog ožjega. Končno bodo sestavili brigado. Maja si bo štab ogledal traso pohoda. Takrat bodo tudi oblikovali predlog idejnopolitičnih, kulturnih in športnih aktivnosti na pohodu. Na brigadni konferenci bodo izvolili vodstvo, sprejeli program dela, razdelili opremo in prikazali tudi filme ter diapozitive s pohodov iz preteklih let. Na podlagi sprejetih programov bodo po seji brigadne konference oblikovali terminski koledar pohoda. Ta bo predvidoma potekal od 2. do 16. julija. Ves čas bo potekala aktivnost za zagotovitev pohodnikov, pripadnikov JLA in predavateljev iz vrst udeležencev pohoda delegacije v letu 1943.

COP pri RK ZSMS

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

Novice iz osnovne šole Ormož-Hardek

Že pred mesecem dni so nam člani krožka za ohranjanje in negovanje tradicij NOB iz osnovne šole Ormož-Hardek poslali skupek prispevkov z željo, da jih objavimo strnjeno, ker bi radi časopis, v katerem bodo zapisane njihove vrstice, poslali svojim pokroviteljem v mornariški garnizon v Dalmacijo za spomin. Zakaj pa jim ne bi ustregli, če se malo potrudimo in za enkrat skrijemo prostor za prispevke iz drugih krajev Slovenije. Mi pa smo hoteli še nekaj več, zato smo tudi odlašali kar mesec dni. Želeli smo jim sporočiti, naj nam pošljejo še kako primerno fotografijo, da bi prispevke polepšali in oplemenitili. Pa, nič! Telefon je večkrat zvonil, toda dlje od telefonistke na šoli ni priklinal, ker je zvezo vedno znova prekinilo. Čas se odmika, pa smo sklenili, da pač objavimo gradivo, ki ga imamo v rokah.

Krožkarje in njihovo tovarišico mentorico Marjeto Ritonja pa pozivamo, da se nam še naprej oglašajo.

Živa

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

Podpis listine o pobratenju

V okviru praznovanja krajevnega praznika KS Dobrna je bila 13. februarja letna konferenca ZZZB NOV Dobrna. Konferenca so se poleg borcev udeležili tudi predstavniki družbenih in političnih organizacij. Med udeleženci te konference smo bili tudi člani novinarskega krožka, ki smo hkrati zastopali pionirski odred 14. divizije Dobrna. Predsednik organizacije ZZZB tovariš Toplikar je začel konferenco in predlagal delovno predsedstvo. Sledila so poročila o delu borčevske organizacije v Dobrni. Najslovesnejši trenutek pa je bil ob podpisu listine o pobratenju z organizacijo ZZZB iz Suhorja. Borci, člani obeh pobratenih organizacij, se bodo pogostejše srečevali in skrbeli, da bomo mladi ohranili revolucionarno izročila NOB.

Ob koncu so sprejeli plan dela za naslednje leto. Povedati moram še to, da je organizacija ZZZB NOV Dobrna dobila ob krajevnem prazniku, ki ga v Dobrni praznujemo 16. februarja, priznanje krajevnega skupnosti.

MATEJ ČERNELČ
novinarski krožek
OŠ. 14. divzije
Dobrna

Literarni večer

Osemnajstega februarja 1950 je umrl naš koroški pisatelj Lovro Kuhar-Prežihov Voranc. Ob obletnici njegove smrti so pri nas na Koroškem številne proslave, pa tudi podelitev Prežihovih in Suhodolčanovih bralnih značk.

Ob tej priložnosti so se nekateri pisatelji zbrali v Kotljah, kraju, ki ga je Voranc tako ljubil. Literarni večer je bil namenjen mladim, ki so osvojili bralno značko.

Kristina Brenkova je ravno za to popoldne napisala sestavek o Prežihovi dediščini. Opisala je pota njegovega življenja, od borne bajte na Preškem vrhu pa do potovanja po Evropi.

Branka Jurca pa je pripravila čisto nekaj drugega. Prebrala nam je odlomek iz knjige »Rodiš se samo enkrat«, ki govori o njenih nesrečnih pegah, ki jih je poskušala odstraniti na vse mogoče načine.

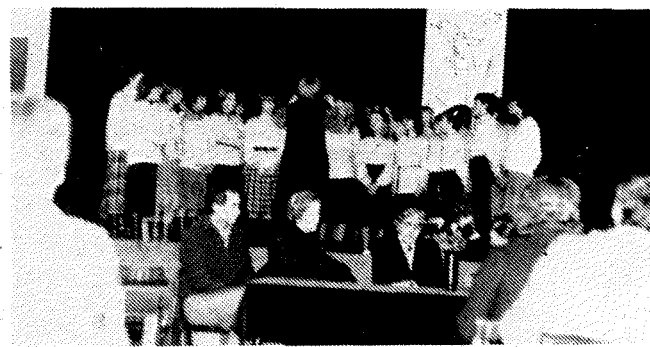
Marija Makarovič ni pisateljica za otroke – piše bolj strokovne knjige. Prav zanimivo nam je pripovedovala o svojih »dogodivščinah« na Strojni, kjer je zbirala gradivo za knjigo »Strojna in Strojanci«.

Pa še Marjan Kolar. Ta nam je prebral svojo humoresko »Človek po JUS-u«.

Bilo je res zanimivo poslušati znane pisatelje.

Škoda le, da so tako poredko podobna srečanja.

VERONIKA PUŠNIK
novinarsko-dopisniški krožek
osnovne šole Prežihovega Voranca
Ravne na Koroškem

Anton Bušljeta-Cveto

»Pogosto se vprašam, ali smo res vse to preživeli«

Pred nekaj dnevi so se odprla vrata našega uredništva in vstopil je srednje visok čokat možakar, z nekoliko osivelimi brki in lasmi. Govoril je tekoče slovensko, le naglas ga je oddajal, da ni naše gore listi. Dejal je, da ga je za obisk v uredništvu spodbudila radijska oddaja »Se pomnite tovariši«, ki je govorila o partizanskih bolnišnicah oziroma sanitetnih postajah na območju Iškega Vintgarja. Beseda je dala besedo in nastal je tale zapis o aktivistu, borcu, vosovcu in povojnem graditelju Antonu Bušljeti.

Izhaja iz Starigrada-Paklenice v Dalmaciji. Kot mlad fant je ostal brez matere in leta 1930 se je podal v svet s trebuhom za kruhom. Nekaj časa je bil na Sušaku, nato pa ga je pot zanesla v Slovenijo, v Ljubljano. Prijel je za vsako delo in vesel je bil, če ga je sploh dobil. Nato pa so se gospodje v kraljevski družini spomnili, da bi bilo dobro postaviti podobno obrambno črto, kot so jo Francozi proti Nemčiji. Začeli so jo graditi in Anton je bil med tistimi srečnejši, ki so jih vzeli za delavce. Vse je delal, kljub temu pa je bil večkrat lačen kot sit. Obrambna črta, ki se je imenovala po poznejšem narodnem izdajalcu Leonu Rupniku, se je počasi gradila, ker je večji del denarja končal v nepravih žepih.

V začetku leta 1941 je delal v štabu za gradnjo Rupnikove črte. Tam je tudi dočkal kapitulacijo kraljeve Jugoslavije. Znova je odšel s trebuhom za kruhom, in to v Tržič. Tam ga je Stane Bečan počasi začel nago-varjati za delo in pripovedoval mu je o osvobodilnem boju in revoluciji. Začutil je, da je to tudi njegova stvar in vse bolj je pomagal narodnoosvobodilnemu gibanju. Nekega dne so ga poslali, naj gre v sosednjo vas iskat pištole za partizane. Res je odšel k tistemu človeku, kot so mu naročili. Ko je prišel k njemu, se je začel izgovarjati, da so mu jih ukradli. Anton se je obrnil in odšel. Kasneje ga je postalo strah, da ga ne bi možakar izdal. Začel se je izogibati tistega konca. Nato je odšel na Jesenice in v Kranj. Ugotovil je, da je najbolje, če odide k partizanom. Ko je bilo vse dogovorjeno, da gre, je nemška ofenziva v Udin Borštu pretrgala njegovo zvezo. Anton ni izgubil volje in iskal je novo povezavo. Kmalu mu je uspelo vzpostaviti zvezo s Poljansko partizansko četo. Spomladi leta 1943 je postal njen borec.

Kmalu potem ko je postal partizan, so z Dolenjske prišli Pero Popivoda, Milan Tominec in Silvan. Vse manjše partizanske enote z Gorenjske so se zbrale pri Špehu v Selški dolini in ustanovili so brigado, ki se je imenovala Sedma gorenjska. Ob napadu na Turjak pa je dobila ime Prešernova brigada.

Dobili so ukaz, naj se premaknejo na Dolenjsko in ob kapitulaciji Italije pomagajo razorožiti italijansko vojsko, ki se bo umikala. Odpravili so se proti dolenjskim gricem, vendar niso prišli daleč, ker so jih na Žirovskem in Golem vrhu obkolili Nemci. S sovražnikom so se bojevali od 1. do 3. avgusta, ko so se prebili iz obroča. Nato so prečkali železniško progo Ljubljana-Trst in prodrli na območje Krima.

Tu pa se začena pripoved o partizanskih bolnišnicah na območju Iškega

Vintgarja, o kateri je Anton poslušal po radiu. Čutil se je nekoliko opeharjenega, saj so pripovedovali samo o nastanku in razformiranju bolnišnic, nič pa niso povedali, kako so ranjence prenesli v Podstenico in sploh, kaj je bilo med nastankom in razpustitvijo bolnišnic. Kot pravi Anton, je prav gotovo še živ kdo od ranjencev, ki je preстал pot iz Iškega Vintgarja do Podstenice. Lahko bi najbolje povedal o tej poti.

Nekega dne je prišlo povelje za premik. Brigada je počasi prodirala ob Iščici.

se je pridružilo še pomanjkanje vode. Hrane so imeli toliko, kolikor so je nabrali intendant. Zgodilo pa se je celo, da so borci dali iz nahrtnikov, kar so imeli in iz tega so kuharji pripravili obroke za vse. Srečo so imeli, da se je vse to dogajalo konec avgusta in je bilo še kar toplo.

Ko so oddali ranjence, je njihova brigada dobila tri dni počitka zaradi uspešno opravljene naloge. Preživeli so jih v neki vasi, neda-leč od Dolenjskih Toplic.

Čas je tekkel naprej, Anton in njegova brigada pa

Na nekem dovolj velikem prostoru je bilo veliko nosil z ranjenci. Razdelili so jih tako, da so na vsaka nosila prišli po štirje borci. Znova je prišlo povelje in kolona se je podala v strmino. Anton ne ve, koliko časa so hodili, znašli so se na nekem sedlu in pod seboj so zagledali ribniško dolino. Nekateri so zahtevali, naj nadaljujejo pot naravnost. Drugi so predlagali spre-membo zaradi možnosti napada sovražnika. Na koncu so se odločili za drugo možnost. Obrnili so se in odšli proti Jelenovemu Žlebu. Ponoči so šli mimo Dolenje vasi, iz katere jih je sovražnik začel obstreljevati z minometalci. Končeno so le prispeli v Podstenice in tam oddali ranjence.

Še danes se Anton pogosto vpraša, kako so ranjenci sploh lahko prenesli tako dolgo pot. Z besedami se ne da opisati vsega trpljenja ranjencev in borcev, ki so nosili nosila. Hodili so ponoči po gozdnih poteh, polnih korenin in vej, polnih korenin in vej, ter kamenja. Ob vse to so se borci spotikali, padali, od naporov so klekali. Ranjenci pa so trpeli nadčloveške muke. Vsemu temu

Franc Tomažič-Nanos

Začel sem znova in uspel

Kje smo našli tega primorskega partizana? Na Primorskem, v Ajdovščini, čeprav ta »primorski partizan« ne pomeni, da so njegovi koraki odmevali samo po Primorskem, za svobodo primorske zemlje. Njegove stopinje, večkrat trde in utrujene, so se z množico drugih vtisnile tudi v dolenjsko zemljo, pa štajersko in na druge krpice rodne Slovenije.

Franc Tomažič, s ponomnim partizanskim imenom Nanos. Tako se je predstavil na nedavnem srečanju borcev Zgornjevpavske partizanske čete. Iz množice radostnih vzklikov tovarišev z rdečimi nageljčki: Kako si? Saj te skoraj več ne poznam! Pogled, tamle je pa Davorin... se je izluščila njegova podoba. Med utrinki z bojne poti tega in onega borca se je stakala pripoved, ki jo je napisalo življenje Franca Tomažiča. Začela se je v Vrhpolju pri Vipavi, kjer je Franc 29. julija leta 1925 privekal na svet. Velika bajtarska družina s šestimi otroki, 7000 kvadratnih metrov obdelovalne zemlje, oče, ki je z dninarskim delom služil kruh za lačna usta, in mati dninarka, ki je pač urejala dom, kakor je vedela in znala – to je bilo vse otroštvo malega Frančka. Pa še to se je zgodaj končalo. Z osmimi leti je deček odšel služiti v Novi svet pri Hotedršici. »Pastir in hlapček sem postal,« pripoveduje, meni pa s zdi kakor bi vzela v roke Bevkove Pastirce ali Pesterno. Za hip se zamislil v otroštvo tistega časa, da del pripovedi mojega sogovornika neopazno zdrse mimo njegovih ušes. »Potem sem se leto dni in osem mesecev učil za kleparskega vajenca,« sem še ujela besede.

Jeseni 1942 se je Franc prvič srečal s partizani. »Bilo je v Beli blizu Vrhpolja,« pripoveduje. »Kuhali smo žganje. Veste, takrat je bilo to prepovedano in če so te dobili...« se nasmehne in požuga s prstom. »Kar naenkrat zagledamo, da so približujejo tri osebe. Kaj zdaj? Mislili smo, da so »financarji« in že smo jo hoteli ucvreti. Pa se je izkazalo, da so partizani. Približno mesec dni po tem dogodku je iz našega senika odšel k partizanom Ivan Lavrenčič iz Vrhpolja. Še zaprli so me zaradi tega, pa mi niso mogli ničesar dokazati in tako sem spet lahko svobodno koračil po vaški cesti. Potem smo se večkrat srečali z isto skupino. Konec januarja in v začetku februarja 1943 pa smo dobili kar vsi po vrsti pozive, naj se zglasimo v karabinjerski postaji v Vipavi. Mi pa smo bili že prej dogovorjeni, da gremo k partizanom. Nastala je sicer težava, ker nas brigadir ni pustil domov, češ da je prenevarno. Pa smo ga vendarle pregovorili, odgovornost pa prevzeli nase.

Ze isto noč smo se zbrali v fašistični gostilni »Dopolavoro«. Gospodinja, čeprav fašistično usmerjena, nam je morala pripraviti večerjo. Proti jutru smo krenili na Kovk. Še pred odhodom smo napisali pismo in ga dali pod vrata vsake hiše v vasi, češ da so nas partizani nasilno odpeljali. Tako smo domače zavarovali pred morebitnim ali skoraj gotovim okupatorjevim izsiljeva-

njem. Naslednjo noč nas je pot vodila v taborišče k sv. Miklavu, cerkvi na pobočju Nanosa med Podnanosom in Vipavo. Nekako 10. februarja je patrolja treh borcev, ki jo je vodil Ivan Raspor, odšla iz Vrhpolja na akcijo pri Podkrajju, da bi vključili še nekaj novih borcev. Skupaj so prespali v pečini v zaselku Bela. Toda, joj! V ranih jutranjih urah so ugotovili, da so obkoljeni. Začel se je boj, neenak boj. Ni trajal dolgo. Vseh devet borcev je v njem izgubilo življenje. Pred leti so na tem kraju postavili spomenik. »Spomin na padle tovariše, še preden so se prav začeli bojevati, je pogreznjen v težki molk pretrgal pripoved mojega sogovornika. Preblisk iz oči pa je povedal, da ni bilo časa za žalovanje, da je bilo treba hitro nekaj storiti, da je vse to le še podžgalo upornost. »Gotovo je šlo za izdajstvo,« pravi Franc. »Zaradi tega pa še zaradi dezerterstva tako imenovanega Črnega Martina smo takoj premaknili taborišče na območje med Podrago in Štjak.

Približno sto dvajset nas je bilo, večinoma fantalinov od petnajstga do sedemnajstega leta. Le kakih deset je nosilo puške. Nekateri smo imeli ročne bombe. Zdaj vem; če bi prišlo do spopada, bi nam te bolj škodile kot koristile, saj nismo znali ravhati z njimi. Pomanjkanje orožja, poveljujočega kadra in neizurjenost so nas silili, da se pridružimo večji oboroženi enoti. Terenski delavci so nas dobro opremili in 18./19. februarja se je skupina podala na Dolenjsko. Namenjeni smo bili v Poljane in Podturn. Začel se je težak pohod. Celo noč smo hodili, hrane pa smo nosili s seboj več, kot smo rabili. Rečeno nam je bilo, da je teren varen in smo lahko brez skrbi. Na jasi v Jelenovem žlebu smo zakurili velike ognje. Kuharji so z veliko vnezo začeli pripravljati hrano. Posedli smo tam okoli. Več se nas je sezulo, pa tudi premočene hlače smo odnesli k ognju, da se nam posušijo. Tako smo pospali. Naenkrat, v popoldanskih urah, pa je zaropotalo. Italijani! Nekdo me je potegnil za lase. Stekel sem za njim k drugim, ki so že jurišali. Napad je bil samo s ceste. Še dobro! To nas ja rešilo. Padel je le stražar in nekaj je bilo ranjenih. Naprej smo namesto hrane nosili ranjence.

Lahko si predstavljate, iz Jelenovega žleba čez kočevske gozdove; bosi, napol oblečeni, v globokem snegu... Toda optimizem, da bomo v Podturnu dobili orožje in se vrnili braniti svoje domove, nam je ravnal hrbtenico. Pa se je vse drugače zasukalo. V Podturnu smo bili razporejeni v vse štiri slovenske brigade. Zdaj ni bilo več pomembno, ali boš branil svoj dom ali dom svo-

jega tovariša nekje na drugem koncu Slovenije. Vedel si, da tudi tvoj dom nekdo brani.

Franc Tomažič je prišel najprej v Cankarjevo brigado, potem v Slandrovo, ki se je preimenovala v Dvanajsto. Nekaj časa je bil kurir pri štabu 15. divizije in komandir teh kurirjev. Po formiranju jurišnega bataljona se je kot prostovoljec javil v jurišni bataljon 15. divizije. Z njim je tovariš Nanos končal vojno.

»Ob koncu vojne smo bili nekaj časa v Vižmarjih,« se prav na hitro izteka pripoved sogovornika, saj njegovi tovariši že pogledujejo k njemu, kdaj bo kot delovni predsednik začel današnji sestanek. »Potem smo prehajali na Štajersko zaradi tako imenovanih križarjev. Vojna je v bistvu še vedno trajala. Leta 1946 so me poslali v okrevališče na Bled, po dveh mesecih pa v šolo KNOJ v Bjelovar in naprej v pešadijsko vojno učilišče v Kragujevac. Tam sem bil komandir in učitelj. Pozneje so me premestili v Sarajevo. »Želel je priti v navadno vojno enoto. Pa so ga premestili v šolo RVS v Vipavo. Zaradi tržaške krize leta 1953 so šolo in z njo tudi tovariša Tomažiča premaknili v Novo mesto.

»Zbolel sem,« pripoveduje, »pa je bilo tako hudo, da sem bil predlagan za odpust iz vojske. Bilo je to leta 1955. Komaj dvaintrideset let mi je bilo. Seveda, še poln delovnega elana. Službe pa ni bilo lahko dobiti. Medtem sem se poročil. Tudi s stanovanjem sem imel težave. Karkoli bi delal, da bi le nekaj delal! Avgusta 1947 sem postal skladiščnik priročne skladišča in kletar pri takratni kmetijski šoli v Ložu pri Vipavi. Moje vojaške izobrazbe niso hoteli nikjer upoštevati. Začel sem znova. Kaj pa naj bi drugega?« je skomignil z rameni kot človek, ki mu nikoli ne zmanjka volje in kakor da je to povsem vsakdanja stvar. V letih 1958 do 1961 je dokončal srednjo ekonomsko šolo v Kopru. Postal je vodja splošnega sektorja pri Kmetijskovinarski zadrugi v Vipavi. Ob delu pa je še nadaljeval šolanje v višji šoli za organizacijo dela v Kranju in tudi to uspešno končal. Leta 1963 je bil Franc za štiri leta poslanec republiške skupščine, dvanajst let pa v predsedstvu republiškega odbora sindikata kmetijskih in živilskih delavcev Slovenije. Pa še za druge funkcije ga nadejo: na primer, bil je sekretar komiteja občinske konference ZKS Ajdovščina, od 1968 do 1982 pa predsednik izvršnega sveta skupščine občine Ajdovščina.

Ali mu sploh ostane še kaj časa zase, se sprašuje človek. Franc pravi, da je pravzaprav ves ta čas zanj in mu ne pomeni nekega ločenega, kakor pravimo »političnega« življenja. Vanj pa se tako lepo vklaplja njegovo vrtnarstvo. Zemlja, ta dobra zvesta zemlja!

Živa Drole

tv-15 naš TOVARIŠ

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978 – Glavni urednik: DRAGO VRESNIK; Odgovorni urednik: TONE URBAS; Novinarji – uredniki: ŽIVA DROLE – TV-15 za mladino; BOJAN KUNTARIČ – notranja politika; MILENKO STRAŠEK – reportaže; BOJANA ŽOKALJ-JESIŠ – naša organizacija; Lektor-redaktor: KATJA HVALA; Tehnični urednik: DRAGO SETNIČAR; Tajnica uredništva: MARA OKORN; Vodja uprave: MILAN SENIČAR; Telefon uredništva: 327-780; Telefon uprave: 317-049 – Uprava in naročniški oddelki: Miklošičeva 28/1 p. p. 598, 61001 Ljubljana – Letna naročnina 400 din, posamezna številka v prosti prodaji 10 din – Tekoči račun: Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772 – TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28 – Rokopisov in fotografij ne vračamo – Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 42/I-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačujejo temeljnega davka od prometa proizvodov – Korektore in tisk: CGP Delo, Ljubljana, Titova 35

Bojan Kuntarič